

קובץ חג השבועות

'חכם לב יקח מצות'

Dedicated to the

איש החסד

עזריאל בן דניאל

and his wife,
as their whole life's mission
is to help other people!

יו"ל ע"י תורת אביגדור בא"י

להארות, הערות ולהזמנת הקובץ יש ליצור קשר

במייל: ey@torasavidor.org בטלפון: 02-966-5295

כל הזכויות שמורות - מותר לצלם ולהעתיק לשימוש שאינו מסחרי

הודפס על ידי: דפוס העיר החדשה בע"מ

עיצוב ועימוד: M.design: 050-418-8086

לזכות
אסתר בתיה
בת יוכבד
לזיווג הגון

לזכות אבי מורי הרה"ח
ר' זאב דוד
בן שרה פייגא
לבריאותו השלימה

May our family always
have a meaningful and
healthy life in the path of
the Torah.

אלישע בן דוד
אסתר בת שרה
להצלחה, זיווג הגון
ופרנסה טובה

מתוך הכרת הטוב
לה' יתברך על כל
החסדים אשר עשה
עימנו ובפרט בחסד
העצום בקניית דירה
בארץ ישראל

תוכן עינינים

- שיחות לחג השבועות ----- עמ' 5
מעמד הנצח של יראת שמים -- עמ' 7
עומדים תחת ההר ----- עמ' 22
שו"ת בענייני חג השבועות ----- עמ' 43
שו"ת בענייני לימוד התורה ----- עמ' 65
שו"ת בענייני עולם הישיבות ----- עמ' 81
שו"ת בענייני גדולי ישראל ----- עמ' 103

שיחות לחג השבועות

לעילוי נשמת
אייל בן ירדנה טובול
אליהו בן אסתר טובול
מוטי מרדכי בן עליזה ויצמן

מעמד הנצח של יראת שמים

תוכן העניינים

- א' - ללמוד יראת שמים ----- 7
- ב' - לקנות יראת שמים ----- 11
- ג' - לחיות יראת שמים ----- 16

מעמד הנצח של יראת שמים

א' - ללמוד יראת שמים

השכתוב הרפורמי

פעם הביאו לי ספר שנכתב על ידי יהודים רפורמים עבור ילדים רפורמים - אנשים מביאים לי דברים כאלו - והסתכלתי לראות מה כתוב שם. כמובן שהספר לא התחיל מבראשית. אין שום אזכור לכך שהקב"ה ברא את העולם יש מאין. על הנושא הזה הם דילגו כליל; "זה לא נחוץ" - הבנתם? במקום זאת, הספר מתחיל עם סיפורו של שבט קטן של עבדים שחי בארץ מצרים, שלבסוף יצא לחירות. הם אוהבים את הנושא הזה, כי הוא מספק להם הזדמנות להשוות בין העם היהודי לבין העם ששועבד בארצות הברית. הרפורמים אוהבים את השטויות הללו - שלעם ישראל ולאפריקנים יש היסטוריה מקבילה.

על כל פנים, לא מוזכר שם דבר אודות הניסים הגדולים, אודות עשרת המכות, וכן לא מוזכרת העובדה שהשי"ת הוציא אותנו משם. ה' הוא בכלל לא חלק מהסיפור. כתוב רק שמשה הוציא אותנו ממצרים, בדיוק כמו שהארייט טאבמן או פרדריק דאגלאס שחררו את העבדים השחורים. ואז - כך כתוב שם - משה הוביל את בני ישראל להר סיני, ושם הוא לימד אותם את החוקים היהודיים, והם קיבלו את מה שלימד אותם. וזהו. משה לימד אותם חוקים. בכך תם הסיפור. זו התמצית של מעמד הר סיני עבור היהודי הרפורמי - ביקור ב"סמינר לתיאולוגיה יהודית"¹.

לב האומה

הבנתם? כך מעקרים רעיון. כך מעקרים אומה. אתם יודעים, אפשר לקחת אדם חי, להוציא ממנו את הלב, את הריאות, את הכבד, ואת כל האיברים

1. מוסד ידוע שנוסד על ידי 'ראבייס' קונסרבטיביים ללימודי יהדות.

הפנימיים, ואז לתפור אותו חזרה. ולכאורה - הנה, יש לנו כאן בן אדם. אלא שאין כאן כלום. יש כאן בן אדם מת.

מעמד הר סיני הוא הלב של האומה היהודית, כמו גם הריאות והדם והכבד - הוא הכל בשבילנו. העובדה שעמדנו למרגלות הר סיני וראינו את מה שאף אומה בהיסטוריה לא ראתה - חוויה זו היא שהפכה אותנו לאומה של השי"ת. אולי יפתיע אתכם לשמוע, אבל אני לא מדבר כעת על עצם קבלת התורה. כמובן שאני מדבר גם על זה, כי מני אותו יום והלאה, לימוד התורה וקיומה הפך לתפקיד עליון של יהודי. ואשר על כן, כאשר אנחנו מדברים על מעמד הר סיני, אנחנו בהחלט מדברים על קבלת התורה, על התורה והמצוות. אבל במעמד הר סיני היה יסוד אשר עומד לעצמו, אשר נמצא בלב ליבה של מהות האומה הישראלית.

מה התרחש בהר סיני? מה קרה כאשר בני ישראל שמעו את קולו של השי"ת? הם נתקפו בפחד! הם הבינו את המשמעות של לקבל את התורה, את מלוא כובד האחריות שהדבר הזה מטיל עליהם, והם חשו אימה ופחד! פרחו נשמתם מרוב פחד!

אימה ופחד

אתם זוכרים את מה שבני ישראל אמרו למשה רבינו לאחר ששמעו את קול ה' המראות והקולות הטילו עליהם אימה כה עצומה, עד שהתחננו בפני משה שהוא יהיה זה שיעביר אליהם את דברי השי"ת: "הֲנִי הִרְאֵנוּהָ אֶת אֱלֹהֵינוּ אֶת כְּבוֹדוֹ וְאֶת גְּדֻלוֹ, וְאֶת קוֹל שְׁמֵעֵנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" - ראינו את כבודו ואת גדלו של ה', ושמענו את קולו, אבל אנחנו כבר לא יכולים לעמוד בזה יותר! זה הרעיד אותנו עד היסוד, ואנחנו פוחדים להמשיך! "וְעַתָּה לָמָּה נִמּוֹת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת? אִם יִסְפְּיִם אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַת אֶת קוֹל ה' אֱלֹהֵינוּ עוֹד וְנִמְתְּנוּ!"

ולכן הם ביקשו ממשה בקשה מיוחדת: "קִרְב אֶתָּה וְשִׁמַּע אֶת כָּל אֲשֶׁר יֹאמֵר ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֶת תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשִׁמַּעְנוּ וְעָשִׂינוּ." זהו ה"נעשה ונשמע" המפורסם: "אנחנו מבטיחים לקבל הכל!" אלא שיש להם בקשה אחת: "ברצוננו לשמוע את הדברים דרכך; אנחנו נעשה כל מה שאתה, הרב'ה שלנו, תאמר לנו מכאן ואילך. אבל לחוות שוב את דבר ה'?! לא, לא נחזיק מעמד. האין אתה רואה את עומק האימה שלנו? אנחנו רועדים וזוחלים!

נשמתנו פורחת מרוב בהלה!"

הסכמה אלקית

וכאן נשאלת השאלה: האם עם ישראל עשו את הדבר הנכון, או שמא היתה זו טעות מצידם לסגת ולבקש ממשה להיות האמצעי בינם לבין הקב"ה? אולי היה מצופה מהם להתמיד במשימה ולדבוק בה? שמא היה להם לחשל את עצמם אל מול הפחד, ולהמשיך לשמוע באוזניהם את קול השי"ת הבוקע מהר סיני? כך אנחנו היינו חושבים.

אבל לא כך אמר הקב"ה. "שְׁמַעְתִּי אֶת קוֹל דְּבַרֵי הָעָם הַזֶּה", כך אמר, "הִיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבְרוּ" - הם אומרים טוב. "כָּל אֲשֶׁר דִּבְרוּ" פירושו **הכל**; הוא הסכים עם כל מה שהם אמרו. לא רק לחלק של "וְשָׁמְעוּ וְעָשִׂינוּ"; לזה הוא בוודאי הסכים, שהרי זוהי הדרך האחת והיחידה לקבל את התורה - לקבל הכל, עד הסוף; אין מקום להנחות ולקיצורי דרך בכל הנוגע לתורה. אלא השי"ת הסכים אף ל"קָרַב אֶתָּה וְשָׁמְעוּ... וְאֶתְּ דַּבַּר אֱלֹהֵינוּ...", הוא הסכים לפחד הגדול של עם ישראל מפני המשך שמיעת קולו של השי"ת. ונשאלת השאלה: מדוע? מדוע הצדיק הקב"ה את טענתם? מדוע שיאפשרו לפחד ולאימה להחליש את ליבם? אם הקב"ה מדבר אתכם, אם הוא מעניק לכם את ההזדמנות הזו ונגלה אליכם בהדר גאונו, עליכם לחשל ולחזק את עצמכם! אל תניחו לעצמכם להיבהל!

פחד אהוב

וזה מביא אותנו ליסוד הגדול בהבנת מה שאירע בהר סיני. מעמד הר סיני כולו - הקולות והברקים, האימה והפחד - כל אלו נועדו עבור מטרה זו: שעם ישראל יקנה פחד ואימה מפני השי"ת. אתם שומעים את החידוש הזה? יראה זו - לחיות תמיד עם מלוא עוצמת הרושם של קבלת התורה - זו היתה המטרה העיקרית של מעמד הר סיני.

אנחנו רגילים לחשוב שעניינו של מעמד הר סיני היה לקבל את התורה. וזה בוודאי נכון! בלי "וְשָׁמְעוּ וְעָשִׂינוּ", בלי תורה, אין קבלת התורה. אבל כעת אנו לומדים שהתורה היתה יכולה להינתן באופן אחר - ללא קולות וברקים; בשביל זה לא היה צריך את כל התופעות האדירות, את האש הגדולה, את הקולות

והלפידים ואת ההר עשן. התורה יכולה היתה חס ושלום להינתן באופן המתואר בספר ההיסטוריה היהודית של הרפורמים. משה רבינו יורד עם ספר חוקים, בני ישראל מקבלים אותו ומעיינים בו, וגמרנו. זו היתה יכולה להיות קבלת התורה עניינית ביותר.

אך לא! מטרתן של כל התופעות האדירות הללו היתה כדי לבנות אומה שתהיה נאמנת לעד; אומה שתשים לנגד עיניה את עול מלכות שמים, בכל עת ובכל שעה. כדי להיות מקבל-תורה אמיתי, צריך האדם להכיר את גודל החובה הרובצת עליו, ואת האחריות הכבדה המוטלת על כתפיה של האומה שנבחרה לעבוד את ה'. ולכך ישנו רכיב נחוץ, מעל ומעבר לעצם קיום המצוות; מטרתו של מעמד הר סיני היתה כדי שבני ישראל יקנו את האוצר היקר מכל - הלא הוא יראת ה'. נמצא אפוא שמה שעם ישראל קיבל באותו יום לפני הכל, לפני התורה, הוא יראת שמים.

הניסיון הגדול

זה מה שמשה רבינו השיב לעם ישראל כאשר אמרו לו שהם מפוחדים. הוא הסביר להם שלפחד הזה, לאימה הזו, ישנה מטרה: "לְבַעֲבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם בְּאֵלֵי הָאֱלֹקִים, וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ" - האלקים בא לנסות אותנו. מהו הניסיון? הניסיון הוא: האם תשכילו לנצל את ההזדמנות לקנות מורא שמים? לכן הוא עשה את התופעה הזו, את המחזה העצום הזה.

היה כאן ניסיון, שכן בני ישראל יכולים היו לחשל את עצמם ולהתגבר על הפחד. הם יכלו להקשות את ליבם. יש חיילים שמאומנים להתייצב ללא ניע בפני לוע פעור של תותח, ולעמוד הכן לקבל בגופם את הפגז האימתני. הם אומנו לא להיבהל, ולא לאפשר לפחד לעשות עליהם רושם.

עם ישראל יכול היה אף הוא לנהוג כן במעמד הר סיני; הם יכלו לומר: "הגענו לכאן כדי לקבל את התורה, ואיננו מתכוונים להיבהל מהקולות והברקים. איננו ילדים קטנים; נחזק את ליבנו אל מול הפחד, ונפעל אך ורק בצורה עניינית. באנו לכאן כדי לקבל את התורה, ואנחנו נשלים את המוטל עלינו ללא מורא וללא חת!"

להרגיש את הרגשות

אבל לא כך הם אמרו. להפך - הם רצו לפחד. אתם יודעים, בדיוק כפי שהאדם מסוגל לחשל את עצמו מפני רגשותיו, כך הוא מסוגל לפתוח את ליבו כדי להרגיש אותם. כך אנו מוצאים אצל בני אדם שמזוהים ומחוברים כל כך לרעיון או לאידיאל מסוים, שכאשר הם רק שומעים את המנגינה, את ההמנון, שקשור לאותו אידיאל, הם פותחים את ליבם בפני הרגשות שהיא מציפה בקרבם, ועיניהם זולגות דמעות. יש אחרים שיתעלמו מהרגשות הללו, והם לא עושים עליהם שום רושם, אבל אלו שמחפשים להתרגש, ליבם גואה מהתלהבות, כי הם מקדמים בברכה את הרגשות הללו וסופגים אותם אל ליבם. הם מעוניינים שהמסר הזה ירווה את נפשם.

וזה מה שבני ישראל עשו בהר סיני. הם ניצלו את כל הבחינות של המעמד כדי להגיע לפחד ואימה המירבי ביותר. הם הבינו שקבלת התורה זה יותר ממאכלי חלב ועוגות גבינה, ואפילו יותר מקבלת עול המצוות הכתובות בתורה. המשמעות של קבלת התורה היא דרך חיים חדשה לחלוטין - לא רק בהנהגה ובמעשה אלא גם בתודעה.

לפני מעמד הר סיני, משה רבינו לימד את עם ישראל שמעתה, כל שניה מחיינו צריכה להיות נשלטת על ידי התורה, וכל רגע הינו הזדמנות לעבוד את ה'. הוא גם תיאר בפניהם כיצד כל חטא מביא בכנפיו עונש עצום ונורא, כמה איום יהיה עונשו של מי שיעבור על כי-הוא-זה מהתורה. הוא הבהיר להם את הדברים בצורה הברורה ביותר; הוא הראה להם כיצד בדורות הבאים יהיה עליהם להשליך את עצמם לכבשן האש למען השי"ת. כיצד יהיה עליהם לשחוט את בניהם ובנותיהם כדי למנוע מהגויים להטבילם לנצרות. הוא הראה להם הכל, וכולם נסערו וחרדו לשמע גודל האחריות שממתינה להם.

אך במקום לקבל את הדברים בשווין נפש, הם המתינו לחוויה הזו. הקדמה זו בענין גודל האחריות אשר עכשיו תוטל עליהם, הכניסה לליבם אימה גדולה עד מאוד, וחיל ורעדה אחזתם. הם רעדו בכל גופם - כפשוטו. אבל הם עשו שימוש בפחד הזה. הם רצו להיות יראי שמים, ולכן הם עודדו וחיזקו את הפחד שהרגישו באותה העת. הם הכירו בגודל המעמד והתרוממו אליו, וניצלו את כל התופעות שהיו בהר סיני, שבכוחן לגדל ולחזק את יראת השמים שלהם. הם אפשרו לעצמם להתרגש עד כדי כך שהם הגיעו לידי "נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְרוֹ" (שיר

השירים ה,ו) - הם התעלפו!

אל תחשבו שזה היה קורה לכם - אני לא כל כך בטוח בזה. זה היה ניסיון - הקב"ה ניסה אותם. ורק בגלל שהם חיפשו הזדמנות ללמוד כיצד לפחד מה' עוד ועוד, הם עברו את הניסיון בהצלחה. ולכן הקב"ה הסכים על ידם, ואמר: "היטיבו כָּל אֲשֶׁר דִּבְרוּ", כי הם זכו להישג הגדול של יראת שמים, במדרגה העצומה ביותר.

ב' - לקנות יראת שמים

חיים של רוממות

אך כעת אני רוצה להוסיף עוד נקודה, שהיא הבנה עמוקה יותר של מה שהתרחש באותו יום. שכן ישנה כוונה נוספת שאליה כיוון משה רבינו באומר לעם ישראל שהשי"ת ירד אל הר סיני "לְבַעֲבוֹר נְסוֹת אֲתָכֶם".

המילה 'נסות' קשורה למילה 'נס', שפירושה דגל, כמו "ושא נס לקבץ גלויותינו" - כלומר, דבר שמנושא ומרומם מעל דברים אחרים. השורשים 'נ-ש-א' ו'נ-ס-ה' הם קרובי משפחה ממדרגה קרובה. משה רבינו אמר לעם ישראל שהקב"ה ירד על הר סיני בקולות וברקים, לא רק לנסות אותם אלא גם לנשאות אותם - לנשא ולרומם אותם לעולמי עד.

כיצד יתכן שמאורע אחד ויחיד בהיסטוריה ירומם אותנו לנצח? התשובה הראשונה היא, שהזהרנו שלא להסיח את דעתנו מהיום הזה כלל. כך מזהירה אותנו התורה: "רַק הַשְּׁמֵר לָהּ וְשָׁמֵר נִפְשָׁהּ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים ד, ט-י) - ולכן מחשבות אלו מרוממות אותנו תמיד.

הכרה תמידית

שמה תאמרו: "לחשוב על כך תמיד? זוהי דרישה גדולה ביותר!" זה לא נכון, זה כמו לומר לאדם: "לעולם אל תשכח שאתה יהודי". כשאתה קם בבוקר,

כשאתה יוצא לרחוב, כשאתה בעבודה, בכולל, עם המשפחה, וכן כשאתה ישן על מיטתך, תמיד עליך להיות יהודי. את זה אתם מבינים, נכון? ובכן, להיות יהודי פירושו דבר אחד: קבלת התורה. אין כל משמעות אחרת למושג 'יהודי'. ואת זה, אסור לשכוח אף פעם. זהו "לְבַעְבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם" - זוהי רוממות המחשבה.

ולא רק את המחשבות שלנו אנחנו מרוממים, אלא גם את מחשבותיהם של בנינו ובני בנינו, כאשר אנו מספרים באוזניהם את אשר אירע באותו יום, וכפי שממשיך הפסוק: "וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ, יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּחָרֵב".

כשתהיה סבא זקן, ונכדיך יבואו לבקר אותך, תאמר להם: "קינדרלך, אתם יודעים מה אירע בחג השבועות? כולנו עמדנו למרגלות הר סיני ושמענו קול".

ואחד הנכדים עשוי לשאול: "קול? ומה בכך? אנחנו שומעים קולות כל הזמן".

לשמר את הרושם

"הו לא, מוישל'ה יקירי!" תסביר לו. "זה היה קול שמעולם לא נשמע כמותו. זה היה קול כה גדול ואדיר, כל כך מבהיל ומופלא, ש'נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְרוֹ' - נפחנו את נשמותינו כשהשי"ת דיבר. רעדנו מפחד עד שנפלנו ארצה, ומלאכים היו צריכים לבוא ולהחיות אותנו! אוי, איזו חוויה זו היתה! העצמות שלנו עדיין רועדות מעוצמת החוויה".

זו אחריותנו; לנסות ולשמר במחשבותינו את הרושם של מעמד הר סיני, ולחדש את הרושם הזה במחשבותיהם של בנינו ובני בנינו, עד סוף כל הדורות. עלינו לחזור תמיד אל אותו מחזה אדיר, למעמד העל-טבעי הזה שאבותינו עברו, וחשבו שהם עומדים למות מרוב פחד. עלינו לנסות ולהמחיש ככל הניתן את המעמד הזה במחשבותינו ובמחשבותיהם של בנינו, ולחיות מחדש את רגעי היראה הללו.

עולם גמיש

אך דעו לכם שזה לא רק לחיות מחדש את הזכרון ולהעביר את הסיפור לדורות הבאים, אלא הרבה מעבר לכך. אני רוצה לומר לכם כעת משהו - חידוש ששמעתי מאחד מרבתי בסלבודקה, וזהו דבר שאני נוהג לחזור עליו תמיד. מלבד העובדה שאנחנו מעבירים לצאצאינו את סיפורה של היראה שלה זכינו באותו היום, אנחנו מעבירים להם גם 'גְּנִים' של יראה - את התכונה של יראת שמים. אני רוצה להקדיש כמה דקות כדי להסביר את הענין הזה, כי הוא חשוב ביותר.

במשך שנים רבות, היתה שאלה שהעסיקה את עולם המדע: האם האדם יכול להוריש לצאצאיו מאפיינים פיזיים מסוימים שאותם רכש במהלך חייו. פעם היתה תיאוריה שכונתה 'למרקיזם' - שנגזר משמו של המדען ז'אן-פאול למרק שכתב על הרעיון הזה - שביכולתו של הורה לרכוש תכונות גופניות מסוימות, ולאחר מכן להוריש תכונות אלו ליוצאי חלציו.

והנה, למרות שהרעיון הזה כבר שבק חיים וכבר הוכח כבלתי נכון - עם זאת, יש בו קצת מן האמת, לכל הפחות מצד הרעיון שעומד מאחורי התיאוריה. כי מסורה היא בידינו שעד לנקודה מסוימת בהיסטוריה של העולם, כאשר העולם עדיין היה חדש במידה מה, והמשפחות עדיין היו בתהליך של היפרדות לעמים, הקב"ה אפשר גמישות מסוימת בגנים האנושיים [א.ה. ראה דרך ה' חלק ב פרק ד].

באותם ימי קדם, כאשר האומות השונות הלכו והתעצבו, היו הזדמנויות מסוימות שהיו זמינות לבני אדם, הזדמנויות שכבר אינן קיימות כיום. באותם ימים, עדיין היתה באפשרותם של אבותיה של כל אומה לעצב מאפיינים, במידות ובהשקפות, עבור צאצאיהם. בימינו - ואני לא אומר זאת כדבר מוחלט וסופי, אבל ככל הנראה - הגנים שלנו כבר מעוצבים וקבועים לעד, ואין לנו אפשרות להעביר את האמונה והבטחון שלנו בתורשה לבנינו ובני בנינו. אולם עד שלב מסוים בהיסטוריה, כשהעולם עוד היה צעיר, הקב"ה אפשר לגנים האנושיים גמישות מסוימת, מה שאפשר לאנשים להשיג ולקנות, במידותיהם ובטבעם, הישגים גדולים, בשכל ובנפש, הישגים שיועברו הלאה לדורות הבאים.

מעצבים אומה

אשר על כן, כאשר האבות הקדושים והאמהות הקדושות בחרו ללכת בדרכי השלמות - שלמות האמונה ושלמות המידות - הקב"ה אפשר להם לעצב את טבעם באופן שיועבר הלאה לזרעם אחריהם. בכך הם עיצבו לא רק את מידותיהם שלהם, אלא כל מה שהם קנו והשיגו, כל המידות כולם - הפכו לחלק קבוע מהגנים של כל צאצאיהם.

כך אומרת הגמרא (יבמות עט, א), ש"שלושה סימנים יש באומה זו, רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים". יהודים הם רחמניים. יהודים הם צנועים - הם מתביישים לעשות מעשים אסורים, וסולדים מ מעשי פריצות. והם גומלי חסדים - יש בהם תשוקה כנה ואמיתית לעשות טוב לאחרים.

לדוגמא, כאשר רבקה, אמנו הגדולה, התבקשה על ידי אדם זר להשקותו מים, היא התנדבה מעצמה להשקות גם את גמליו. היא התרוצצה הלך ושוב מבאר המים, ושאבה מים עבור כל הגמלים. היא הקדישה לכך יום עבודה שלם, ולא התחרטה על מעשיה. וכשהיא נבחרה להיות אחת האמהות של העם היהודי, אין ספק שמעלה זו של רחמים וגמילות חסדים שחדרה אל תוך הגנים שלה, הפכה גם לחלק מטבעם של יוצאי חלציה.

טוב-ליבם של הליברלים הרשעים

העובדה שהיהודים הליברלים הם תמיד מראשי החומלים על קבוצות ומטרות כאלו ואחרות, נובעת מהטבע היהודי לחמול על הנרדפים והמדוכאים. כמובן שהם עושים שימוש לא נכון בתכונה הזו, אבל הדבר נובע מההרכב הגנטי שיצרו אבותינו ואמותינו. גם קרל מרקס הרשע, מהדמויות השפלות ביותר שיצאו מהאומה היהודית, פעל מתוך תחושה מסוימת של חמלה על המדוכאים והמושפלים. כמובן, הוא השתמש בתכונה הזו לרעה ותרגם אותה בצורה לא נכונה, וכך היא הפכה לתפיסת עולם שכולה רוע. אפשר להשחית גם את הערכים הטובים ביותר. אולם עלינו לדעת שבתוך נפשם של כל רשעי אומתנו, קיים הגן הזה של "רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים". אמנם לפעמים הם עובדים קשה כדי לכסות על הגן הזה ולדחוק אותו, אבל הוא קיים. ואם יהיו להם ילדים שלא יהיו חשופים להשפעות שליליות, נופתע לגלות אילו תכונות

נפלאות יכולות להתפתח אצל ילדיהם של רשעי ישראל.

הגמרא מלמדת אותנו אפוא שהעבודה שאבותינו ואמותינו השקיעו בעבודה עצמית ועמלו קשה כדי לשנות את עצמם, חדרה אל תוך הגנים של האומה היהודית. הערכים וההשקפות שאברהם יצחק ויעקב הרגילו בהם את עצמם, המידות ודרך החיים ששרה רבקה רחל ולאה פיתחו במשך חייהם - כל אלו הפכו לחלק קבוע ומולד מתורשתם של צאצאיהם - לנצח. וזה לא יכול היה לקרות בשלב מאוחר יותר - ככל הנראה, אנחנו כבר לא יכולים לפעול דבר כזה, לקנות מידה טובה ולהנחילה לצאצאינו, אולם באותם ימים הדבר הזה התרחש.

שׁוֹתִלִים יִרְאֶה

ובהר סיני זה שוב התרחש. מעמד הר סיני היה אירוע כל כך אדיר בתולדות ההיסטוריה - כל ההיסטוריה היתה תלויה בו - ששוב התחולל שינוי בגנים של אבות אבותינו.

אבותינו בהר סיני לא רק קיבלו את התורה, אלא קיבלו נשמות חדשות. הם השתנו הלכה למעשה - מבחינה פיזית, רגשית ונפשית, ונשמותיהם השתנו באופן מהותי. כך אומרת הגמרא (נדרים כ, א) אודות אדם שיש לו מידות טובות מסוימות: "בידוע שעמדו אבותיו על הר סיני" - פירוש, בהר סיני קנה עם ישראל מעלות מסוימות שיועברו בירושה לבניהם ולבני בניהם, עד סוף כל הדורות. משהו קרה לגן היהודי.

ומבין כל המעלות שעם ישראל זכה להן באותו מעמד, המעלה המהותית ביותר היתה, "בְּעֵבוֹר תְּהִיָּה יְרֵאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם". בזכות עמידתם הכל כך מוצלחת בניסיון זה, מעלה זו של יראת שמים חדרה אל תוך תוכם והפכה לחלק מטבעם. הם 'בלעו' את הפחד הזה; הם ספגו אותה בצורה כל כך עמוקה, שהיא עברה הלאה לדורות הבאים. נשמתם פרחה מרוב פחד. אבל כשהם קמו שוב לתחיה, הם כבר לא היו אותו הדבר. "בְּעֵבוֹר" פירושו שהפחד מהשי"ת הפך לחלק מהטבע של עם ישראל. זה נכנס לדם שלנו. זה שינה את הגנים שלנו, ומאז והלאה, שוב איננו אומה ככל האומות.

שינוי במעמד

זהו הסוד של מעמד הר סיני. קבלת התורה של עם ישראל בהר סיני לא דמתה לאומה שמקבלת על עצמה את חוקת המדינה להבדיל. לא נשארנו אותם בני אדם, וקיבלנו על עצמנו דרך חיים חדשה. לא! כשאבותינו שמעו את קול ה', ואפשרו להבנת האחריות של קבלת התורה להציף אותם ולמלא את ישותם, קרה משהו - נשמותיהם פרחו מגופם. וכשנשמותיהם הושבו לגופם, הם היו שונים מכפי שהיו קודם לכן.

מטעם זה, מעמד הר סיני מוגדר כלידתם של עם ישראל. יש לנו מעמד חדש; כעת אנחנו בריה מסוג אחר. התרוממנו ממעמד של 'בני נח' - אברהם, יצחק ויעקב וזרעם, נכללו בהגדרה של 'בני נח'; הם לא היו 'בני ישראל' - וכעת כולם הפכו לגרים. לא רק שהתגייירו לתורה, אלא הטבע שלנו התהפך, והתגייירו ליראת שמים. באותה שעה, האומה היהודית נפרדה מהמין האנושי, ועברה שינוי לבריה מסוג אחר - בריה שמסוגלת להעפיל אל מדרגות של יראת שמים, שקודם לכן היו בלתי אפשריות.

ג' - לחיות יראת שמים

מבט בן-זמננו

אכן, אני מודע היטב לעובדה שאני מדבר כעת לאנשים החיים בדור שאינו מעוניין לשמוע מלל מסוג זה. יראה? פחד מהשי"ת? הכרה בעול של האחריות הבלתי-פוסקת שלנו לתכלית החיים? כל זה נשמע מוגזם.

לא זו בלבד, אלא שכיום נדרש מאמץ מיוחד לפתח גישה כזו לחיים, כי זוהי גישה הפוכה לחלוטין מהגישה של העולם. כיום ישנה גישה של חוסר אחריות, של רצון לחיות ללא כל אדון. אפילו אצל יהודים שומרי תורה ומצוות - ואני מדבר על הסוג המובחר ביותר - אדם שלא התחנך ביראת שמים, עושה דברים משום שככה הוא רוצה לעשות! לא בגלל שהוא מכיר באדון שאליו הוא כפוף. הוא לא מרגיש יראה, הכנעה ואחריות כלפי הכוח העליון ששולט על העולם.

המצב שלנו כיום הוא כמו אדם שנמצא עמוק בתוך בור, ומישהו עומד ומספר לו על הרים גבוהים שמתנשאים לגבהים עצומים - שקיימים אי שם. כל מה שאנחנו משיגים הוא שיש שפה לבור, ואנחנו מרגישים: "אה! כמה טוב היה אילו היינו יכולים לצאת מהבור הזה ולעמוד על שפתו". אם לא נחשוב על הגבהים הנשגבים של רוממות היראה שאליו יכול האדם להעפיל, לא יהיה לנו שום מושג אודותם.

מבט חדש על החיים

צריכים אנו אם כן לצייר במחשבותינו את היום הגדול הזה בהיסטוריה שלנו, היום בו הצהיר הקב"ה שהוא ירד על הר סיני "בַּעֲבוּר תְּהִיָּה יְרָאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם". פירושו של דבר הוא, שמעתה ועד עולם אנחנו אומה הספוגה בגדלות, אלא שהגדלות הזו היא 'בכח', והתפקיד שלנו, של כל אחד ואחד מאיתנו, הוא, להוציא מן הכח אל הפועל את גדלות היראה הזו, את אותה עול מלכות שמים שקיבלנו על עצמנו במעמד הר סיני.

'קבלת התורה' אינה רק צורת חיים, אלא גישה שונה לגמרי אל החיים, גישה שיש לנו אדון, ולא סתם אדון אלא האדון. משמעותו של חג השבועות היא, שקיבלנו לא רק את התורה אלא את עול מלכותך. מהו העול הזה? לא רק העול לקיים את התורה, לקיים את השולחן ערוך ואת כל הספרים. משמעותו של העול הזה היא לחיות בהכרה תמידית שאתה, השי"ת, הוא מלכנו, ושחובתנו לחיות אך ורק על פי רצונך. זה הפירוש של יראה - לחיות עם הכרה, הכרה תמידית, שיש לי אדון [א.ה. עי' מה שכתב רבינו יונה בפירושו למשלי ב, ה באריכות].

והנה, כדי לחיות בפחד מפני השי"ת, בראש ובראשונה זה דורש שנחשוב עליו תמיד. אי אפשר לפחד ממי שלא חושבים עליו. אז הנקודה הראשונה היא, שכל יהודי צריך לחשוב על הקב"ה. כשאתה עומד בחנות ומוכר את מרכולתך, הנה לך הזדמנות. כמובן שאתה צריך לחשוב גם על הלקוח שמולך. אם אתה רופא שיניים, כמובן שעליך לחשוב על הפציין - אחרת, אתה עלול לקדוח לו חור בלחי... בהחלט מוטל עליך להתרכז במלאכתך, אבל לא פחות 'בהחלט' מוטל עליך לחשוב על מעמד הר סיני. מה שקרה לעם ישראל באותו היום פירושו, שיהיה מה שיהיה, עלינו לחיות תמיד במציאות ובהווי של שעבוד, בתודעה של מי שנמצא בשירות של האדון שלו.

לקנות את המבט

יתכן שזה נשמע לכם כל כך קשה, עד שתאמרו שלא שווה אפילו להתחיל. אבל זה לא נכון, כי ישנן פעולות קלות ופשוטות, שבכוחן לסייע לנו לגדול ביראת שמים, ומי שיעשה בהן שימוש וישיג אפילו מקצת מאותה יראה, הינו אדם מצליח! רק בשביל זה היה שווה להיוולד לעולם הזה! ומי שקונה עוד יראה, הופך לאדם גדול עוד יותר.

אני רוצה לומר לכם משהו; אפילו כשאדם מניח כיפה על ראשו, זו כבר התחלה טובה בנושא הזה של מורא שמים. "כסי רישיך כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא" (שבת קנו, ב) - כך אמו של רב נחמן אמרה לו. זאת אומרת שביכולתנו להגיע לגדולה רבה באמצעות כיסוי הראש. כיפה פירושה: "אני עבד של הקב"ה".

לא נדרשת חכמה רבה מידי כדי ללבוש כיפה, כובע או פאה, אבל זו התחלה טובה ביותר. מי שישקיע בכך אפילו מעט מחשבה, כבר פונה לכיוון הנכון. כמובן שאם אני רוצה להגיע לירושלים ואני פונה מזרחה, אני יכול לעמוד ככה כל החיים, ולעולם לא אגיע לירושלים, אם לא אעשה משהו כדי שזה יקרה. אולם בכל זאת אנחנו פונים מזרחה בעומדנו בתפילה, ובכך אנחנו מראים היכן הלב שלנו נמצא, ואולי יום אחד נמשיך הלאה ונגיע לשם.

מקבלים את העול

כיסוי הראש עם מעט מחשבה, הוא התחלה טובה. העובדה שאנחנו מניחים משהו על הראש, בין אם זה כובע צילינדר, שטריימל, כיפה, כובע קש, כל מה שיהודי מניח על הראש, תרבוש, מה שזה יהיה, אנחנו מראים בזאת שיש לנו פחד מהש"ת. וככל שיוסיף האדם להזכיר לעצמו את הענין הזה במשך היום, הרי שבזה הוא לא רק פונה לכיוון הנכון, אלא גם מתחיל לפסוע בדרך אל יראת ה' של קבלת התורה.

אכן, אני יודע שהאווירה בימינו היא כל כך ליברלית, שהדברים הללו נשמעים מוזר, גם באוזניהם של החרדים לדבר ה'. מי חובש כובע או כל דבר אחר, וחושב על יראת ה'? עושים את זה בגלל שזו דרך החיים שבחרנו. לא! תשכחו מזה! אנחנו עושים כן משום שאנחנו רוצים להזכיר לעצמנו את קבלת

התורה, שמאותו אותו יום שעמדנו למרגלות הר סיני והלאה, יש עול שמוטל על ראשינו, עול של עבודת ה' ויראת שמים תמידית.

זה היה כל עניינו של הר סיני. כאשר הקב"ה נגלה בהר סיני באש אוכלת ובקול שופר עצום ונורא שכמותו לא נשמע עד אז ומאז - הם הבינו באופן הברור ביותר מהי משמעות החיים. הם הבינו שלעולם הזה ישנה תכלית אחת ויחידה, והיא - להתקרב להקב"ה כמה שיותר. זו האחריות המוטלת עלינו בעולם הזה. ולכן, מאותו יום והלאה, אנחנו נתונים תמיד תחת לחץ. אנחנו נתונים תמיד תחת לחץ, כי ניתנה לנו הזדמנות עצומה, וכעת עלינו לנצל את ההזדמנות הזאת כדי להשיג עוד ועוד שלמות בעיני ה'.

בריאות הנפש

אל לכם לחשוש שיראת שמים תגרום לכם להיות חולים או מדוכאים. היה פעם יהודי שטען שהוא הקשיב לשיחה בישיבה שעסקה בנושא של יראת שמים, והוא נעשה חולה מזה. הוא הלך לרבי'ה שלו, שאמר לו: "לא השיחה גרמה לך להיות חולה. אף אחד לא נהיה חולה מלשמוע וללמוד על יראת שמים. משהו אחר גרם לך להיות חולה. זהו כלל גדול - מיראת שמים לא נעשים חולים".

זה מה שמשה רבינו אמר לעם ישראל: "אַל תִּירְאוּ" - אל תפחדו, כי ה' עשה את כל זאת כדי שתפחדו. מה הכוונה? משה רבינו הסביר להם: "שום דבר לא יקרה לכם כתוצאה מיראה זו. להפך, אתם תאריכו ימים בעקבות כך. המטרה של חווייתכם בהר סיני היא, שמעתה ואילך תפחדו, אבל זה לא יגרום לכם שום נזק". [א.ה. ע' בפירוש רבינו יונה למשלי י, כז].

יראת השמים של היהודי אינה משפיעה עליו לרעה. היא לא גורמת לו להיות עצוב ומדוכא. יהודי שומר תורה ומצוות שחי עם יראת שמים כפי יכולתו, נהנה מהחיים יותר מכל אחד אחר. יראת השמים שלו גורמת לו להנות מחיי הבין אדם לחבירו, כי הוא יודע לשמור על שתיקה. הוא מפחד מאזהרתו של הקב"ה "לֹא תִלְךָ רֶכֶל רֵעִי בְעֵמִיקָי", ולכן הוא לא מספר לשון הרע ורכילות. בזכות זה הוא חי חיים מאושרים יותר. הוא בורח מהמחלוקת, וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ". היהודי שומר התורה מסתדר טוב עם אחרים. הוא חי בשקט ובאושר, כי הוא מפחד מהש"ת.

הנאות החיים הנכונות

יהודי שמקיים את התורה, לא מתחיל אפילו להבין כמה שפר עליו גורלו - מבחינה גשמית. עלינו ללמוד את הענין הזה. זהו אחד משלושים החשבונות שבשער חשבון הנפש מספר חובות הלבבות, שבו נותן לנו המחבר 'שיעורי בית' - לחשוב ולהתבונן כמה טוב לנו שיש לנו את התורה הקדושה. להתבונן על כל הסכנות והקשיים שמהם אנחנו נמנעים משום שהתורה אינה מתירה לנו לעשות דברים מסוימים. ולמרות שבעולם הזה תמיד יהיה חסרון מסוים בהנאות שלנו, שהרי אין דבר בעולם הזה שהוא כולו טוב; העולם הבא הוא כולו טוב - עם זאת, אין בעולם הזה מי שחי באושר ובשמחה כמו יהודי שיש לו יראת שמים.

בית יהודי הוא מקום של אושר - אין כל ספק בכך. יראי ה' אינם רודפים אחרי תענוגים. אנשים שאינם מוטרדים מהאחריות שלהם בעולם הזה, הם אלו שרודפים אחרי הנאות ותענוגים; הם מבזבזים את חייהם בנסיעות וטיולים, מנסים להרוויח עוד ועוד כסף, ועסוקים ללא הרף בחיפוש אחר 'ריגושים' כאלה ואחרים. הביטו לדוגמא בשדרות 'אושען פארקוו' בכל מוצאי שבת; השדרה מלאה בכלי רכב השועטים אל עבר רובע מנהטן, כדי 'להנות מהחיים'. הם אצים רצים לבזבז כסף וזמן. עוד מעט הם יצאו מבתי הקולנוע עם כיסים ריקים; מה הם לוקחים אתם? שום דבר. שום דבר, מלבד השטויות שהם הכניסו לעצמם לראש על ידי צפייה בהבלים הללו.

אבל עבור היהודי ירא השמים, יש את האושר של חיים מלאי משמעות ותכלית. הוא מרוצה מחיים שקטים ושלווים. הוא חי בהצלחה ובשמחה. מלבד העובדה שהוא חי חיים ארוכים יותר מכל אדם אחר, הוא יודע שכל דבר שהוא עושה, אפילו מצוות שמביאות לו שמחה ושהוא נהנה מהן בעולם הזה, תכליתם הסופית היא להנות מהשכר הממתין לו בעולם הבא. "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא". ואין ספק שזה עצמו גורם לו להנות מהחיים יותר מכל אחד אחר, כי הוא יודע שלאחר שיסתיימו החיים הללו, ממתנים לו חיים מסוג אחר לגמרי, חיים שבהם השמחה תהיה גדולה לאין ערוך, וידיעה זו גורמת לו להתענג ולשמוח יותר בעולם הזה.

כל הגדולה והשמחה הזו, הכל מגיע מכח מעלה זו של יראת שמים, אותה קיבלנו בהר סיני. אבות אבותינו עמדו בהצלחה בניסיון, וכתוצאה מכך, יראת ה' חדרה אל תוך מציאותם והפכה לחלק מהטבע שלהם. לכן היתה זו לידתה של האומה היהודית; במעמד זה הפכנו לעם ישראל, העם שימשיך לחיות לנצח, כתוצאה מהחוויה האדירה שעברנו, חוויה שכמותה איש לא חווה קודם לכן, וכתוצאה מהשתדלותו של כל יהודי ויהודי להמשיך ולגדול תמיד ביראת שמים.

עומדים תחת ההר

תוכן העניינים

- א' - "יום אֲשֶׁר עִמְדָתָ" - באימה וביראה ----- 23
- ב' - "דַּבֵּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ" - 'נעשה ונשמע' אל גדולי האומה - 30
- ג' - "עֵינֵי הָעֵדָה" - גדולי התורה מאירים את דרכנו ----- 36

עומדים תחת ההר

נדפס כשיחה תורת אביגדור לשבועות תשפ"ג

א' - "יום אשר עמדת" - באימה וביראה

ושכנתי בתוכם

מיד לאחר המעמד הגדול והנורא של מתן תורה, עם ישראל החל בבניית ביתו של הקב"ה, הבית שבו תשרה שכינתו יתברך בקרב עמו ישראל, ושבזו יזכה העם היהודי לעמוד ולשרת את ה' יתברך. העובדה שעם ישראל זכה לחנות סביב למשכן ה', ושבכך תשרה השכינה בתוכו, היתה הזכות הגדולה ביותר שלהם במשך ארבעים שנות נדודיהם במדבר.

עם הקמתו הפך המשכן למקום ששורה בו שכינה בארץ, ואכן, התורה מצווה עלינו להתייחס אליו בהתאם: "ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פרכת המסך וכסו בה את ארון העדות" (במדבר ד, ה). בכל פעם בה נסעו בני ישראל, מוטל היה על הכהנים לכסות את ארון ברית ה' בפרוכת התכלת, ולהיזהר זהירות יתירה לבל יתגלה הארון לעיני כל.

והנה, עד כמה שציוויים אלו מובנים לנו, בכל זאת אנו עומדים נדהמים לנוכח חומרת העונש שהטילה התורה על מי שיעז לעבור עליהם, על מי שלא ינהג בכבוד הראוי ובזהירות הנדרשת כלפי המשכן וכליו. "ולא ימתו בגשתם את קדש הקדשים... ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו" (ד, יט-כ). עונש מוות? היתכן?

המשכן - המשך של מעמד הר סיני

מי שישים לב לפסוקים אלו, יבחין בדמיון הקיים ביניהם לבין אזהרות אחרות שבהן הוזהרו בני ישראל זה לא מכבר. במעמד הר סיני אמר ה' למשה רבינו: "כל הנגע בהר מות יומת" (שמות יט, יב). גם שם נאסרה ראייה, בדומה

למשכן: "יֵד הָעֵד בְּעַם פֶּן יִהְרָסוּ אֶל ה' לְרֵאוֹת וְנִפְלַ מִמֶּנּוּ רָב" (שם פסוק כא),
ואין כל ספק כי אזהרות אלו שבפרשת במדבר הן מקבילות לאזהרות שנאמרו
בהר סיני.

יסוד זה מפורש בדברי הרמב"ן בהקדמתו לפרשת תרומה, וכך הוא מגדיר
את "סוד המשכן". הרמב"ן מסביר כי כבוד ה' שעם ישראל זכה להיות עד לו
במעמד הר סיני, ושכמותו לא נראה מעולם, לא הסתיים שם. השכינה לא
הסתלקה מעל הר סיני וחזרה למקומה בגובהי מרומים, אלא המשיכה לשרות
בעם ישראל - באמצעות משכן ה' שבנו עבורו. תכליתו של המשכן היתה
להוות המשכיות להשראת השכינה שזכינו לה במעמד הר סיני.

סיני בקדש

הרמב"ן מלמד אותנו כאן יסוד נפלא ביותר, ויש בדבריו לימוד חשוב מאוד
עבורנו. מעמד הר סיני לא היה רק אירוע היסטורי שהתרחש אי פעם בעבר,
ושאותו אנו מצווים לזכור לעד. רצונו של הקב"ה הוא שמעמד זה ימשיך
להתקיים לעד לנגד עינינו, ושנחיה אותו מחדש באמצעות המשכן. המשכן לא
היה אפוא רק מקום של עבודת ה' והקרבת קרבנות, אלא היה זה הר סיני ממש!
ומכאן כל האזהרות החמורות שמצינו בנוגע למשכן. עיקר הסיבה לאזהרות
אלו היא, משום שהקב"ה רוצה שנדע שמתן תורה לא היה אירוע חד פעמי
שהסתיים, אלא הוא ממשיך להתקיים לעד בתוך משכן ה'.

זהו שאומר דוד המלך ע"ה בספר תהילים (סח, יח), "ה' בָּם" - הקב"ה השרה
את שכינתו בתוך כלל ישראל. כיצד? באיזה אופן? "סיני בקדש" - משום שהר
סיני נמצא בתוך המשכן. מעמד הר סיני ממשיך להתקיים בתוך קודש
הקודשים. המשכן היה ליבו של עם ישראל, ודבר ה', הלא הם לוחות האבן
וספר התורה, שכנו בליבו של המשכן, ובמקום זה המשיך מעמד הר סיני
לפעום.

לגדול עם הר סיני

הקב"ה חפץ שאותה חוויה עצומה שחוינו בהר סיני, אותן הרגשות של
מורא ופחד שהרגשנו ביום הגדול והנורא של מתן תורה, ימשיכו להתקיים

לנצח. למעשה, זכירת מעמד הר סיני היא מצוה מדאורייתא, ויש המקפידים להזכיר את זה בפה בכל יום לאחר התפילה: "רַק הַשְּׁמֵר לָךְ וְשָׁמֵר בְּפִשְׁףָּ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים ד, ט) - התורה מזהירה אותנו לבל נשכח את מעמד הר סיני, "וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֵיךָ" - התורה אף מצווה עלינו ללמד את זה לבנינו.

והנה, יש הטועים לחשוב שפסוק זה מתייחס רק למצוות התורה, שמוטל עלינו ללמד לבנינו, אולם בדברי הרמב"ם מבואר לא כן, אלא הוא מפרש את הפסוק כפשוטו, שמוטל עלינו לספר לבנינו את אשר ארע במעמד הר סיני. כך מבאר הרמב"ם את המצוה הזו ב"אגרת תימן": "וּכְמוֹ כֵּן זָכְרוּ מַעֲמַד הַר סִינַי שֶׁצָּנְנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזָכְרוֹ תַּמִּיד וְגַם הַזְהִירָנוּ מִלְּשַׁכְּחוֹ וְצָנְנוּ לְלַמֵּד אוֹתוֹ לְבָנֵינוּ". איננו מצווים רק ללמד את התורה לבנינו, אלא מוטל עלינו להעביר להם את החוויה של מתן תורה, את האופן שבו קיבלנו את תורת ה'.

הרמב"ם אף כותב (שם) שמוטל עלינו להתחיל לחנך את בנינו לענין זה בעודם צעירים לימים, "כִּדְי שֶׁיִּגְדְּלוּ עַל תְּלַמוּדוֹ" - ילדינו צריכים לגדול בצורה כזו שמעמד הר סיני מעסיק את מחשבותיהם ומחלחל אל תוך תודעתם. הרמב"ם מוסיף ומדגיש את חשיבותו של ענין זה: "וְרְאוּי לְכֶם אַחֲינוּ שֶׁתִּגְדְּלוּ בְּנֵיכֶם עַל הַמַּעֲמָד הַהוּא הַגָּדוֹל". כולנו רוצים לגדל את ילדינו בצורה הטובה ביותר. אנחנו נותנים להם מזון, ביגוד, את כל מה שהם זקוקים לו; הרמב"ם מלמד אותנו כאן שישנו רכיב נוסף שעלינו להוסיף לגידולם. עלינו ליצור בשכלם ציור מוחשי של מעמד הר סיני, כדי שהדבר יזרום בדמם ויכנס בעצמותיהם.

תפקידו של סבא

משימה זו מוטלת עלינו לא רק כלפי ילדינו אך אף כלפי נכדינו! כך אומר הפסוק: "וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֵיךָ וּלְבָנֵי בְּנֵיךָ". השומעים אתם, סבים? אתם שומעים על מה עליכם לשוחח עם נכדיכם? ספרו להם על מעמד הר סיני. לפחות פעם אחת בחייכם קיימו את ה"פשוטו של מקרא" וספרו להם על "יום אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לְפָנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּחָרֵב".

ואם ישאל אותך הנכד: "סבא, מאיפה אתה יודע את כל זה?" תענה לו את התשובה האמיתית: "כי סבא שלי סיפר לי". אם תעשה כן, הרי זה "כאילו קיבלו

מהר סיני" – כאילו הילד הקטן הזה עמד בעצמו בהר סיני וקיבל את התורה. לו זו בלבד שאתה מלמדו את תורת ה', אלא אתה מחייה בשכלו הצעיר את המעמד נורא ההוד של מתן תורה, ומקיים בזה את חפצו של הקב"ה – שהמעמד הזה ימשיך לחיות לעד בתוך נפשו של כל יהודי.

מפיצים את הבשורה

הרמב"ם מוסיף וכותב שזהו הלימוד החשוב ביותר שמוטל עלינו להעביר לבנינו, ואותו יום נורא הוד צריך להיות גדול בעינינו יותר מכל יום אחר: "וְגִדְלוּ הַמַּעֲמָד הַהוּא עַל כָּל גְּדֻלָּה".

חשוב שנבין שכוונת הרמב"ם אינה מסתכמת בכך שנספר ונאדיר את עצם קבלת התורה, אלא את החוויה שחווינו בקבלתה. מוטל עלינו לרומם את השינוי שהתחולל בנשמתו ובדעתו של כל יהודי על ידי אותו מעמד נורא ונשגב, ואת ההשפעה הגדולה שהיתה לכך עליהם ביחסם לתורה הקדושה. הקנין הגדול ביותר שקנה עם ישראל באותו מעמד נורא היה הפחד והאימה כלפי משמעותה של התורה עבור עם ישראל.

מוטלת עלינו אפוא משימה גדולה ונכבדה: לפרסם ולהפיץ את הלימוד הגדול הזה – את אופן מסירת התורה לאבותינו בהר סיני, בקולות וברקים וענן כבד על ההר. למען האמת, הדבר הזה חשוב בראש ובראשונה עבור עצמנו, וכפי שאומרת התורה: "רַק הַשְּׁמֹר לָךְ וְשָׁמֹר נִפְשֶׁךָ מְאֹד". עלינו לגדור גדרים ולשמור שמירה מעולה לבל נאבד את הציור המוחשי של מה שאירע באותו יום גדול. לא מספיק שנאמר את המילים בפינו! בתודעתנו צריך להימצא ציור מוחשי של המאורע הכביר של מעמד הר סיני, של מילוני יהודים העומדים למרגלות ההר, ורואים את הקולות ואת הלפידים.

בסיון נברא העולם

כשהרמב"ם כותב "וְגִדְלוּ הַמַּעֲמָד הַהוּא עַל כָּל גְּדֻלָּה" – הכוונה שמעמד זה צריך להיות גדול יותר אצלנו מכל מעמד אחר שקרה במשך ההיסטוריה כולה! אפילו יותר מבריאת העולם. כן, יותר מבריאת העולם יש מאין! יש מאין! איזה דבר אדיר ומבהיל על הרעיון! אולם עם כל גדולתו וחשיבותו של מאורע זה,

הרי שעלינו להדגיש ולהאדיר עוד יותר מכך את מעמד הר סיני. זהו שדורשים חז"ל (עבודה זרה ג, א): "מאי דכתיב (בראשית א, לא) וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי" - מדוע נוספה האות ה' ל"ששי", ולא נכתב "יום ששי", כפי שכתוב בשאר הימים? "מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלין את תורתי מוטב ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו". נמצא שיום הששי - ו' בסיון, היום בו קיבלו ישראל את התורה, זהו היום בו למעשה נברא העולם.

עבור מי נברא העולם?

מדוע יום מתן תורה הוא יום בריאת העולם? משום שהעולם לא נברא כדי שטריליוני חיידקים ינועו על פני האדמה, ואף לא עבור מיליארדי בני אדם החיים כמו חיידקים, ונעים מפה לשם מבלי לעשות דבר, עד שמגיע זמנם להיפרד מן העולם. העולם נברא כדי שעם ישראל יעמדו בהר סיני ויהפכו לעם ה' - זו המטרה שלשמה נברא העולם!

היות ומתן תורה היא תכלית בריאת העולם, הייתכן שהמחשבה הגדולה הזו תידחק אל מקום נידח בתודעתנו, ותהפוך למשהו שאנחנו חוגגים פעם בשנה עם פרוסת עוגת גבינה?! כמובן שלא! הרמב"ם מורה לנו שעלינו לגדל את היום הזה על כל גדולה, "כְּמוֹ שֶׁגִּדְלוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא". הקב"ה האדיר את היום הנשגב הזה בתורתו, וכתב עליו: "כִּי שָׂאֵל נָא לְיָמִים רָאשֵׁי אֲשֶׁר הָיוּ... הַנְּהִיָּה כַּדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנְּשָׁמַע כְּמָהוּ? הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹקִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיְחִי". הקב"ה מדגיש לנו את חשיבותו של אותו מעמד נורא הוד, כדי שאנחנו נלמד עד כמה הוא גדול ועצום!

הטיעון הטוב ביותר

הרמב"ם אינו עוצר שם. לא מספיק לספר ולתאר את המעמד הזה בפני בנינו ונכדינו, אלא "וּתְסַפְרוּ בְּתוֹךְ קְהָל וְעֵדָה". אתם שומעים? ספרו על כך לחברים ולבני דודים גם כן. בשמחה המשפחתית הבאה, כשכל המשפחה המורחבת נאספת יחד, נסו לדבר על מעמד הר סיני. ספרו על "גְּדֻלַּת וְהַדְיוּר, שֶׁהוּא עֲמוּד שְׁהֶאֱמוּנָה סוֹבֶבֶת עֲלָיו וְהַטְעָנָה הַמְבִיאָה לַיְדֵי אֲמֵת".

יש טענות טובות, רבות ומגוונות להוכיח את אמיתתה של תורתנו הקדושה, אך הרמב"ם מציג בפנינו את הטיעון הטוב מכולם. התורה ניתנה לנו בהר סיני ואנחנו קיבלנו אותה. חוויתנו נוראה ונשגבה! עמדנו יחד, עם שלם, למרגלות הר סיני, ראינו את הקולות והברקים. בעינינו ראינו את ההר רועד ואת האש הגדולה הבוערת בראשו, ושמענו את קולו של השי"ת מדבר אלינו ממקום זה.

תפארת וגדולה, אימה ופחד

חשוב שנבין שכאשר נפתחו השמים ועם ישראל כולו שמע את קול ה', היה זה קול שונה מכפי שהם ציפו לשמוע. הם לבטח ציפו לשמוע מילים מתוקות ואצילות - והן אכן היו כאלה - אלא שהם בקעו מן השמים מלוות בפחד גדול! פחד ואימה מגדולתו הבלתי נתפסת של הבורא יתברך!

הגמרא (שבת פח, ב) דורשת את הפסוק במשלי (ח, ו), "שִׁמְעוּ כִּי נִגְיָדִים אֲדַבֵּר" כלפי מתן תורה. "נגיד" הוא אדם חשוב ונכבד, אדם שיש בו אצילות וגדולה, ואומרת הגמרא כי "כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה קושרים לו שני כתרים". לא רק שכל מילה היתה דבר ה' - שמצד עצמה היא נשגבה ובלתי ניתנת להשגה - אלא היא היתה מעוטרת בעיטור מיוחד!

משל למה הדבר דומה, לנערה צעירה שהשתדכה עם בחור טוב. היא לא ידעה הרבה על ייחוסו, אבל אמרו לה שמדובר בבחור ירא שמים ובעל מידות טובות שמגיע משפחה טובה, והיא הסכימה לשידוך. אך אז, כאשר הגיעה הכלה לחופה, היא גבהלה לראות את חתנה כשכתר מלכות מעטר את ראשו. רק אז הכתה בה ההכרה כי החתן אליה השתדכה הוא לא אחר מהמלך! "מלך?!" לזה לא הסכמת! זו גדולה שהיא מעבר למושגים ולכוחות שלי! עם ישראל מוכן היה לקבל את התורה. רצינו לקבל הכל! רצינו לקבל "יהרג ואל יעבור". אנחנו מוכנים למסור נפש עבור הבורא יתברך, ולעשות כל מה שיבקש מאיתנו - "נעשה ונשמע". לעולם לא נעבוד אלהים אחרים! לא נשתחוה לפסל! נעשה כל מה שיאמר אלינו השי"ת!

אולם הם לא היו מוכנים לאשר אירע. הם לא העלו בדעתם את גודל הפחד והאימה שירגיש העולם בשמעו את קולו של ה'. קשה לנו לתאר ברגע אחד כיצד הרגישו בני ישראל, וזהו דבר שעלינו לחשוב עליו רבות ולשחזר אותו

שוב ושוב בשכלנו על מנת לקבל תמונה אמיתית יותר של מה שקרה שם, באותו מעמד אדיר ונורא. אך דבר אחד ברור: דברי אלקים חיים שהם שמעו, הכניסו פחד גדול בליבם, מעבר לכל מה שהם העלו על דעתם.

“יש כאן רופא?”

היתה זו הפעם הראשונה בתולדות ימי עולם שהאנושות חוותה חוויה מעין זו - שאלקים דיבר אל בני אדם, ואלו המשיכו להתקיים. “כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם, וְחָי” (שמות לג, כ). האדם מטבעו בנוי בצורה שהוא יכול להתמודד עם התרגשות עד גבול מסוים, אך לא מעבר לכך. תארו לעצמכם שאתם יושבים כאן בבית המדרש, כאשר לפתע נכנס אדם בלתי מוכר, ניגש אליכם ומציג את עצמו: “שלום. אני נציגו של משרד עו”ד פלוני, ונשלחתי כדי לבשר לך כי דודך הזקן [שאגב, מעולם לא ידעת על קיומו], שהלך לעולמו זה מכבר, השאיר לך בצוואתו סכום של חמישים מיליון דולר”. אין ספק שהיו נשמעות כאן הרבה קריאות של “רופא רופא”.

עד לאותו מעמד נורא, אף אחד לא העלה על דעתו שיתכן כדבר הזה, שהקב“ה, בכבודו ובעצמו, ידבר אל בשר ודם! מדובר במציאות הנוגדת את כל מציאות הגוף האנושי, את חושינו וכוחותינו, עד שפלא הדבר שהם הצליחו לשרוד את קול ה’ המדבר איתם. ולמען האמת, הם לא שרדו!

אימת מוות

כך מלמדת אותנו הגמרא: אמר רבי יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב“ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר (שיר השירים ה, ו) נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְּרוֹ. ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן דיבור שני היאך קיבלו? הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם. קולו של ה’ גרם לנשמתם לפרוח מרוב אימה, עד שהיה צורך להחיות אותם מחדש! גם המלאכים נטלו חלק בזה, וכפי שממשיכה שם הגמרא: “ואמר ר’ יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב“ה חזרו ישראל לאחוריהן י”ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר (תהילים סח, יג) מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדְּוֹן יִדְּוֹן, אל תיקרי יִדְּוֹן אלא יִדְּוֹן”. היתה זו תופעה כמותה לא חווה אף אדם מימיו! והקב“ה עשה כך

בכוונה תחילה, כדי שהפחד והאימה ייחרטו עמוק אל תוך נשמתם של ישראל, ולא יישכחו מהם לנצח.

לאחר שהקב"ה החיה את עם ישראל, היהודים דיידו על רגליהם - הם עדיין לא היו מסוגלים ללכת ביציבות - והנה יצא הדיבור השני מפי הקב"ה, ונשמתם עמדה שוב לפרוח מהם. הם קראו בקול: "וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם יִסְפִּים אֲנַחְנוּ לְשִׁמְעַתְּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתָנוּ. כִּי מִי כָל בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּמִנּוּ וַיְחִי" (דברים ה, כב-כג). הם ידעו כי לא יוכלו לעמוד שוב בפני דבר כזה. הם לא ישרדו את העוצמה האדירה של קול ה' העולה מתוך האש הענן והערפל.

ב' - "דַּבֵּר אֶתְּהָ עִמָּנוּ" -

'נַעֲשֵׂה וְנִשְׁמַע' אֵל גְּדוֹלֵי הָאוּמָה

"נַעֲשֵׂה וְנִשְׁמַע" - בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה

בני ישראל היו כל כך מלאים חרדה ממה שחוו זה עתה, עד שהם ביקשו ממשה רבינו בקשה מיוחדת: "קִרְבֵּ אֶתְּהָ וְשִׁמְעַתְּ אֶת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֶת תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֱלֹהֵינוּ אֵלֵיךָ וְשִׁמְעֵנוּ וְעֲשֵׂנוּ".

למעשה, היה כאן מעמד דומה מאוד ל"נַעֲשֵׂה וְנִשְׁמַע" שאמרו ישראל לפני קבלת התורה, אלא שכאן הדברים נאמרו כלפי משה רבינו. עם ישראל קיבל על עצמו ב"נַעֲשֵׂה וְנִשְׁמַע" את כל מה שיאמר להם משה רבינו, שכן הם כבר נוכחו לראות כיצד ה' מדבר עמם באמצעותו של משה, והפחד והאימה מפני דבר ה' היו כל כך גדולים אצלם, עד שהם היו מוכנים לקבל, מעתה ועד עולם, את סמכותו של משה רבינו, שיעביר אליהם את דבר ה'. זו למעשה היתה בקשתם של בני ישראל - שמעתה ואילך משה רבינו ישמש כאמצעי בינם לבין הקב"ה, ובאמצעותו הם ישמעו את דבר ה'. הם ביקשו כי מעתה, משה רבינו יהיה ה"הר סיני" של האומה היהודית.

הסכמה עליונה

וכעת נשאלת השאלה: האם בני ישראל פעלו כראוי? האם נכון היה לוותר על שמיעה ישירה מפיו של ה'?' אולי היה עליהם להתעקש להמשיך ולשמוע את קול ה'?' שמא היתה זו טעות מצידם לאפשר למשה רבינו להוות אמצעי בינם לבין קוננם?

אך אם נביט בהמשך הפסוקים שם בפרשת ואתחנן, ניווכח כי בקשה זו קיבלה את ההסכמה האלוקית, והקב"ה הסכים על ידם: "וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי שְׁמַעְתִּי אֶת קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דָּבְרוּ אֵלַי הֵיטִיבוּ כָּל אֲשֶׁר דָּבְרוּ". הקב"ה הסכים לכל מה שהם ביקשו. הכל.

הקב"ה הוסיף כי "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבַבְכֶם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים לְמַעַן יֵיטֵב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם". הלוואי והיחס הזה ישאר בדעתם לעד, כך ייטב להם ולבניהם לנצח.

"וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים"

וכך אכן היה! גם לאחר שעם ישראל עזב את הר סיני ונדד במדבר, הר סיני מעולם לא סר מקרבם! משה רבינו המשיך ללמוד את תורת ה' כפי שעשה בהיותו על הר סיני. גם אותו קול גדול ונורא ששמע עם ישראל בהר סיני, המשיך לדבר אל משה רבינו מבין שני הכרובים. כך כותב הרמב"ן (שם): "והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני. וּבָא מֹשֶׁה [לְפָנַי ה'] לְדַבֵּר אִתּוֹ] היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני. וכמו שאמר במתן תורה מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעָךְ אֶת קוֹל לִיסְרָךְ וְעַל הָאָרֶץ הָרָאָךְ אֶת אִשׁוֹ הַגְּדוּלָּה, כך במשכן כתיב וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכַּרְבִּיִּים וַיְדַבֵּר אֵלָיו".

משה רבינו זכה לשמוע את אותו קול ה' שנשמע בהר סיני! הרמב"ן אף ממשיך וכותב כי זוהי הסיבה שהכרובים היו עשויים זהב, שיש בו אדמומיות, כעין צבעה האדמדם של האש שבני ישראל ראו בהר סיני. בכך גילה ה' לבריאה כולה שמהותו של הר סיני, שהוא המקור של דבר ה' בעולם, עובר מעתה אל משה רבינו ואל המשכן.

קלא דלא פסיק

אל לנו לחשוב שעם פטירתו של משה רבינו, הר סיני הסתלק מאיתנו. השראת השכינה שהיתה במעמד הר סיני המשיכה אל לשכת הגזית, מקום מושבם של הסנהדרין, שעליהם נאמר: "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה" (ישעיה ב, ג). כך כותב הרמב"ם (פ"א מהלכות ממרים ה"א): "בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִירוּשָׁלַיִם הֵם עֶקֶר תוֹרָה שֶׁבְּעֵל פֶּה, וְהֵם עֲמוּדֵי הַהוֹרָאָה וּמֵהֶם חֵק וּמִשְׁפָּט יוֹצֵא לְכָל יִשְׂרָאֵל... וְכָל הַמֵּאֲמִין בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ וּבְתוֹרָתוֹ חַיִּב לְסַמְךָ מַעֲשֵׂה הַדָּת עֲלֵיהֶן וְלִשְׁעוֹן עֲלֵיהֶן".

וגם זו לא היתה התחנה האחרונה של הר סיני. העובדה שהמעמד הנורא של מתן תורה בהר סיני עבר למשכן ולאחר מכן ללשכת הגזית קיבעה את היסוד שמעתה ואילך, תורתו של השי"ת נמסרת אלינו על ידי משה רבינו, תלמידיו ותלמידי תלמידיו במשך כל הדורות, עד לחכמי התורה של ימינו, בשרשרת ישירה ובל תינתק. גדולי ומאורי התורה הם הקשר הישיר שלנו להר סיני, ובהם אנחנו מוצאים את השכינה הקדושה. כך הוא רצון ה', שנקבל את דבר ה' כפי שהוא נמסר לנו מאת חכמי התורה, ועל פיהם צריכים אנו להנהיג כל חלק ובחינה של חיינו. זהו ה"הר סיני" שלנו.

התמהמהותו של עזרא הסופר

הגמרא במסכת מגילה (טז, ב) מסבירה עובדה מעניינת ביותר בדברי ימיו של עם ישראל. בימיו של עזרא הסופר, עם ישראל החל בבניית בית המקדש השני. בניין בית המקדש! האם יש דבר חשוב ויקר יותר מזה? לכאורה מדובר בעיסוק הרם והקדוש ביותר שניתן להעלות על הדעת, וכל אחד היה קופץ על ההזדמנות ליטול בו חלק. הלא בית המקדש הוא מקום השראת השכינה, ההמשך הישיר של הר סיני, ומי הוא זה אשר אינו חפץ לבוא וליטול חלק במתן תורה המתרחש בהר סיני?!

אך הנה, לא כל חכמי התורה עלו ובאו. להיפך, רובם של החכמים לא באו ליטול חלק בבניין בית המקדש אלא נשארו בבבל. לכאורה זהו דבר פלא! אלו שעסקו בבניין המקדש צריכים היו לשלוח שליחים לאחיהם שבגולה ולקרוא להם בקריאה של חיבה: "אחינו! בואו וטלו חלק בבניין בית המקדש! מדוע הינכם נשארים בבבל? אנחנו בונים את בית ה' ואתם נשארים שם?!"

ומדוע באמת הם לא עלו לארץ ישראל? משום שעזרא הסופר טרם עלה. עזרא נשאר בבבל, וחכמי התורה, תלמידיו של עזרא, לא אבו לעלות עד שיעשה זאת רבם.

היכן היא השכינה באמת?

ומדוע עזרא עצמו לא בא לארץ ישראל? הגמרא מסבירה זאת: "שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה". ברוך בן נריה, שהיה רבו של עזרא, עדיין היה חי, ועזרא סירב לעזוב אותו.

לא יאומן! בית המקדש עם לשכת הגזית - הלא הם הר סיני - ממתינים לעזרא בארץ ישראל, אך הוא ממאן לעזוב את רבו הזקן שכבר היה על סף מוות. אלא שעזרא ידע שבמקום שרבו נמצא - שם היא השראת השכינה הגדולה ביותר!

לאחר פטירת רבו, עזרא אכן עלה לארץ ישראל, ועמו עלו מאה ועשרים אנשי כנסת הגדולה, אך כל זמן שברוך בן נריה היה חי, עזרא דבק בו, שכן הוא ידע שרבה שחי עם הר סיני, הוא הוא ההר סיני הגדול ביותר!

ביעתא בכותחא

יסוד גדול בענין זה למדנו מדברי הגמרא בכתובות (ס, ב). הגמרא מלמדת אותנו כי "אֶפְלוּ בֵיעְתָּא בְּכַתְחָא לָא לְשָׂרֵי אִינִישׁ בְּמִקּוּם רִבְהָ" - אם מתעוררת שאלה הלכתית בדבר ביצה שנפלה לתוך כותח - שהוא מאכל העשוי מחלב - אסור לו לאדם להורות הלכה בענין זה במקום מגוריו של רבו. במה מדובר כאן? באיזה סוג של שאלה? שיטת רש"י (עירובין סב, ב) היא שמדובר בסתם ביצה שנפלה לתוך מאכל חלבי. שימו לב - השאלה אינה האם מותר לאכול את הביצה עם בשר, וגם לא מדובר כאן בביצה שהתבשלה בקדירה בשרית, אלא בסתם ביצה שנפלה לכותח חלבי, ונשאלת לאדם שאלה, האם הכותח מותר באכילה.

והנה, לכאורה התשובה לשאלה זו פשוטה בתכלית הפשיטות: כמובן שמותר לאכול את הכותח. וכי מדוע שיהיה אסור? ואף על פי כן, אומרת

הגמרא, אם נשאלת שאלה זו במקום הסמוך לרבך, אסור לך לענות עליה, אלא עליך לומר לו: "אני מצטער. איני עונה על שאלות במקום רבי".

כפי שנראה לקמן, ישנן שתי סיבות לדין זה. הסיבה הראשונה והפשוטה לכך היא שאסור להורות כן מתוך כבוד לרבו, וכפי שאומרת הגמרא, "משום דמחזי כפאפקירותא" - הדבר נראה כחוצפה. ועל אף שמדובר בשאלה שכל בן דעת יכול לענות עליה, מחויב האדם לכבד את רבו ולהפנות אותה אליו. כך הוא הטעם הפשוט והקל.

שרשרת התורה

יש כאן יסוד גדול בענין מהותה של התורה הקדושה וכיצד היא משפיעה על חיינו. כל קבלת החלטה חייבת להתקבל מתוך הכנעה לסמכות הגבוהה יותר. גם תלמיד חכם שיודע את הדין צריך לכופף את עצמו לרבו שגדול יותר ממנו.

הסיבה לכך היא שכל הוראה של תורה אינה יכולה להינתן כלאחר יד. כל שאלה, כל התלבטות, כל החלטה שצריכה להתקבל, היא חלק משרשרת ארוכה של קבלת התורה, ואותו פחד ואימה שחוו עם ישראל בהר סיני ולאחר מכן במשכן, המשיכה ללשכת הגזית, וצריכה להמשיך וללוות אותנו גם כיום, בגשתנו אל התורה הקדושה.

חכמים בעיני עצמם

למרבה הצער, בימינו מצוי הדבר שכל מיני כותבים ומחברים רואים בעצמם כתובת לגיטימית לקבוע דעות ושיטות. הם עוסקים בכל מיני שאלות, חלקם שאלות מסוכנות, כאלו שהעיסוק הפומבי בהם יכול לגרום רק נזק, ושזקוקים להרבה שיקול הדעת ומחשבה של גדולי תורה. אך כל מי שברשותו מכונת כתיבה ממחר להיכנס למקומות שאליהם גדולי עולם מפחדים להיכנס, ולהביע את דעתם בחופשיות. לא זו בלבד שלבלרים אלו מביעים עמדה, אלא שהם דואגים לפרסם אותה בקול רעש גדול, ומעיזים לשוות לה הופעה של דעה תורנית לגיטימית.

כמעט בכל עיתון ישנו עמוד - לפעמים מספר עמודים - שבהם כל פלוני אלמוני מקבל במה להביע את עמדותיו. ונשאלת השאלה: למי אכפת בכלל מדעותיך?! האם למדת מסילת ישרים פעמים רבות?! האם סיימת אי פעם את ספר חובות הלבבות? ומה עם שערי תשובה או הלכות תשובה להרמב"ם? מי אתה בכלל שאתה מביע את דעתך ברבים? לנו אכפת מדעה אחת: דעת התורה הקדושה. אנחנו מקשיבים רק לקול אותו שמענו בהר סיני, הקול אותו שמע משה רבינו מבין שני הכרובים, ושאותו אנו ממשיכים לשמוע מפי גדולי התורה, ממשיכי המסורה, אלו שמוסרים לנו את דעת התורה האמיתית והצרופה. זהו הקול האחד והיחיד שמבקשים אנו לשמוע.

יתירה מזאת, גם אם מאן דהו מצטט מאחד הקדמונים שיטה או דרך מסוימת, אין לו רשות לנקוט בדעה זו, שיתכן והיא דעת יחיד, ורוב רבותינו אינם סבורים כך. אילו היינו הולכים בכל דבר אחר דעת יחיד, מצבנו היה בכי רע. רק גדולי ישראל מוסמכים לשקול ולהכריע איזו דעה היא המקובלת והמסורה לנו.

כמו כן ישנם מקרים שבהם יש דעה שמצד עצמה היא נכונה ומוצדקת, אלא שיש צורך לשקול אותה במאזניים עדינות. מי ראוי לעשות זאת? רק מי שחי את הר סיני, רק מי שיש בו את המורא הגדול מפני התורה הקדושה, רק הוא מוסמך לקבל החלטות מעין אלו עבור עם ישראל, גם החלטות הנראות לכאורה כבלתי חשובות.

סייעתא דשמיא של גדולי התורה

אולם הגמרא ממשיכה, ובדבריה היא שופכת אור חדש לגמרי על הנושא. הגמרא מסבירה את טעמו של האיסור להורות הלכה במקום רבו. "לָא מְשׁוּם דְּמַחֲזִי כְּאַפְקִירוּתָא" - כלומר, לא רק משום שזה נראה כחוצפה, "אֶלָּא מְשׁוּם דְּלָא מְסַתֵּיעָא מְלִתָּא לְמִימְרָא" - לתלמיד זה לא תהיה סייעתא דשמיא. זהו חלק חשוב מכל הענין שעליו נסובים דברינו כאן.

התורה היא לא רק מידע. לא מדובר רק בסעיפים בשולחן ערוך. התורה הקדושה היא מעמד הר סיני! אותה שכינה ששרתה במעמד הר סיני, ושלאחר מכן שרתה במשכן ובלשכת הגזית, שורה כעת על תלמידי החכמים גדולי התורה, וכל מי שפוצה פיו ומדבר שלא במקומו, מי שמורה הלכה במקום רבו,

דומה הוא למי שמחליט לעזוב את הר סיני ולחפש את הקב"ה במקום אחר, ואין ספק שלא תהיה לו סייעתא דשמיא כלל וכלל. רצונו של הקב"ה הוא שעם ישראל ישאר נאמן לחכמי התורה ויכניע עצמו אליהם, בדיוק כפי שעמדו בהכנעה וביראה למרגלות הר סיני.

ג' - "עיני העדה" - גדולי התורה מאירים את דרכנו

הטעות הגדולה ביותר

בכדי להבין אל נכון את משמעותה של אמירה זו, שלמעשה מתן תורה מתרחש אף בימינו אנו, ועל מנת שנוכל לאמץ אותה אל חיינו אנו, עלינו להקדים ולומר משפט שלא לכולם נח לשמוע אותו, אך אומר אותו אף על פי כן: אחת הטעויות הגדולות ביותר שטועים בני אדם היא לסמוך על שיקול דעתם בנוגע להחלטות חשובות.

כדי להגיע לידי הכרעה בכל ענין משמעותי, ולא רק בפסיקת הלכה, אלא בכל ענין של דעת התורה, או כל החלטה בנושא ציבורי, מוטל על האדם לנקוט בכל האמצעים העומדים בפניו כדי להגיע אל האמת, ואין לך אמצעי גדול וחשוב יותר מאשר קשר ישיר אל הר סיני.

משל למה הדבר דומה, לאדם שאיבד את דרכו באחד מכבישי המדינה, וכעת הוא יושב ברכבו, בשוליו של כביש מהיר, מבלי שיש לו שמץ של מושג היכן הוא נמצא. מה עליו לעשות במצב כזה? השכל הישר אומר שעליו לנסוע אל תחנת הדלק הקרובה ולבקש הכוונה. אמנם הוא יכול לעיין במפה שיש לו בתא הכפפות, ויתכן שהוא יצליח להבין אותה קצת, אך אם הוא אינו יודע באיזה כביש מהיר הוא נמצא ולהיכן הוא מנסה להגיע - המפה לא בדיוק תעזור לו. אין לו ברירה אלא לקבל הכוונה ועצה. אם הוא יבחר להתעלם מעצה פשוטה כל כך, אין ספק שהאיש הזה הוא פזיז - והוא ימשיך לשוטט בכבישים כל היום כולו מתוך מחשבה שהוא יודע מה שהוא עושה, בעוד שלמעשה הוא אינו מתקרב כלל ליעדו, ויתכן והוא אף מתרחק ממנו!

הר סיני בניו יורק

זהו דבר פשוט, שבענייני אידישקייט השכל הישר מחייב שתלמידי החכמים הגדולים ביותר, להם יש את היכולת הטובה ביותר להעניק עצה והכוונה למי שזקוק לכך. אך חשוב להבהיר שהדבר נוגע לא רק לענייני הלכה ועבודת ה', אלא כל נושא ציבורי צריך להיות מוכרע על ידי גדולי ישראל. יש הטועים לחשוב שתלמידי החכמים גדולי התורה נועדו רק כדי לשאול שאלות באיסור והיתר וכדו', בוודאי כאשר יש צורך להכריע בשאלה חמורה כלשהי, אך מדוע צריך להיוועץ בהם בענייני דעלמא?

אנשים חושבים שהגאון ר' יעקב קמנצקי והגאון ר' משה פיינשטיין - נועדו רק עבור שאלות הלכתיות, אך להיוועץ בהם בענייני הכלל? "בנושא הזה והזה, אני חכם ובעל דעה לא פחות מהם, אז מדוע שאשאל אותם?" אומר האדם לעצמו. גם אם הוא לא יאמר זאת בפה, אך כך הוא חושב בליבו.

למעשה, אני עוד ממעט בתיאור הזה, שכן רבים הם הסבורים שהם חכמים אף יותר מגדולי ישראל. אולם זו טעות מרה! גאוני עולם אלו, שישבו ועמלו בתורה במשך שנים רבות, ראויים עשרת מונים מכל אדם אחר להכריע בעניינים אלו. התורה, שבכתב ובעל פה, מלאה בחכמה עמוקה ונפלאה, וניתן למצוא בה התייחסות לכל נושא וענין. שכלם של גדולי ישראל מלא וגדוש בעשרות אלפי "תקדימים" - הלא הם הכרעותיה ועצותיה של התורה הקדושה בכל ענין שהוא, ולכן בידם נמצא הכח להכריע ולייעץ בכל שאלה חשובה שעולה, ולהורות לנו מהי דעתה של התורה הקדושה בזה.

יתירה מזו, גם אם ישנן שאלות שאין לגביהן מקור מפורש בתורה, אף על פי כן, גדולי ישראל יודעים להכריע ולכוון בזה על פי התורה הקדושה, שכן עשרות שנות עמל התורה עיצבו את שכלם והפכו אותו לשכל התורה, ודפוס החשיבה שלהם משתנה והופך לדעת התורה. נמצא שכאשר הם מביעים עמדה לגבי הנושא הזה והזה, למרות שאין מקור מפורש לדבריהם, דעת התורה שלהם, הוי אומר דרך חשיבתם שהיא דרך חשיבת התורה, היא זו שקובעת ומכריעה לנהוג כך. זוהי מחשבה של "הר סיני", ואין לנו לזוז ממנה כמלא הנימה.

אכן, כאשר אנו הולכים לר' משה, ר' יעקב או שאר גדולי ישראל על מנת לקבל מהם עצה ותושיה, איננו שומעים קולות וברקים. מדובר באנשים

מבוגרים המדברים בשקט, בלי "קול רעש גדול", אך מי שישכיל להבין את מהותו של מעמד הר סיני ומתן תורה, יעמוד בפניהם באימה וביראה, בדיוק כפי שעם ישראל עמד למרגלות הר סיני ושמע את קולו של השי"ת, שכן קולם הוא אותו קול. הם הם ההר סיני שלנו.

ביקורו של הרב מסיגעט בהר סיני

רק מי שקנה בנפשו את היראה והאימה מפני המעמד הגדול של מתן תורה, רק הוא ידע כיצד לעמוד כראוי בפני תלמידי חכמים. זכיתי לראות דוגמא חיה של הנהגה זו. היה זה פעם בתקופת הקיץ כאשר שהיתי בהרים, והרב מסיגעט [א.ה. האדמו"ר ר' משה טייטלבוים זצ"ל מסאטמר, כפי שכונה באותה תקופה], שהיה אז אברך תלמיד חכם, היה עומד כפוף בפני הגר"מ פיינשטיין, בהכנעה גמורה, ושותה בצמא כל מילה שיצאה מפיו.

כמובן שמי שמנסה לברר כיצד לתקן נזילה בצנרת, לזה אין צורך לגשת לגדולי ישראל, אך כל שאלה בענייני הכלל, שאלות בהנהגת הקהילות, ביחסים בין אנשים, לאיזו שכונה לעבור, האם ומתי לצאת לעבוד ובאיזה סוג עבודה לעסוק, לאיזה מוסדות לשלוח את הילדים, שידוכים - יש כל כך הרבה נושאים שבהם אנו זקוקים לעצה ותושיה - וגדולי ישראל הם הכתובת שלנו לזה.

גדולי ישראל אינם "חותמת גומי"!

אך ישנה נקודה נוספת וחשובה, הנוגעת גם למי שהשכיל להבין שעליו לגשת לגדולי ישראל ולשאול לעצתם. כאשר אנו באים לפני אדם גדול כדי לשאול שאלה, עלינו להגיע ללא הנחות קדומות וללא תוכניות והצעות. עלינו לשאול אותו כיצד יש לפעול ובאיזה אופן, ולא להציע לו את הצעותינו. עלינו לבוא בפניו ולומר: "כבוד הרב, איני יודע כלום, אני מבקש את הדרכתו של הרב כיצד לפעול בנושא הזה והזה". ובאמת איננו יודעים כלום, כי העצות הטובות ביותר, התוכניות המוצלחות ביותר, הגישות והשיטות הנכונות ביותר, כולם נמצאים בתורתנו הקדושה, וגדולי ישראל המחוברים ישירות להר סיני, הם אלו שמדריכים אותנו בדעת תורתם כיצד הדרך הראויה לפעול.

למרבה הצער אנחנו מוצאים יהודים שנוהגים להפך. הם מגיעים להר סיני

עם תוכניות מוכנות. הכל כבר מתוכנן אצלם לפרטי פרטים - כיצד לפעול ובאיזו צורה וכו' וכו', וכל מה שנשאר זה רק להחתיים את התלמיד חכם ולקבל את הסכמתו לתוכנית. ובכן, למה אתה מצפה ממנו? הלא הוא מבין עם מי יש לו עסק, והוא אינו מתכוון לריב אתך. הוא יודע שאם יעשה כן אתה עלול להתרחק ולהידרדר, ולכן הוא נותן את אישורו. אך זה לא נקרא לשאול את גדולי ישראל.

גם אם אותם אנשים ניגשים בכבוד ובהכנעה לגדולי ישראל, הרי שבליבם פנימה הם החליטו שאם הם לא יקבלו את ההסכמה להם הם זקוקים, הם יעשו זאת לבד, ללא הסכמה. נמצא אפוא שתשובתו החיובית של התלמיד חכם במקרה כזה אינה מהווה ראייה כלל וכלל להסכמתו.

הפגנות באישור הגדולים?

כאשר שואלים את גדולי התורה, יש לשאול אותם בצורה מפורשת: "מה דעת הרב בנושא? כיצד הרב חושב שצריך לפעול?" ולא לשאול: "האם הרב מסכים לזה?" גדולי ישראל צריכים להתוות את הדרך וליצור את התוכניות, ואם הם אינם מעוניינים להדריך כיצד לפעול בענין הזה, פירושו של דבר שיש למשוך את ידינו מהענין ולא לפעול כלל.

היתה קבוצה של יהודים שביקשו לארגן הפגנה כנגד ענין מסוים. את מי הם לא החתימו על ההצהרה? את הפוליטיקאים, את התובע הכללי, את מחלק העיתונים, ועוד רב אחד שאף אחד לא שמע עליו. רבים מבין שומרי התורה התלהבו. הנה, יוצאים להפגין! ואז, לאחר שכבר הודפסו המודעות עם החתימות, חלק מהמארגנים החליטו לקפוץ לאחד מראשי הישיבות, מגדולי הדור, ולשאול אותו לדעתו, והלה הגיב: "למה לא?"

אך נשאל נא: האם אותו ראש ישיבה הורה לתלמידיו להשתתף בהפגנה? לא ולא! כולם הלא יודעים שהוא לא הורה להם כן. האם יש ראייה גדולה מזו לגבי יחסו האמיתי להפגנה? הוא ידע שהשואלים אינם באמת מעוניינים באמת לדעת מהי עמדתו, אלא רק מבקשים לקבל את הסכמתו למה שממילא החליטו לעשות, ולכן בחמלתו הוא נתן להם מה שהם רוצים. אך אנשים אלו לא ניגשו להר סיני כדי לברר מהו רצון ה'. לא לזה תיקרא קבלת התורה.

טיולים ונסיעות "באישור" גדולי ישראל

נקודה זו נוגעת לא רק לנושאים ציבוריים אלא גם לשאלות פרטיות. מגיע יהודי אל הרב ושאלתו בפיו: "כבוד הרב, אני יוצא כעת למסע ציד בהרי ה'רוקי' הקנדיים. האם אוכל לקבל את ברכת הרב?" הרב יודע עם מי יש לו עסק, ומבין היטב שאם ייעץ ליהודי הזה לוותר על הטיול, אין סיכוי שהלה ישמע בקולו. הוא הגיע לכאן עם כל הציוד, שמונח אחר כבוד ברכב השטח החונה מחוץ לביתן של הרב. הוא הגיע כדי לקבל אישור רשמי לתוכניות שלו. ככה אנשים עושים, הם מגיעים להר סיני עם תוכניות מוכנות מראש. אז הרב אומר לו "תיסע לטיול", אך כוונתו האמיתית היא, "תיסע לטיול, בתקווה שתחזור משם בחיים". זהו הפירוש של ברכת הדרך שהוא העניק: "אני נותן לך רשות לסכן את חייך, מפני שבין כה וכה אינך מעוניין לדעת מהי דעת התורה בזה".

נקטתי בדוגמא קיצונית של מסע ציד בהרים רק כדי שאולי יבינו על מה אני מדבר, אך הדברים נכונים גם לתוכניות מתונות יותר שאין בהם סכנה. האם אי פעם עלה בדעתכם לשאול את הרב: "כבוד הרב, האם כדאי לי לטוס לארץ ישראל לחתונה של אחיין שלי?" "האם כדאי לי לנסוע עם בני לארץ ישראל לכבוד בר המצוה שלו?" מעולם לא שאלתם את השאלות הללו. אתם עושים הכל על דעת עצמכם, והופכים את עצמכם למוסרי התורה מהר סיני. אדם חושב שהוא מספיק גדול כדי להחליט על דברים כגון אלו, ואין לו צורך להיוועץ בדעת תורה הנשמעת מהר סיני. יתכן והוא אף סבור שלתורה הקדושה אין כלל מה לומר בענין טיולים להרי הרוקי.

בעלי שיטה" שכאלה...

מי שבחר לצאת בדרך עצמאית בחייו מבלי להיוועץ בדעתם של חכמי התורה, עתיד להתרחק ח"ו יותר ויותר מהקב"ה. גם אם הוא סבור שדרכו היא הדרך שנשללה לנו בהר סיני, אם הוא אינו מכניע את דעתו לגדולי ישראל, ממשיכי דרכו של משה רבינו, אם הוא אינו הולך בדרך שחכמי הדור התוו עבורנו, הוא ילך לאיבוד.

אין מושג של יהודי או מספר יהודים היוצרים לעצמם "שיטה" המנוגדת לדעתם של גדולי ישראל. לדוגמא, יהודי מחליט לאמץ לעצמו דרך עבודה שאף אחד מגדולי התורה - לא ראשי הישיבות ולא האדמורי"ם, דרכו בה. הוא מחליט לקבוע את לימודו בתורת הקבלה ואינו טורח אפילו לפתוח גמרא, בניגוד לדעתם של חכמי התורה, הסבורים שעיקר לימודו של האדם צריך להיות בש"ס ובפוסקים. אבל הוא, יש לו "שיטה" אחרת. לשיטתו, כך היא הדרך הנכונה.

עליו לדעת שכל שיטה המנוגדת לדעתם של גדולי התורה אינה אלא פיתוי היצר.

מי שמשקיע את זמנו בלימוד קבלה מבלי שאפילו ניסה ללמוד בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, גיטין, קידושין - לפחות את המסכתות הישיבתיות, אדם כזה הוא כישלון מוחלט! "כל גדולי ישראל טועים, ורק אני וחבר מרעי יודעים מה הדרך הראויה". אדם כזה פורש את עצמו מהענין הגדול של "נעשה ונשמע". מי שאינו מקבל את דעת גדולי התורה, ממאן בזה ברצון השי"ת, ומרחיק את עצמו יותר ויותר מהר סיני.

עיני העדה

התורה הקדושה מכנה את הסנהדרין "עיני העדה" כי הם אלו שרואים את האמת כפי שהיא. ישנם כל מיני "רבנים" מודרניים שמתקוממים למשמע הדברים: "מה? האם עלי ללכת ככבשה עיוורת אחרי הרבנים? הלא יש לי זוג עיניים, ואני יכול לראות טוב מאוד בכוחות עצמי". אך זו טעות! הדרך היחידה לראות את האמת בעולמנו היא דרך עיני התורה, ועיניהם של חכמי הדור הן הן עיניה של התורה.

כאמור, "דעת תורה" אינה מתייחסת רק לדברים שכתובים בפירוש בגמרא או בשולחן ערוך. תלמיד חכם היגע בתורה זוכה לכך ששכלו מתעצב על פי התורה, ודעותיו בכל ענין הם דעותיה של התורה הקדושה.

עלינו לדעת שהביטוי "עיני העדה" אינו משל בעלמא, אלא הוראה למעשה! עלינו להתייחס לחכמי התורה כאל העיניים שלנו, ולהביט על העולם רק דרך עיניהם. אם הם אומרים לנו שהם רואים כאן משהו מסוים, ואנחנו מסתכלים בעינינו ולא רואים דבר, או שאנו רואים את ההפך, עלינו לדעת שאנחנו עיוורים, ואילו גדולי הדור הם בעלי הראיה החדה.

דעת תורה מול דעת ילדים

כמובן שכדי לקנות את המבט הזה נדרשת התמסרות והכנעה, ונדרשת גם אמונת חכמים. אך מעל לכל נדרש לזה חכמה. רק חכם מסוגל להבין שהוא אינו רואה כלום. מי שאין בו דעת, חושב שהוא יודע ורואה הכל. אנחנו רואים זאת בחוש אצל ילדים - כל ילד קטן חושב שהוא יודע הכל, לפחות כמו הוריו, אף שלמעשה ברור שהוא לא יודע ולא רואה כלום. הוא עיוור לחלוטין! גם כשהוא מביט על משהו, הוא לא באמת מבין מה הוא רואה.

עלינו להבין שיש הרבה מאוד דברים שהמון העם, כלומר אנחנו, לא רואים,

ולפעמים אנחנו רואים, אבל לא את המציאות אלא את ההפך מהמציאות, ולכן כאשר עיני העדה אומרים לנו שאסור לנו ללכת בדרך זו אלא דוקא בדרך זו, עלינו לשמוע בקולם גם אם איננו מבינים את דבריהם. חובתנו להביט על המציאות דרך עיניהם - עיני התורה, ורק כך נזכה למבט אמיתי על העולם.

עלינו ללמוד לשאול בעצתם של הגדולים בכל שלב ושלב בחיינו, ובכל תחום וענין - עסקים, בריאות, ענייני משפחה - הכל. לא רק משום שזוהי הערובה הטובה ביותר להצלחה עבורנו - למרות שזה נכון, אולם יתירה מזו, בזה אנו מקיימים את רצון השי"ת שאמר "מי יתן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים" - "הלוואי שיעמדו כך בפני גדולי ישראל, באימה, ביראה ובהכנעה, כפי שהם עומדים כעת בפני הר סיני".

בדיוק כפי שבמעמד הר סיני, שקולו של ה' בקע מן השמים ואמר "אנכי ה' אלקיך", לא עלה על דעתו של אף אדם לצי"ץ ולומר, "אולי כדאי לעשות כך וכך?", או "נראה לי שככה עדיף", כך עלינו לגשת אל התורה הקדושה הנמסרת לנו על ידי חכמיה.

הר סיני ממשיך הלאה

וכאן אנו שבים לאזהרות החמורות שהזהירה התורה בפרשת במדבר בענין המשכן - כיצד לגשת אליו וכיצד לנהוג בו כבוד. בין היתר, הסיבה לאזהרות אלו היא כדי ליצור אצל עם ישראל הרגשה של הר סיני. רצונו של הקב"ה הוא שהפחד והאימה שהרגשנו במעמד הר סיני יישארו עמנו לעד. ומכיון שהזמן עושה את שלו והתחושות מתעמעמות, נתן לנו ה' יתברך במתנה מעמד הר סיני שהולך עמנו כל הזמן - מתחילה במשכן, לאחר מכן בלשכת הגזית, ולאחריהם אצל חכמי ישראל הממשיכים להוות את המקור לתורה הקדושה עד היום הזה.

עלינו לעמוד בפני גדולי ישראל באימה ובהכנעה, כפי שעם ישראל עמד בפני הר סיני. אנחנו נוטים לחשוב שהמטרה של הר סיני היתה רק כדי שנקבל שם את התורה, אך עלינו לדעת כי היתה תכלית נוספת - כדי שנקנה אימה ופחד מפני מתן תורה, שיכנסו אל תוך ליבו של כל יהודי לעד.

בחג השבועות אנו חווים מחדש את ה"נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדָרוֹ", וחורטים בנשמותינו את זכרון המעמד הגדול של מתן תורה, הקולות והברקים, האש והעשן, הפחד והאימה שחווה עם ישראל באותו מעמד. בכך אנחנו מכינים את עצמנו ואת בני משפחתנו לקבלת התורה שנמשכת כל השנה כולה, באמצעותם של גדולי ישראל. בקולם נשמע וכדבריהם נעשה, ובכך נזכה לחיות את חיינו כפי רצונו של השי"ת, בדרך שהתווה לנו בהר סיני.

שאלות ותשובות
בנושא חג השבועות

לזכות
בריינדל פייגא בת ביילא
לזיווג הגון בקרוב

שאלות ותשובות בנושא חג השבועות

תוכן העניינים

45	-----	שלושה ימים של שבת וחג
46	-----	הכנה לשבועות
47	-----	חשיבותו של חג השבועות
50	-----	המתנה שבחג השבועות
50	-----	השמחה שבחג השבועות
53	-----	עם סגולה
54	-----	ירדה שנאה לעולם
56	-----	ליל שבועות
57	-----	מה אירע בהר סיני
59	-----	לזכור את המעמד
61	-----	הקב"ה אוהב את הנאמנים אליו
63	-----	עבודת הקיץ

שאלות ותשובות בנושא חג השבועות

שלושה ימים של שבת וחג

שאלה:

השנה נחוגג שלושה ימים רצופים של שבת וחג¹. כיצד נוכל לנצל את הימים הללו כדי למקסם את קרבת האלקים שלנו, במקום להרגיש [כפי שיש שמרגישים] כאילו "כולאים" אותנו במשך שלושה ימים?

תשובה:

בהתקרב שלושה ימים רצופים של שבת וחג, עלינו לדעת כי זכות גדולה נפלה בחלקנו. וזאת משום שבדרך כלל אנחנו עסוקים מדי, עסוקים מדי בכל מיני דברים בלתי חשובים. וכשמגיע יום-טוב, יום של מנוחה, הרי שיום זה מאפשר לנו סוף סוף לחשוב קצת.

עלינו להודות אפוא להשי"ת על כל אחד מהימים האלו. זהו דבר גדול - שסוף סוף יש לנו זמן פנוי! אנחנו זקוקים לזמן פנוי!

הבעיה שלנו בחיים היא שאנחנו עסוקים מדי! המסילת ישרים (פרק ה) כותב שאחד המכשולים להשגת שלמות בעולם הזה הוא "הטיפול והטרדה" - שאנחנו עסוקים מדי. אנחנו פשוט עסוקים מדי. זהו המכשול הגדול ביותר. אתם שומעים? הטיפול והטרדה. מבין כל המכשולים הניצבים בפני כל איש ואשה ומונעים מהם לקנות שלמות בעולם הזה, הגדול ביותר הוא המכשול הזה - שאנחנו עסוקים מדי.

ולכן אנחנו אומרים: "ברוך ה'! ברוך ה' שיש לנו שלושה ימי מנוחה, אחד אחרי השני! זו ממש מתנה מן השמים!" כך יהיה לכם זמן לחשוב על הדברים ששמעתם כאן היום [א.ה. בשיחת הכנה לשבועות שבסופה

1. הערת העורך: השאלה נשאלה בשנה שבה חל שבועות ביום א', באופן שבני חו"ל חוגגים שלושה ימים רצופים של שבת וחג, בדומה למה שבני א"י חווים בשנים שבהם חל ראש השנה בימים חמישי-ששי.

נשאלה שאלה זו], או על דברים דומים. לפעמים יש בכוחם של שלושה ימים של שבת וחג לשנות את כל מהלך חייו של האדם - השכל שלך יכול להשתנות לחלוטין.

יש והרופא רושם תרופה לפציינט, אבל הלה בא ומתלונן שהוא נטל את התרופה כמצות הרופא, אך התרופה לא עזרה. ומה אומר לו הרופא? "סימן שהמינון לא מספיק גבוה. תמשיך לקחת את התרופה הזו, אבל תעלה את המינון שלה".

יום השבת הוא דבר נפלא. כשמגיע אחריו עוד יום של חג - עוד יותר טוב. אבל אנחנו זקוקים למינון עוד יותר גבוה מזה; אנחנו זקוקים לעוד ועוד מחשבות. שלושה ימים! שבת ואחר כך יום ראשון של יום-טוב, ואחר כך יום נוסף של יום-טוב! ברוך ה' שנתן לנו שלושה ימים! שלושה ימים כדי לחשוב!

הכנה לשבועות

שאלה:

מה מוטל על בן תורה לעשות על מנת להכין את עצמו לחג השבועות?

תשובה:

לשבת וללמוד. עליו להתרגל ללמוד. זה חשוב ביותר.

אבל ישנו דבר נוסף. עליו לברך ברכת התורה בכוונה גדולה יותר. כי הרי אנחנו יודעים שזו היתה התביעה על כלל ישראל: "שלא ברכו בתורה תחילה" (נדרים פא, א). ופירש הר"ן (שם) שאין הכוונה שלא בירכו כלל - בוודאי שהן בירכו, אלא שהם לא כיוונו מספיק בברכה, הוי אומר, הם לא העריכו מספיק את התורה. ולכן כל בן תורה - ולא רק בני תורה, אלא גם אנשים עובדים - כל יהודי שומר תורה, כל איש ואשה, צריכים לחשוב: "אשרינו שזכינו לקבל את התורה".

אילו לא היה לנו את התורה, מה כבר היינו? היינו כלום. שום דבר.

התורה משנה לחלוטין את חיינו. וגם אם אתה איש עסקים, התורה משנה את חייך. האשה בבית היא אמא אחרת בזכות התורה. בית יהודי הוא מוסד שונה לחלוטין מכל בית אחר - רק בזכות התורה. התורה משנה את הכל בחיינו.

התורה היא חיינו ואורך ימינו - היא החיים שלנו בעולם הזה, והיא גם חיי העולם הבא שלנו. התורה היא נצחית, בעולם הזה ובעולם הבא. אין שום מתנה שתשווה למתנה הזו - התורה.

אבל אם אתה שואל על הכנה עבור בן תורה, אז בנוסף להנ"ל, עליו להתחיל ללמוד כמה שיותר. צריך להתרגל ללמוד. ההרגל הזה - ללמוד, הוא הרגל שצריך לקנות אותו. וצריך לקנות טעם - גישמאק, בלימוד. הלימוד צריך להיות מתוק וטעים - "ומתוקים מדבש ונפת צופים". עלינו לנסות ולהרגיש שבזמן שאנחנו לומדים, אנחנו אוכלים מאכל טעים ביותר; להרגיש כאילו הגמרא מודפסת על גבי עוגת שוקולד, ובזמן שאנחנו 'לועסים' את הסוגיא, אנחנו נהנים עד מאוד. "אה! איזה גישמאק יש בסוגיא הזו". ככה צריך לקבל גישמאק בלימוד. מי שמנסה לעשות כך - יכול. מי שיודע שזו המטרה, יכול לעשות את זה. הלימוד באמת הופך ל"מתוקים מדבש ונפת צופים".

יש לנו אם כן שתי נקודות של הכנה. א' - להרגיל את עצמנו לחשוב על המתנה הגדולה שבתורה הקדושה. כשמברכים ברכת התורה בבוקר, זוהי הזדמנות טובה לתרגל את הדבר הזה. ובנוסף - להתרגל ללמוד גמרא - ללמוד כל הזמן, וכמה שיותר. ולנסות לקנות טעם במתיקות של לימוד הגמרא.

חשיבותו של חג השבועות

שאלה:

מגין למדה הגמרא ש"יום הששי" פירושו ו' בסיון? הלא הפסוק מדבר על היום הששי של בריאת העולם?

תשובה:

הגמרא (עבודה זרה ג, א) אומרת שהתורה מרמזת לנו שהבריאה כולה תלויה ועומדת בקבלת התורה של עם ישראל. כך פירשו חז"ל את הפסוק "וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי". הם דייקו מכך שלא כתוב "יום ששי" כפי שכתוב בכל שאר הימים, "יום שני", "יום שלישי", "יום רביעי", אלא "יום הששי" - יום ששי מיוחד, דהיינו יום ו' בסיון - חג השבועות. כך אומרת הגמרא.

צריך אם כן לקרוא את הפסוק כך: "וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר" - בריאת יום ולילה, כלומר בריאת העולם - מתי היא היתה? "יום הַשְּׁשִׁי" - ביום ו' בסיון, היום בו קיבלו ישראל את התורה; זהו היום שבו נברא העולם. וזאת משום שמתן תורה הוא הקיום של בריאת העולם. לולא מתן תורה, הבריאה כולה היתה לריק.

מנין לגמרא שזה הפשט? התשובה היא, שזה כתוב באותיות ענק על גבי התורה כולה. אסביר את דברי.

משל למה הדבר דומה - נניח ואתה נכנס לתוך בית, ועל הקיר אתה רואה תמונה גדולה של בעל הבית. ואז אתה מבחין בתעודת-גמר שלו, התלויה בתוך מסגרת על קיר אחר. ואז אתה שם לב שעל קיר נוסף מתנוססת תעודת הוקרה ממוסגרת, אותה הוא קיבל מבית הכנסת שבה הוא חבר.

אז אתה מתחיל לחשוב לעצמך: "ככל הנראה האיש הזה חשוב כאן בבית" - או לפחות הוא חושב שהוא חשוב - כי הבית כולו מלא בסימנים המזכירים לנו אותו. אישיותו מוצגת בכל פינה. כאן אנחנו רואים את הכורסא הגדולה שעליה הוא נוהג לשבת בערב, והנה קופסת הסיגרים האהובה עליו. האיש הזה נמצא בכל מקום, למרות שכעת אנחנו לא רואים אותו. הנה נעלי הבית שלו. הנה המקום שבו הוא אוהב לשבת ולפצח גרעינים. הוא פשוט נמצא בכל מקום. כל מה שצריך זה שהוא יכנס ויראה את עצמו.

והנה, כאשר אנחנו מסתכלים על התורה להבדיל, מה אנחנו רואים שם? רואים בתורה דבר אחד - תורה. בכל מקום בתורה שבו מסתכלים, רואים תורה. לימוד תורה. קיום תורה. זה חוזר על עצמו שוב ושוב. אם יש נושא אחד שבולט בחומש - זהו התורה.

והנה, אם בריאת העולם היתה הערך העליון במחשבותיו של הקב"ה, זה היה צריך להיות הנושא המרכזי. התורה? נו טוב, אפשר לשים אותה איפה שהוא בפינה. אפשר להזכיר אותה דרך אגב. אבל הנושא המרכזי בחמישה חומשי תורה צריך היה להיות היבשות. כן, היבשות! לכאורה - במקום ספר בראשית, ספר שמות, ספר ויקרא, היה צריך להיות ספר אירופה, ספר אסיה, ספר צפון ודרום אמריקה, וספר אפריקה! למה שלא נלמד גיאוגרפיה? או אולי אסטרונומיה. מדוע שהחומש לא יעסוק בעיקר בגלקסיה ובמערכת השמש? יש כל כך הרבה נפלאות הבריאה שאפשר לעסוק בהם. שהתורה תעסוק בחרקים המופלאים, או באינסטינקטים המדהימים הקיימים בבעלי חיים. ופרחים - יש כל כך הרבה מה לומר על פרחים. אין סוף ליופי ולפאר שבטבע, המבטאים את יד ה' המתגלה מכל עבר. דבר כזה היה מביא לנו כל כך הרבה אמונה.

אבל במקום לעסוק בכל זה, השטח היקר של התורה מוקדש כל כולו לנושא אחד: התורה. שוב ושוב התורה חוזרת ואומרת: "קיימו את התורה", "למדו את התורה".

מה אנחנו רואים אם כן? שזהו הנושא שבו עוסקת התורה, ולא הנושא של בריאת העולם. ולכן אך מתקבל על הדעת הוא שבין אם הפירוש של "יְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי" הוא היום הששי של בריאת העולם או כל פירוש אחר - אין זה משנה, כי זה ברור ומוכח כאילו זה נכתב שם. זה כמו בעל הבית הנ"ל, שתמונתו המתנוססת על הקיר וחפציו הפזורים בכל עבר מעידים על אישיותו. כך גם התורה מעידה בכל מקום שהכל תלוי בתורה, ולכן אנחנו מבינים שהבריאה כולה תלויה ועומדת על יום ו' בסיון, היום בו קיבלו עם ישראל את התורה.

המתנה שבחג השבועות

שאלה:

מדוע נוהגים לומר 'אקדמות' בחג השבועות?

תשובה:

בשבועות קיבלנו את התורה. והנה, באקדמות מתואר כיצד אומות העולם מנסות לשכנע אותנו להצטרף אליהם ולחלוק עמם את הגדולה שהם מבטיחים לנו. אבל אנחנו עונים להם: "לא משנה מה תתנו לנו, שום גדולה אינה מתקרבת לגדולה שהשי"ת כבר נתן לנו".

אין שמחה גדולה יותר ממתן תורה. "אשר נתן לנו תורת אמת" - התורה היא המתנה הגדולה ביותר שהשי"ת יכול לתת!

כמובן שיש מתנה אחת שהיא חשובה יותר - והיא מתנת החיים; זה משהו אחר. אבל החיים והתורה הם אותו הדבר - תורת חיים. מי שאינו חי אינו יכול ללמוד תורה. מתנת החיים ומתנת התורה - זו המתנה!

לאומות העולם אין שום דבר להציע לנו. למרות שהם הציעו לנו את הדברים הגדולים ביותר אם נצטרף אליהם - כל זה הוא כאין וכאפס לעומת מה שכבר יש לנו.

האקדמות בא להדגיש אפוא את השמחה הגדולה של חג השבועות. מהי השמחה הגדולה? שהקב"ה עשה לנו את מה שהוא לא עשה לאף אומה אחרת. זוהי המתנה הגדולה ביותר שהקב"ה יכול לתת לנו - "וחיי עולם נטע בתוכנו". כי תורה פירושה חיי נצח. תורה פירושה עולם הבא. "חיי עולם נטע בתוכנו"! כמה חשוב להפנים את גודל שמחת התורה.

השמחה שבחג השבועות

שאלה:

אילו מחשבות ראוי לאדם לחשוב בחג השבועות?

תשובה:

בישיבות באירופה, עד לפני זמן לא רב, חג השבועות היה היום השמח ביותר בשנה כולה - עוד יותר משמחת תורה. בחג השבועות בישיבות היתה שמחה - שמחת התורה - פורצת גבולות. מדוע? כי בני הישיבה הבינו יותר מכל אחד אחר כי "אשרנו מה טוב חלקנו" - כמה טוב לנו שזכינו להיות האומה שקיבלה את התורה.

זוהי המחשבה הראשונה שצריך לחשוב, שלפני הכל - כשקיבלנו את התורה, הפכנו לעם ישראל. לפני מתן תורה, אפילו האבות נקראו בני נח. האומה שלנו הפכה לגרים בהר סיני. כך אומרת הגמרא. כולנו הפכנו לגרים בהר סיני. הפכנו לעם ישראל, וברגע שזה קרה, נכללנו בכל ההבטחות הגדולות שהקב"ה הבטיח לעם ישראל.

בכלל אותן הבטחות היא, שבהר סיני, כל אחד מישראל קיבל לידי כרטיס של "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" - לכל יהודי ניתן כרטיס כניסה לעולם הבא. כמובן שאפשר לאבד את הכרטיס הזה; יש לנו אחריות גדולה. מי שיש לו כרטיס יקר-ערך, עליו לשמור עליו בכל עת. צריך לשמור עליו לבל יאבד. אסור לגרוע ממנו עין. אסור להסיח דעת מהמעלה הגדולה שלה זכינו, ושנמצאת בידינו לנצח נצחים.

זהו היסוד של להיות יהודי - להאמין בכך באופן מוחלט. חלק מאותה 'שמירה על הכרטיס' שמוטלת עלינו הוא להאמין בזה באמונה שלמה. מי שאינו מאמין בזה - יכול לשכוח מהכרטיס שלו. צריך להאמין באמונה שלמה, שלהיות בן ישראל מקנה לאדם זכות נצחית לעולם הבא.

צריך להבין שאברהם אבינו ושאר כל הקדמונים שחיו קודם מתן תורה לא הגיעו לעולם הבא מכח אותו כרטיס של "כל ישראל", אלא הם הרוויחו את העולם הבא שלהם בעמל רב. ראובן, שמעון, לוי, יהודה - כולם הרוויחו את העולם הבא. הם היו אנשים גדולים עד מאוד.

אולם לאחר מתן תורה, גם אם אתה לא אדם גדול, יש לך כרטיס ביד. יהודי פשוט - כל עוד הוא אינו מורד בתורה, כל עוד הוא הולך בדרך

התורה, מובטח לו שיש לו חלק לעולם הבא. לכן אנחנו אומרים "וחיי עולם נטע בתוכנו" - כשהשי"ת נתן לנו את התורה, הוא נטע בנו חיי עולם - חיי נצח.

האין במחשבה זו כדי להביא לנו שמחה עצומה? אין בעולם דבר משמח יותר מזה, כי העולם הבא הוא השמחה הגדולה ביותר שאפילו הקב"ה יכול להמציא.

והנה, יהיו כאלה שיקשו עלי כעת - איך אני יכול לומר דבר כזה? הקב"ה אינו מסוגל לברוא משהו שמח יותר מאשר העולם הבא? והתשובה היא, שהוא אינו יכול לברוא משהו משמח יותר מאשר הוא בעצמו. העולם הבא הוא "נהנים מזיו השכינה" - ההנאה הגדולה שתהיה לנו היא מלראות את זיו הדר השכינה. לכן העולם הבא הוא הפאר הגדול ביותר שיש.

ברגע זה ממש, דור שלם של צדיקים יושבים ומביטים בשכינה, והם חשים שמחה עצומה. אילו ניתנה לנו ההזדמנות לראות את השכינה למשך דקה אחת, מערכת העצבים שלנו לא היתה עומדת בכך. כלי הדם שלנו היו מתפוצצים מרוב התרגשות. לכן "לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי" - אי אפשר לראות את ה' בעודנו בחיים. אנחנו נתפוצץ. איזו התרגשות גדולה! וככל שנשב שם זמן רב יותר, כך ההתרגשות תגבר וההנאה תתעצם.

התורה ניתנה יחד עם הבטחה, שכל ישראל - ללא יוצא מן הכלל, כל אחד ואחד מאיתנו קיבל כרטיס שבו נכתב: "הנך זכאי בזאת לעולם הבא". כל השמחה הגדולה עם כל התענוגים הגדולים, ללא כל הגבלה ולנצח נצחים - הכל שלך! כי קיבלת את התורה, וכעת אתה 'ישראל' שזכאי לכך.

השמחה שחווים אבותינו ברגע זה היא בלתי ניתנת לתיאור; זו שמחה אינסופית. ואת כל זה השגנו בשבועות, כשקיבלנו את התורה והפכנו לעם ישראל. כיצד יתכן אם כן שלא נתמלא בשמחה עצומה ואינסופית בעודנו חוגגים את חג השבועות?! "ברוך אתה ה' אשר בחר בנו מכל העמים" - אנחנו כל כך שמחים, כל כך מודים לך ה', על כך שבחרת בנו ורוממת אותנו הרבה הרבה מעבר לכל אומות העולם.

זוהי אפוא חובתו של כל יהודי בחג השבועות - להתמלאות בשמחה עצומה שהוא זכה להיות חלק מעם ישראל, על ידי מעמד הר סיני שבו קיבלנו את התורה. זוהי הפשטות שבפשטות. אין כאן שום חידושים ושום דרשות. זוהי השמחה של חג השבועות.

עם סגולה

שאלה:

במה עסקו כלל ישראל במדבר על מנת להכין את עצמם למתן תורה?

תשובה:

מה הם עשו כדי להתכונן למתן תורה? ובכן, אנחנו יודעים שהקב"ה ציווה למשה רבינו קודם מתן תורה: "כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות יט, ג).

מה הוא אמר? "וְהֵייתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים" (שם פסוק ה) - אתם, כלל ישראל, תהיו אוצר מיוחד עבורי מבין כל האומות. "כעת אני עומד לעשות משהו", כך אמר ה', "שישנה את טבעה של האומה כולה. כלל ישראל כולו יהפוך למשהו אחר. אם תעמדו למרגלות הר סיני ותכריזו: 'נעשה ונשמע! כן, ה', אנחנו מקבלים אותך לנצח נצחים', אזי אני אהפוך אתכם לעם סגולה, לאומה מיוחדת במינה".

והנה, 'עם סגולה' אין פירושו רק ש"אני אתן לכם הסמכה לרבנות; אתם תזכו בתעודה מיוחדת המקנה לכם תואר מיוחד, ותוכלו לתלות אותה על הקיר". לא; יש כאן הרבה מעבר לזה. 'סגולה' פירושו שהטבע שלכם עומד להשתנות. המידות שלכם ישנו את צורתם, ואתם תהפכו לאנשים אחרים מכפי שהייתם. בהר סיני לא רק קיבלנו השקפות מסוימות והתחייבנו להישאר נאמנים להן, אלא הפכנו לאנשים שונים לחלוטין מכפי שהיינו קודם לכן.

זה מה שהקב"ה אמר באותה שעה: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶת כְּהַנִּים וְגוֹי

קְדוּשַׁת אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל” (שם פסוק ו). ”משה, תוודא שהעם מבין היטב את מה שאני אומר”, אמר הקב”ה למשה רבינו. כי לא היתה זו סתם הבטחה על השכר שיזכו לו עבור קבלתם את התורה, אלא זה הוצע כחלק מעצם הקבלה.

ואין בכלל ספק שמשה רבינו הסביר להם היטב מה המשמעות של ”ממלכת כהנים”. ככה הם התכוונו לשבועות. משה הסביר להם ש”ממלכת כהנים” פירושו שעם ישראל כולו הם כהנים לעבודת ה’. זהו תפקידנו בחיים. כל החיים שלנו צריכים להיות כמו חיים של כהן, של מישהו שמסור לעבודת ה’.

אמנם לא הייתי שם, ואני יכול רק לנחש דברים מסוימים, אבל זהו הרעיון שעליו שוחח משה רבינו עם בני ישראל - הוא הסביר להם על גדולתו של מי שמקבל את התורה, ואת תפקידם החשוב בעולם הזה, כאומה שעובדת את ה’.

”וגוי קדוש” - כשתקבלו את התורה, אתם תהיו גוי קדוש. משה רבינו הסביר להם את העניין הזה באריכות ופירש להם אותו כראוי - כיצד קבלת התורה פירושה להפוך לגוי קדוש, לאומה ששואפת אל השלמות. אין ספק שבני ישראל חשבו על העניינים הגדולים הללו, על הדרישות הגדולות שנכללו בקבלת התורה. הם הכינו את עצמם באמצעות חשיבה.

ירדה שנאה לעולם

שאלה:

מדוע ההר שעליו ניתנה התורה לישראל נקרא 'הר סיני'?

תשובה:

הוא נקרא הר סיני, כי זה היה שמו. אבל הגמרא אומרת שיש כאן רמז לענין נוסף; השם 'סיני' קשור למילה 'שנאה', והגמרא (שבת פט, א) אומרת שהר סיני נקרא כך מפני שירדה שנאה לעולם. יש המפרשים שבשעה

שהתורה ניתנה, התפתחה בעולם שנאה כלפי היהודים - אנטישמיות. אבל רש"י אומר שזה לא מה שחז"ל באים לומר לנו כאן. רש"י מסביר כך: כשניתנה התורה, ירדה לעולם שנאה כלפי אומות העולם. "שירדה שנאה לעולם" פירושו שהקב"ה התכעס על אומות העולם. זה הפשט הפשוט.

אני רוצה להקדיש קצת זמן לענין הזה, כי זהו נושא שקיים בו בלבול רב. בשעת מתן תורה, התרחש שינוי גדול. עד לאותו זמן, כל האומות היו שוות. אי אז בעבר, העולם כולו היה אחד. אומות העולם ומשפחת האבות היו אחד. זו הסיבה שכאשר אברהם אבינו ביקש לגמול חסד ולהכניס אורחים, והוא ראה אנשים שהוא חשד שהם עובדי אלילים, אנשים שמשתחווים אפילו לאבק רגליהם, זה לא שינה לו כי הוא זה, והוא רץ לקראתם וקיבל את פניהם. הוא השליך את עצמו על הקרקע והתחנן בפניהם שיבואו לאכול ולנוח אצלו. הוא הלך עד לקצה גבול היכולת כדי לארח אותם.

אבל לאחר מתן תורה, שוב איננו מוצאים דברים מעין אלו. לאחר שניתנה התורה - הסיפור נגמר. ליהודים - כן, אבל לא לאחרים. אכן, עלינו לנהוג בנימוס ובטוב-לב עם כולם, אבל כעת כבר יש הבדל גדול, הבדל עצום, בין ישראל לבין אומות העולם.

זו הסיבה שהתורה קובעת לנו דינים מסוימים. "לא תחנם - לא תתן להם מתנת חנם" (עבודה זרה כ, א). התורה מגבילה אותנו בהתעסקות שלנו עם אומות העולם, כי הם הפסידו. עד למתן תורה אומות העולם נשאו חן בעיני ה', אבל ברגע שאנחנו קיבלנו את התורה - זה נגמר. באותה שעה ירדה שנאה לעולם, ומאז והלאה שוב איננו מוצאים בשום מקום שמשה רבינו רץ מפתח אהלו והשתחוה ושחט בן בקר לכבוד גוי אדומי או עמוני או כל גוי אחר. בשום פנים ואופן לא. הסיפור נגמר! "מאוחר מד", אנחנו אומרים לאומות העולם. "ניתנה לכם ההזדמנות. מדוע לא באתם כדי לנסות ולהיכלל בהזדמנות לקבל את התורה?! המבחן שלכם כבר ניתן לכם - ונכשלתם בו".

ליל שבועות

שאלה:

האם כדאי להישאר ערים וללמוד כל הלילה בליל שבועות?

תשובה:

בוודאי שזכות גדולה היא להיות נייעורים בליל שבועות. אמנם יש אנשים חולים וחלושים, ולכן איני אומר לך מה לעשות. אבל מי שמסוגל לכך, אין סיבה לא לנהוג כן, כי זוהי דוגמא של אירוע משמעותי ששווה להישאר ערים כל הלילה עבורו.

פעם ביקרתי אצל האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זצ"ל בויליאמסבורג, בקשר למשימה שהייתי צריך לבצע עבורו. אני הוא זה שחיברתי את הכתבה נגד הציונים שהתפרסמה בעיתון ה'ניו יורק טיימס' - אני כתבתי אותה עבור האדמו"ר מסאטמר. הלכתי אליו והוא בירך אותי בהצלחה. הייתי ער כל הלילה ועסקתי בכתיבת הכתבה. כתבתי אותה שוב ושוב ועבדתי על זה כל הלילה ללא מאמץ להישאר ער - מכח תחושת המשמעותיות והגורליות שבדבר!

מי שמבין את גודל ערכה של התורה הקדושה, נשאר ער כל הלילה. כך נהגו בני ישראל בהר סיני. מסורת בידינו מרבתינו שעם ישראל היו ערים כל הלילה שלפני מתן תורה. הם לא יכלו לישון; הם לא רצו לישון, הם כל כך התרגשו. אמנם אנחנו כן רוצים לישון, אבל כדי לזכור את מעשי אבותינו, אנחנו נוהגים כאילו אנחנו נרגשים מכדי לישון.

אכן, יש להתייחס למנהג הזה בפרופורציה הנכונה, שכן לא מדובר

2. א.ה. כן כתב באבן עזרא (שמות יט, יא), וכן הביא בספר יפה ללב [לרבי רחמים בנו של מהר"ח פאלאג'י] (סי תצד ס"ב), וכן בשם עוד ספרים עיי"ש. אך עי' מג"א (סי' תצד סק"ב) שהביא מהמדרש להיפך מזה, ועיי"ש בספר יפה ללב מה שכתב ליישב דברי המדרש עם דברי האבן עזרא.

במצוה מן התורה וגם לא מדרבנן, אלא במנהג שנהגו ישראל. ולכן אם אתה חושש לבריאותך, עליך להיוועץ בענין, ואם יאמרו לך שעדיף שתלך לישון, אז לך לישון. אבל אחרת, בוודאי שכלל ישראל נעור בליל שבועות, והדבר משפיע עלינו בצורה עצומה. אנחנו מרגישים שאנחנו הולכים בדרכי אבותינו שהכינו עצמם בכך שהיו נעורים כל הלילה, בציפייה ליום הגדול של מתן תורה.

מה אירע בהר סיני

שאלה:

מנין לנו שעם ישראל באמת עמד למרגלות הר סיני וקיבל את התורה?

תשובה:

פעם נכחתי במעמד שבו אחד מראשי הישיבות, שעוד הגיע מאירופה, דיבר בפני קבוצה של בחורים אמריקאים. אחד הבחורים שאל כך: "האם ניתן להוכיח מה ארע בימי קדם? מה ההוכחה שהיה אי פעם מעמד הר סיני?"

ראש הישיבה פנה אליו ושאל אותו: "אמור לי, האם אתה מאמין שהיה פעם אדם בשם ג'ורג' וושינגטון?"

"כן", השיב הבחור.

"האם ראית אותו אי פעם?" כך שאל הראש ישיבה.

"לא, מעולם לא ראיתי אותו".

"האם ראית מישהו שראה אותו?"

"לא".

כמה אנשים כבר ראו את ג'ורג' וושינגטון בחייו? אולי 10,000, לכל היותר. מיליון איש בוודאי לא ראו אותו. בחייו של וושינגטון, אף אדם בפולין לא שמע עליו. באפריקה גם כן לא הכירו אותו. אפילו היום, אם

תבקרו באפריקה תגלו שהם מעולם לא שמעו עליו! אמנם באמריקה עדיין מדברים עליו קצת, אבל במדינות אחרות בעולם - מי בכלל שמע על אדם בשם ג'ורג' וושינגטון?

והנה, הרמב"ם (פ"ח מהלכות יסודי התורה) מסביר שכשהקב"ה נתן את התורה לעם ישראל, זה לא נעשה באופן סודי, וכמאמר הפסוק "לא מֵרֵאשׁ בְּסֵתֶר דְּבַרְתִּי" (ישעיה מח, טז). עם ישראל כולו היה עד לנתינת התורה. כמה אנשים היו שם? לפחות שני מיליון.

זוהי נקודה חשובה ביותר, כי אין ולו אחת מבין אומות העולם המתיימרת לטעון שאירע להם מעמד מעין זה. לכל הדתות כולן יש טיעונים גדולים, הם מבטיחים הבטחות גדולות ומספרים סיפורים על אירועים גדולים, אבל אף פעם לא תמצאו מי שיטען שהקב"ה נגלה לאומה כולה ודיבר אליה. וזאת משום שגם לשקרן הגדול ביותר יש גבול לטיעונים שהוא מסוגל להשמיע.

אין אף אומה בעולם שטוענת שהעם כולו שמע את אלהים מדבר אליהם. אף אחד מעולם לא טען כך. שלפחות ינסו לטעון כך! לא, זה מדי הרבה בשבילם לטעון, כי כולם יאמרו להם: "אתם יודעים בעצמכם שזה לא נכון".

מוחמד אף פעם לא טען שהאלקים התגלה אליו בפני קהל גדול של ישמעאלים. לכל היותר הם טוענים שהוא עשה ניסים, אבל גם הם מודים שאלו לא נעשו בפני קהל גדול. 'אותו האיש' מעולם לא טען - וגם לא תלמידיו - שהקב"ה דיבר אליו בנוכחותו של קהל גדול. וכאשר מאמיניו ביקשו להביא סימוכין לטענותיהם, הם תמיד ביססו את עצמם על מקורות בתנ"ך.

עם זאת, כל המוסלמים מאמינים שהאלקים נתן את התורה בהר סיני. אין כל ספק בדבר. זה כתוב בפירוש בקוראן. כל הנוצרים מאמינים שהאלקים נתן את התורה לעם ישראל בהר סיני. זה כתוב בפירוש ב"ברית החדשה"; כולם מאמינים בזה. כל העולם המתורבת מאמין שהתורה

ניתנה לנו. כל העולם המתורבת מודה בכך!

המאורע היחיד בהיסטוריה שנטען כלפיו כך היה אצל העם היהודי, כי זה קרה רק פעם אחת בהיסטוריה. ואנחנו מדברים על זה, חוגגים את זה וחיים את זה - מני אותו יום גדול והלאה.

לזכור את המעמד

שאלה:

יש מצוה להזכיר את יציאת מצרים פעמיים ביום - בבוקר ובערב, ומלבד זאת יש לנו לילה מיוחד - ליל הסדר - שמוקדש כל כולו לענין זה. אם אכן הענין של מתן תורה הוא חשוב כל כך, מדוע מוקדש לו חג קצר כל כך?

תשובה:

התשובה היא שכאן יש לנו מצוה ששייכת לא רק בבוקר ובערב, אלא גם בין לבין. יהודי חייב לזכור את מעמד הר סיני ולהיות מודע אליו כל הזמן - כל יום מחייו, וכל היום.

ככה כתוב בפסוק: "רַק הַשְּׁמֵר לָךְ וְשָׁמֹר נִפְשְׁךָ מְאֹד" - שמעתם? צריך לעמוד על המשמר! מאוד! מה הענין? "פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ... יוֹם אֲשֶׁר עִמְדָתָ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב" (דברים ד, ט-י). מוטלת עלינו חובה תמידית לזכור את מעמד הר סיני, ואף פעם לא לשכוח אותו.

שמה תאמרו: "זוהי דרישה גדולה ביותר". אף אני אומר לכם שזה כמו לומר לאדם: "לעולם אל תשכח שאתה יהודי". מה הפירוש יהודי? יהודי פירושו קבלת התורה. זה כמו לומר לאדם שכשהוא קם בבוקר ויוצא לרחוב, כשהוא נמצא בעבודה או בכולל, כשהוא עם בני משפחתו או כשהוא ישן, עליו לזכור בכל עת שהוא יהודי. את זה אתם מבינים, נכון? ובכן, להיות יהודי פירושו דבר אחד: לזכור את קבלת התורה. אין למושג 'יהודי' כל משמעות אחרת. ואת זה - אסור לשכוח לעולם.

ולא רק שאסור לשכוח את זה, אלא שצריך לדבר על זה גם כן. זוהי

מצוה מן התורה: "הַשְּׁמֵר לְךָ וּשְׁמֹר נִפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח... וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ" - צריך לדבר על כך עם הבנים והנכדים.

אז כשתהיה סבא זקן והנכדים יבואו לבקר, תאמר להם: "קינדרלך, אתם יודעים מה קרה בשבועות? כולנו עמדנו למרגלות הר סיני ושמענו קול".

והילדים ישאלו: "איזה מין קול זה היה?"

"קינדרלך, אני לא יכול לומר לכם בדיוק, אבל היה זה קול מתוק ונורא גם יחד. זה היה כל כך מתוק עד ש'נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְרוֹ' (שיר השירים ה, ו, שבת פח, ב). נפלנו מהרגלים כששמענו את הקול הזה. היה צורך במלאכים שיבואו להשיב את נפשנו. אה! איזו חוויה זו היתה". ספרו את זה לילדים.

מצוה לחשוב ולתאר במחשבותינו כיצד אנחנו עומדים למרגלות הר סיני. פעם אחת בהיסטוריה, לפחות שני מיליון איש עמדו ושמעו את קולו של ה'. "נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְרוֹ" - הם התעלפו מרוב שמחה כשמעו את קולו. הם לא ידעו את נפשם מרוב שמחה. הם נפלו על הרצפה מרוב אושר, והיה צריך להשיב את נפשם. הם קמו כהלומי יין, כשיכורים מרוב שמחה! "נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְרוֹ"!

"הַשְּׁמֵעַ עִם קוֹל אֱלֹקִים" (דברים ד, לג) - האם אירע כדבר הזה אי פעם בהיסטוריה, שאומה תשמע קול כל כך מתוק ונורא?! נשמתם של עם ישראל פרחו, עד שהמלאכים היו צריכים להשיב את נשמתם! היתה זו התרגשות עצומה, חוויה בלתי נסבלת, ועם זאת החוויה השמחה והנפלאה ביותר אי פעם. צריך לדבר על כך עם הילדים יותר מכל נושא אחר.

הרמב"ם באגרת תימן כותב אודות מעמד הר סיני: "וגדלו המעמד ההוא על כל גדולה". צריך לדבר על זה. דברו עם האשה אודות מתן תורה. שהיא תדבר עם הילדים אודות מתן תורה. תתרגשו מהנושא! גדלו את זה יותר מהדבר הגדול ביותר. אל תתרגשו מדברים קטנים. יש אנשים שמתרגשים מהחדשות אודות ה'דיבוק' בארץ ישראל, מים שיוצאים מהסלע או דג שמדבר. אנשים מתעסקים עם דברים קטנים. מה כל כך

חשוב? מה זה בכלל משנה? לדבר על הר סיני - זה מה שחשוב!
 "אני לא שוכח את מעמד הר סיני", אתם בוודאי תטענו, אבל אתם לא
 זוכרים את זה.

אז מדוע שלא תתחילו עם זה עכשיו, בחג השבועות? כשאתם הולכים
 ברחוב, נסו להזכיר לעצמכם את מעמד הר סיני, כיצד פעם אחת
 בהיסטוריה, עם ישראל כולו עמד יחד - עם ישראל כולו! הם לא היו
 מפוזרים על פני הגלובוס! כולם יחד, במקום אחד! וכולם נשבעו -
 "מושבע ועומד מהר סיני" - הם נשבעו: "אנחנו נקיים את התורה!" היה זה
 רגע של התרגשות אדירה! אפילו הקב"ה התרגש כביכול! הוא אמר: "מִי
 יִתְּנוּ וְהָיָה לְבָבָם זֶה לְהֵם לְיִרְאָה אֹתִי... כָּל הַיָּמִים" (דברים ה, כו) - השי"ת
 התרגש מהרגע הגדול הזה!

עלינו לשים את המחזה הזה לנגד עינינו כמה שיותר. הרמב"ם אומר
 שכל יהודי צריך לעשות מהענין הזה את העסק הגדול ביותר, ולדבר על
 זה יותר מכל דבר אחר. אם אינכם מוצאים עם מי לדבר על הנושא, תחשבו
 עליו. איזה יום נפלא! "הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹקִים... כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ"?! איזו
 חוויה נהדרת! כזו שמעולם לא היתה ולעולם לא תהיה כמותה!

הקב"ה אוהב את הנאמנים אליו

שאלה:

מהו אחד היסודות שנוכל ללמוד ממגילת רות, אותה אנו קוראים בחג
 השבועות?

תשובה:

ממגילת רות אנחנו לומדים את גדולתה של מידת הנאמנות. חיטבו
 לרגע על הסיטואציה המשונה הזו. יש כאן אשה יהודיה בשם נעמי,
 שבעלה החליט לעזוב את ארץ יהודה בעקבות רעב. הם הלכו אפוא לארץ
 מואב עד שהרעב בארץ ישראל יחלוף.

בינתיים אבי המשפחה הלך לעולמו, ואתם יודעים איך זה - כשהאב נפטר, זה כמו ספר שצד אחד של כריכתו נופל - לאט לאט הדפים מתחילים לנשור אף הם. וכך, שני בניו לקחו נשים נכריות.

עד שהקב"ה לקח את שני הבנים הללו בגלל שהם לקחו נשים נכריות, כעת נשארה נעמי עם שתי הנשים הללו.

נעמי שמעה שבארץ יהודה "פָקַד ה' אֶת עַמּוֹ לְתֵת לָהֶם לָחֶם" (רות א, ו) - ולכן החליטה שהיא חוזרת לארץ יהודה.

כולם מכירים את הסיפור, כיצד שתי נשים אלו אהבו כל כך את נעמי, שהן אמרו: "אנחנו הולכות איתך", ושתיהן יצאו למסע יחד אתה.

נעמי אמרה להן: "אנא מכן, אל נא תלכו אתי. הישארו כאן! לא יהיה לכן טוב שמה! אתן תהיו זרות. חיזרו לעם שלכן, לאמא ולאבא שלכן. הישארו כאן בארץ מואב".

אבל הן לא אבו לשמוע. ובעודן פוסעות בצידי הכביש, נעמי התחננה אליהן לשוב הביתה, והתווכחה אתן. תוכלו לצייר איך זה היה נראה.

אף אחד לא נכח שם מלבד הקב"ה, והוא הביט בנעשה. שלושה נשים בודדות הולכות בצידי כביש נידח, והקב"ה מאזין. בסוף, ערפה פרצה בבכי, נישקה את נעמי וחזרה לאחוריה.

אז פנתה נעמי לרות ואמרה: "ראי מה עשתה השניה. כדאי גם לך לנהוג כך. שובי לביתך".

אבל רות בשלה: "איני עוזבת אותך! בשום פנים ואופן!"

נעמי מתחילה להתחנן בפניה, אך רות מתעקשת: "אֵל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אִלַּי... בְּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת... עִמָּךְ עַמִּי".

וכשראה הקב"ה כיצד רות עושה שימוש בבחירה החופשית שלה ובוחרת במידת הנאמנות, האמונה, וכי היא רוצה לדבוק בנעמי ויהי מה, הקב"ה דחף את לשונה לומר עוד דבר אחד, והיא הוסיפה: "וְאֶלְקֵיךְ אֶלְקֵי".

נורא נוראות! זה כבר נתן לדבריה משמעות אחרת לגמרי! וזה כבר היה סייעתא דשמיא. הקב"ה אמר: "אני אתן לך כעת מתנה", ולשונה אמר את

המילים הללו. היתה זו מתנתו של השי"ת לרות, כשכר על נאמנותה. ואנחנו יודעים מה קרה בסוף. כשיגיע המשיח, הוא לא יכחיש את העובדה שהוא מגיע מסבתא רות.

והיא זכתה לכך בזכות אותה מידה של נאמנות. יש בזה לימוד גדול עבורנו, שהקב"ה אוהב את אלו שנאמנים אליו. לכן אנחנו אומרים ב'אקדמות' את המילים: "בְּרַם בְּאֲמַתְנוֹתָא" - למרות הכל, בזכות אמונתנו, סוף כל סוף נותן לנו השי"ת את הכל. מתארים שם את העולם הבא, את אושרם של הצדיקים בעולם הבא, ואומרים: "בְּרַם בְּאֲמַתְנוֹתָא" - בזכות האמונה, "תְּקוּף הַמְּנוֹתָא" - בזכות עוצם נאמנותם.

צריך לדעת שבזכות מידה זו, עם ישראל הוא עם הנצח. אנחנו שייכים להשי"ת לנצח. "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם" - בגלל שאתם דבקים בי ונאמנים אלי, "חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם" - אתם תמשיכו להתקיים לנצח. זוהי ברית שה' כרת עמנו. אם אתם דבקים בי, אזי כפי שאני נצחי, כך גם אתם תהיו נצחיים. בזכות נאמנותכם, בגלל שמעולם לא שכחתם את מה שאירע באותו יום בהר סיני כשהפכתם לעם הנצח שלי, לכן תהיו אתי לנצח - בעולם הזה ובעולם הבא.

עבודת הקיץ

שאלה:

כעת, לאחר שסיימנו את ספירת העומר, וכבר קיבלנו את התורה בחג השבועות, על מה עלינו להתמקד בעבודת ה' מעכשיו - מאחרי שבועות ועד ראש השנה?

תשובה:

רבותי, אני רוצה לומר לכם כעת משהו שאני אומר כל הזמן: העונה השמחה ביותר בשנה היא עונת הקיץ; כן, הקיץ המוכר והאהוב. אין כמו ימות הקיץ! הבה נלמד איך להנות מהחיים כאן ועכשיו.

הקיץ הוא תענוג! איזו ברכה אדירה! הביטו וראו כמה הנאות יש בקיץ. כולנו מקבלים וויטמינים חינם אין כסף. השמש היא בית מרקחת גדול לוויטמינים. צאו לרחוב, והשמש תשפוך עליכם וויטמינים. בימות החורף השמים מעוננים ולא תמיד אנחנו מקבלים את הוויטמינים שלהם אנו זקוקים. לפעמים צריך לקחת כמוסות של וויטמינים. אבל בקיץ - מקבלים בחינם וויטמינים ללא הגבלה. ברוך ה'! תודה לה' על הקיץ!

כשאתם יוצאים לרחוב, אל תתלוננו: "אוי, כמה חם היום". אל תהיו שוטים. תאמרו: "תודה לך ה' על החום!" הקב"ה נותן לנו כל כך הרבה אנרגיה מהשמש, וזה בחינם. מיליוני טונות כוח-סוס של אנרגיה נשפכים אל כדור הארץ, וזה מעשיר את האדמה ומצמיח את הפירות. בקיץ, הפירות גדלים בשפע. תפוחים טעימים בדרך לכאן! אה! תפוחים אדומים ודובדבנים עסיסיים ושזיפים ואפרסקים! בקיץ הם גדלים בשפע והמחירים יורדים בחנויות הפירות. אלו הם החיים!

אז אתה שואל: "במה צריך לעבוד את ה' בימים שבין שבועות לראש השנה ויום כיפור?" העבודה היא לשיר ולזמר לה'! תתרגלו לשיר לה'! מה אתם חושבים היתה עבודת ה' שקיבלנו, כאשר ניתנה לנו התורה בהר סיני? עבודת ה' החשובה מכל היא להודות לה'!

אז עכשיו אתה יודע! זוהי עבודתנו משבועות ועד ראש השנה: להתחיל לזמר ולהודות לקב"ה על שלל הטובות שהוא נותן לנו! זוהי עבודה מצוינת עבור עונת הקיץ. זה לא אומר שאתה צריך להפסיק ללמוד. אנחנו יכולים להמשיך בלימוד התורה ובקיום המצוות. עם זאת, עבודת ההודיה והשמחה על עונת הקיץ, היא עבודה שחשוב מאוד לעסוק בה לאחר קבלת התורה.

שאלות ותשובות
בנושא לימוד התורה

לרפואת החייל
עידו בן עינבל רחל
בתושח"י

שאלות ותשובות בנושא לימוד התורה

תוכן העניינים

67	-----	כיצד הופכים לגדול בתורה
68	-----	הצלחה בלימוד
69	-----	'גישמאק' בלימוד
71	-----	כמות או איכות
72	-----	לימוד תורה לכל
74	-----	לימוד התורה לאדם העובד
76	-----	לימוד דף היומי
76	-----	לימוד הלכה
77	-----	לימוד המוסר
78	-----	מה שליבו חפץ
79	-----	"פלפלת בחכמה?"
80	-----	מחשבות של סיום

שאלות ותשובות בנושא לימוד התורה

כיצד הופכים לגדול בתורה

שאלה:

האם בשביל להפוך לגדול בתורה צריך להיזולד עם תכונות יוצאות דופן?

תשובה:

בהחלט לא! כדי להיות גדול בתורה, הדבר שנדרש מהאדם יותר מכל הוא ללמוד באופן הנכון, באופן שיוביל אותו לעליה וגדולה. מי שלומד גמרא ומנסה להקל מעל עצמו ולרמות את עצמו, והוא מחליק בקלילות על פני השטח כמו גולש 'סקי' - אדם כזה לא יגיע לשום מקום.

כשיהודי עושה מאמץ להבין את מה שהוא לומד, ומסביר את דברי הגמרא לעצמו בקול רם, שוב ושוב, ושוב ושוב, עם חזרה, הוא מסיים פרק, ואז הוא חוזר בעל פה על השקלא וטריא של הפרק כולו, שוב ושוב. לאדם כזה מובטח שהוא יהיה גדול בתורה!

כמובן שצריך לעבוד על זה, וכמו שאומרים על הגר"א: "וויל נור, וועסטו זיין א גאון" - צריך לרצות להיות גאון, צריך לעבוד על זה. אבל הצורה לעבוד על זה הוא ללמוד בצורה הנכונה.

אם יש לך חברים, תוכל לדבר איתם בלימוד - פלפול חברים הוא דבר טוב מאוד. אבל הדבר החשוב ביותר הוא להקדיש זמן לחזור באוזני עצמך בקול רם על מה שאתה לומד, ולחשוב על הדברים בצורה יסודית, עד הסוף. לחשוב עד הסוף. התוצאה תדהים אותך!

אני ממליץ שיהיה לך פנקס על כל מסכתא. למסכת גיטין בנפרד, לקידושין בנפרד, לבבא קמא בנפרד, ותכתוב שם את הערותיך. בכל פעם שתחזור על המסכת, תוסיף את הערותיך, ויום אחד יהיו לך מספיק

הערות כדי לומר שיעורים! וכשתנסה לקבל משרה בישיבה מסוימת והמנהל יאמר לך: "זאג אפעס איבער", תוכל לומר לו משהו מתוך הכתבים שלך, והנה אתה כבר מוכן להיות מגיד שיעור בישיבה קטנה. הקפד אם כן לחזור לעצמך בקול רם על כל מה שאתה לומד, עד שאתה מבין את הענין בצורה יסודית. ואז תראה שיש כל כך הרבה שאתה לא מבין - וזו ההתחלה של 'לומדות'. כשאתה מתחיל להקשות על עצמך קושיות, זה סימן שאתה מצליח בלימוד!

הצלחה בלימוד

שאלה:

כיצד אוכל להיות גדול בתורה, ולהשיג גדלות אמיתית בתורה?

תשובה:

ובכן, אתה שואל את האדם הלא נכון. מהיכן אדע לענות לך? אולם כן אוכל להציע לך כמה הצעות שאמורות להועיל לך. דבר ראשון, אם אתה אדם שלומד גמרא, הקפד לחזור תמיד על מה שאתה לומד. ולא רק לחזור על זה, אלא תתרגל ללמוד כל חצי עמוד בעל פה, ובקול רם. חזור על כל חצי העמוד, על כל השקלא וטריא, בקול רם. כך תעשה פעם, פעמיים, שלוש, וארבע פעמים. כל חצי עמוד, תחזור בעל פה על כל השקלא וטריא בקול רם, ארבע פעמים. אחר כך תעבור לחצי העמוד הבא, וכן הלאה, עד שתסיים את הפרק. כאשר סיימת את הפרק, חזור עליו גם כן ארבע פעמים, באותו האופן, לאט, בקול רם, כל שלב ושלב מהשקלא וטריא.

אם תעשה כך, אני מבטיחך נאמנה, אתה תגדל בתורה! גם אם לא תהיה הגאון מוילנא.

הבעיה היא שאנשים לומדים בשטחיות, וטוב להם עם זה. אבל הם מעולם לא הבינו באמת את דברי הגמרא מלכתחילה! והם גם שוכחים

את זה מיד. זו טרגדיה! אנחנו חייבים להשקיע את כוחותינו באופן הטוב והמועיל ביותר, והאופן הזה הוא, ללמוד בזהירות ובמתירות, ולחזור על הדברים עד שמבינים אותם היטב, שוב ושוב ושוב.

לא משנה מה אתה לומד, הדברים חייבים לחדור לך אל תוך הראש. מי שאומר את המלים באופן שהן נשארות כרעיונות מעורפלים, לא זו היא הדרך ללמוד. עליך לחזור ולחזור עד שתקנה את התורה שאתה לומד, וזה יוביל אותך להצלחה. אני מבטיח לך שאם תלמד כמו שצריך, אם תפעל לפי הוראות אלו, תהפוך לסיפור הצלחה!

ג'ישמאק' בלימוד

שאלה:

איך יוכל האדם לעזור את עצמו ללמוד בהתמדה, במקרה שאין לו חשק ללמוד?

תשובה:

אני עומד לתת לך כמה עצות, אז שים לב למה שאני אומר.

כידוע, הלחם הוא פחמימה. וכשלועסים את הלחם, הרוק בא במגע עם הפחמימה. בתוך הרוק ישנו יסוד כימי הנקרא 'פטיאלין', שגורם לפחמימה להפוך לסוכר. ככל שאתה לועס את הלחם עוד ועוד, כך הוא הופך למתוק יותר ויותר. זוהי עובדה. ככל שאתה מחזיק את הלחם בפה יותר זמן, הוא נעשה מתוק יותר ויותר.

"וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים" - התורה היא באמת מתוקה מדבש. כמובן שבתחילת הדרך זה לא קל, זה לא כל כך מתוק לך, אבל ברגע שלמדת משהו - נניח והשקעת מאמץ ולמדת משהו, אל תמשיך הלאה, אלא תחזור על מה שלמדת. תוודא שאתה מסוגל לחזור על כל השקלא וטריא של הסוגיא - לא על המילים אלא על הרעיונות. בכל פעם זה

ייעשה יותר ויותר מתוק - אתה תופתע - וכעבור זמן אתה תאהב את זה. לא צריך לעשות דף שלם בכל פעם, אלא נניח שלישי עמוד. תאמר את הסוגיא לעצמך בקול רם, ואז תאמר את זה לעצמך שוב בקול רם. ואם תמשיך ללמוד בתורה כזו, תקבל גישמאק בתורה, טעם בלימוד. ברגע שאתה מבין את זה, אפילו בלי שום עמקות, בלי הרבה קושיות גדולות, הרי שכאשר תחזור על הגמרא שוב ושוב, ממילא יתעוררו לך קושיות טובות. אתה תבין שבפעם הראשונה בכלל לא הבנת את דברי הגמרא, אלא הטעית את עצמך. העולם באופן כללי מרמים את עצמם כשהם לומדים, אבל כשתמשיך לחזור בעל פה על השקלא וטריא, אתה תבין אותו יותר ויותר, וזה יהפוך ליותר ויותר מתוק.

תחשוב שתוכל לומר את העמוד כולו בעל פה - לא כל מילה אלא את הרעיון כולו - זה מתוק מדבש! כעבור זמן זה כל כך מתוק, ואתה תתחיל להנות מזה.

בנוסף, בכל יום אנחנו מתפללים להשי"ת: "והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו". הקב"ה אומר: "אתה באמת מתכוון לכך? אתה מבקש את זה? אני אעזור לך אם כן". אבל לומר את המילים מבלי לחשוב על משמעותן - למה שה' ישמע את תפילתך?

תתפלל לה' שיתן לך גישמאק, שיתן לך מתיקות בלימוד, וכמו כן תקפיד לחזור, ללעוס את הגמרא שוב ושוב, והתורה תהפוך לסוכר בפה שלך. אתה תופתע לשמוע, אבל יש אנשים שממש מאוהבים בלימוד! יש אנשים שמאוהבים בלימוד! מתי שרק יש להם הזדמנות, הם פותחים ספר. יש שמעיינים בספר בזמן שהם אוכלים. יש אנשים שכל כך מאוהבים בגמרא, כביכול הם שיכורים.

אני תמיד מספר את הסיפור אודות הגאון רבי דוד רפפורט זצ"ל הי"ד מסלבודקה (א.ה. בעל ה'מקדש דוד'), שהיה הולך ברחוב ומדבר עם עצמו בלימוד. הוא היה מתנגש בעמודי תאורה ואומר "סליחה". הוא לא

שם לב שמדובר בעמוד תאורה, כי הוא היה כל כך שמח בלימודו. ואל תחשבו שהנשים מחמיצות משהו. אשה שמעודדת את בעלה ללמוד, היא שותפה במאה אחוז, לא בחמישים אחוז. אשה שמעודדת את בעלה ללמוד היא שותפה במאה אחוז.

ולנשים יש מה לעשות. את רוצה ללמוד? תוכלי ללמוד פרקי אבות, תהילים, כל כך הרבה דברים טובים, ספרי מוסר. הגר"א עודד את בנותיו ללמוד ספרי מוסר, חובות הלבבות, מסילת ישרים. אשה יכולה להפוך ל'למדנית' גדולה בנושאים אלו. והגר"א עודד אותן לכך.

ולכן, מי שמבקש להתרגל למתיקות בתורה, צריך להתרגל לשנן בעל פה את הרעיונות של הסוגיא, וכן להתפלל ולבקש מהשי"ת, ובמרוצת הזמן הוא יתחיל להנות ממתיקות התורה.

כמות או איכות

שאלה:

מה הרב מציע למי שצריך לבחור בין לימוד בכמות או באיכות? האם עליו להתמקד בלימוד מעמיק, או שמא בהספק?

תשובה:

תלוי במי מדובר. בחור ישיבה צעיר, שיש לו את הכוחות לכך - אנו מעודדים אותו ללמוד בעיון ובהעמקה, כי יש לפניו עוד חיים ארוכים. משל למה הדבר דומה, לאדם שחורש את שדהו, אם הוא ידחוף את המחרשה עמוק אל תוך האדמה, אז כאשר השוורים ימשכו אותה או המנוע ידחוף אותה, היא תחרוש תלמים עמוקים בשדה. לעומת זאת, אם הוא ידחוף את המחרשה רק מעט אל תוך האדמה, החרישה תיעשה בצורה שטחית. בעודך צעיר, אם תחדיר את סכין המחרשה שלך עמוק אל תוך הסוגיא כדי להבין אותה באופן יסודי, כל חייך תמשיך לחרוש

תלמים עמוקים בתורתך, אך אם תתחיל את לימודך באופן שטחי, הוא ישאר שטחי לנצח.

עם זאת, אם כבר מאוחר וטרם הספקת הרבה בלימודך, וזה תקף כמעט לכל אחד לאחר שעזב את הכולל, כי כבר מאוחר - אז כדאי להזדרז ולהספיק, כי זו עבודה רבה מדי בשבילך לשבת וללמוד כל סוגיא לעומק. אתה לא תעשה את זה אף פעם, ואתה תישאר נבער מכל אוצרות התורה הגדולים. אז כדאי להתחיל להספיק - גם אם פירושו של דבר הוא לימוד מהיר ובלתי מעמיק. אבל צריך לחזור הרבה על מה שלומדים. תלמד מהר, אבל תחזור על הלימוד כל הזמן, כך תקבל לפחות ידע כללי בתורה. אז לסיכום, העצה הנכונה בענין זה תלויה למי היא ניתנת.

לימוד תורה לכל

שאלה:

הרב דיבר אודות גדולתו של לימוד התורה, וכמה חשוב הענין הזה לשלמותו של האדם. אבל האם אין בני אדם שמתאים להם יותר להגיע להישגים בתחומים אחרים? לדוגמא, יהודים שבצעירותם לא היתה להם האפשרות ללמוד, וכעת זה מאוחר מדי עבורם?

תשובה:

כבר קנית לך שם של אחד ששואל שאלות טובות, ואף כעת אתה שואל טוב מאוד.

והתשובה היא שאין אף יהודי שאינו שייך ללימוד התורה, כי אין כזה דבר אדם שאין לו אפשרות ללמוד.

אל תאמר: "איחרתי את המועד". הקב"ה אומר: "זה שהיית עם הארץ במשך חמישים שנה, זה לא אומר שעליך להישאר כזה. אתה יכול להתחיל עכשיו, וגם להפוך לתלמיד חכם".

נכון, זה לא אומר שאם תלמד תורה אתה תהפוך לחבר של הגאון רבי יעקב קמנצקי. זה לא אומר שתוכל לשבת על יד הסטייפלר ולדבר איתו בלימוד. אבל בהחלט תוכל להגיע להישגים בתורתך. אינך חייב להסתפק בהישגים בתחומים אחרים, אלא תוכל להפוך גם לתלמיד חכם.

אכן, נניח ויהודי לא עושה ולא יעשה כך; האם אין תחומים אחרים שבהם ניתן להצליח? התשובה היא שכן, ישנן דרכים נוספות להצליח. כן. אני בהחלט לא מכחיש את העובדה הזו. בהחלט ישנן אפשרויות נוספות להשיג גדלות, אבל ההצלחה העיקרית היא בלימוד התורה. תורה היא הסחורה הטובה ביותר.

משל למה הדבר דומה, לאדם שנכנס לחנות שבה המוכר הוא אדם טוב לב - כמובן שכל מוכר הוא טוב לב כלפי עצמו, אבל נניח שהמוכר הזה הוא באמת אדם טוב לב, כזה שבאמת מעוניין לעזור לך - ואתה נכנס לחנותו עם סכום כסף מסוים. מה הוא יאמר לך? "תראה, הסחורה הטובה ביותר נמצאת כאן. יתכן והיא לא הכי מושכת ולא הכי מעניינת, אבל אני אומר לך שזו ההשקעה הטובה ביותר של כסףך. עם זאת, אם אינך חפץ לקבל את הצעתי, יש לי משהו אחר להציע לך שהוא טוב כמעט כמו הראשון, ואולי הרבה פחות מהראשון, אבל גם הוא טוב".

כך אומר לנו הקב"ה: "תראה, יש עוד דברים שתוכל לעשות; יש הרבה דברים טובים שתוכל לעשות. אבל, בניי אהוביי, אני מציע לכם הצעה, ואני מקווה שתקבלו אותה. 'כִּי לְקַח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם' - אני מציע לכם את הסחורה הטובה ביותר, 'תוֹרַתִּי אֶל תַּעֲזְבוּ' - אל תנטשו את לימוד תורתִי".

מי שרוצה לדעת איך עושים את זה, אנחנו נשמח לייעץ לו באופן פרטי ולהציג בפניו תכנית קלה ונגישה, תכנית שכל אחד יכול להצליח בה.

לימוד התורה לאדם העובד

שאלה:

איש עסקים העמל לפרנסתו - האם הוא יכול להמשיך להיות 'בן ישיבה', גם כשהוא עובד לפרנסתו?

תשובה:

במידה מסוימת - כן, אך הדבר דורש שיתוף פעולה רב בינו לבין רעייתו, ומידה מסוימת של גבורה ומסירות מצידו. אתן לכם דוגמא. שים לב כעת כי אני מדבר אליך. וגם אלי.

בבית מדרשנו ישנה קבוצה של יהודים שבאים מדי ליל שבת בשעה שבע-שבע וחצי, ונשארים ללמוד עד השעה אחת עשרה וחצי. מדובר באנשים עובדים, שיושבים ולומדים במשך כארבע שעות. זו התכנית עבור אנשים ונשים המסורים ללימוד התורה. כמובן שעל מנת שתכנית זו תעבוד, האשה חייבת להבין אותה. ונשים אלו אכן חפצות בכך, והן מעודדות את בעליהן ללכת ללמוד. אנחנו מקיימים סדר לימוד זה גם במוצאי שבת - יהודים יושבים ולומדים עד אחרי השעה אחת עשרה, חלק לומדים לבד וחלק בקבוצות. זוהי תופעה נפלאה, אך יש לדעת כי בימים עברו זו היתה צורת החיים היהודית.

בשבת אחר הצהרים אנשים גם כן באים לכאן ללמוד, ובשבתות הקיץ הם יושבים שעות על גבי שעות ועוסקים בתורה. יש גם המגיעים ללמוד בימי ראשון [א.ה. יום השבתון הלאומי בארה"ב]. בימי ראשון מתקיימים כאן כארבעה שיעורים, ויש יהודים שמשתתפים בכולם, ונשארים ללמוד עד שעה מאוחרת. זו דוגמא לאופן שבו יוכל האדם להמשיך להיות בן ישיבה גם אחרי שהוא עוזב את הכולל.

אך זאת יש לדעת, כי האיש החפץ לגדול בתורה, אינו יכול להרשות לעצמו לבזבז את הזמנים שאחרים רגילים לבזבז. 'בן ישיבה' הוא אחד שקם בשעה מוקדמת בשבת בבוקר כדי ללמוד לפני התפילה. 'בן ישיבה'

הוא מי שמנצל את השבתות ללימוד, כמו גם את מוצאי השבתות. הוא לא יכול להשתתף בכל מיני אירועים וסעודות מלוה מלכה למיניהן. הוא לא הולך לבקר קרובים, ואינו משתתף בחתונות. בן ישיבה שעוזב את הכולל ונכנס לעולם המעשה הגשמי, חייב למסור את עצמו גם ללימוד התורה.

כך חי עם ישראל בעבר, ורבים הם אלו שמתחילים לחזור לדרך חיים זו. אם האשה מאפשרת לבעלה להתמסר ללימוד התורה ואינה דורשת את נוכחותו בבית; אם היא מבינה שהיא שותפה מלאה בעלייתו, ושהתורה שהוא לומד נזקפת לזכותה, הרי שעם שותפה שכזו האדם יכול להגיע רחוק מאוד, כל עוד הוא אינו מתעצל והוא מוכן לישא בעול התורה.

זכורני שפעם ערכנו סעודת מלוה מלכה בבנין הישן, ובדרשה שמסרתי ציטטתי את דברי הרמב"ם (פ"ג מהלכות תלמוד תורה ה"ג): "מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה" - הוא צריך לעבוד ביום - מה לעשות? אך עליו להיזהר שלא לאבד אפילו אחת מלילותיו! כך אומר הרמב"ם. ישב שם יהודי בקהל ושמע את הדברים, וראיתי על פניו שהדברים חדרו אל ליבו, ואכן - מאותו היום והלאה, חייו השתנו מן הקצה אל הקצה. יהודי זה זכה להשיג גדלות בתורה, חרף העובדה שהוא עבד לפרנסתו. פעם אירע מקרה שרעייתו היתה צריכה להשתתף בחתונה באולם הממוקם באזור מרוחק בעיר, אך באותו ערב היה לו שיעור תורה קבוע. מה עשה האישה? הוא לא וויתר על השיעור! הוא הסיע את אשתו לחתונה, חזר הנה כדי להשתתף בשיעור, ולאחר מכן חזר שוב לאולם כדי להחזיר אותה הביתה. זה נקרא מסירות לתורה!

מי שיזהר לא לאבד אף אחד מלילותיו, יזכה להישאר בן ישיבה לעד. תשכחו מחתונות. תשכחו ממסיבות משפחתיות. כרגע אתה נשוי לתורה! כמובן שיש נשים שיטענו: "איזה מין חיים הם אלו?!" איזה מין

חיים הם חיי כולל? אני אומר לכם - אלו הם חיים של מסירות! מי שרוצה להיות אפס, שימשיך לעשות את מה שכולם עושים, והוא יצליח להפוך למה שהוא רוצה להיות. אפס!

לימוד דף היומי

שאלה:

יהודי שעובד לפרנסתו ורוצה ללמוד בכל יום, האם יהיה זה רעיון טוב בשבילו ללמוד דף ליום, כגון הדף היומי, כדי שהוא יסיים את הש"ס בשבע שנים, או שעדיף שהוא ילמד פחות ויחזור על מה שהוא לומד?

תשובה:

זהו נושא רגיש. אני רוצה לזלזל בלימוד הדף היומי. זה עדיף מכלום. אבל מי שיכול לחזור, זה הרבה יותר טוב. אם אתה לומד דף ליום וחוזר עליו בכל יום לפחות ארבע פעמים, וממשיך לחזור על זה ככל שאתה מתקדם, זה בסדר, טוב מאוד. אבל זה לא כל כך קל. מאוד מאוד חשוב להשקיע בחזרה. בשביל השטייגן והעליה האישית שלך, חשוב יותר לחזור כל הזמן.

אכן, יש אנשים שאין להם שום זמן ללמוד. הם מגיעים לשיעור דף היומי ובזה הם יוצאים ידי חובת מצות תלמוד תורה. זה דבר טוב. דבר טוב. וגדולי ישראל שידועים ש"ס היטב, בשבילם לימוד דף היומי הוא צורה טובה לחזור. אבל עבור אנשים מן השורה, דף היומי זה רק דרך לצאת ידי חובת מצות תלמוד תורה בדרך קלה ושטחית.

לימוד הלכה

שאלה:

יש לי רק מעט זמן ללמוד מדי יום, ואמר לי שבזמן שיש לי, עלי ללמוד הלכה, כי זה קודם לכל. האם זה נכון? מה הכי חשוב?

תשובה:

תראה, הכל זה הכי חשוב. כמובן שהלכה למעשה קודם לכל. אם יש לך שאלה מה לעשות, כמובן שזו צריכה להיות השאלה הראשונה שאתה פותר. אבל ללימוד הלכה באופן כללי? צריך לדעת שחלק גדול מהשולחן ערוך עוסק בדברים שמתרחשים לעתים נדירות, ואם כן לימוד הלכה מצד עצמו הוא כמעט כמו לימוד הגמרא. ולכן שני הלימודים הללו הם צורות חשובות ביותר של לימוד התורה, ואני לא אומר לך איזה אחד מהם חשוב יותר.

אבל צריך לדעת שלא תמיד לימוד הלכה הוא הלכה למעשה. תסתכל בשולחן ערוך ותראה שהוא מביא את המקרים המופיעים בגמרא. את כל המקרים. וחלק מהמקרים הללו מתרחשים לעתים נדירות. ולכן, שאלה שהיא הלכה למעשה עבורך עכשיו, זה קודם לכל. אבל לימוד הלכה באופן כללי שווה לכל לימוד אחר, ולכן "לעולם ילמד אדם מה שליבו חפץ". הלימוד שממנו אתה נהנה יותר מכל - זהו הלימוד שעליך ללמוד.

לימוד המוסרשאלה:

כמה זמן מדי יום צריך להקדיש ללימוד מסילת ישרים?

תשובה:

מישהו שאל אותי את השאלה הזו, ואמרתי לו עשר דקות. והנה, אם הייתי עונה לו שצריך ללמוד שעה, שעתיים, שלוש, הוא היה חושב שאין כל תועלת בכך, וכי ללימוד רק את הנושא הזה הוא בזבוז זמן.

אדם שילמד מסילת ישרים במשך עשר דקות מדי יום, אני ערב לכך שחיי ישתנו מן הקצה אל הקצה. אני אומר את הדברים ללא כל גוזמא

- זה ישנה את חייו. אין ספק שכעבור זמן מה עיניו ייפקחו והוא יתחיל לראות בעולם דברים שהוא לא תאר לעצמו שהם קיימים. עם זאת, אני מוכן להתפשר גם על חמש דקות. כי הדבר הזה הוא כל כך חשוב, שלא משנה כמה הוא קטן, זהו הישג יקר-ערך.

מה שליבו חפץ

שאלה:

אם יש לאדם שני לימודים שהוא יכול ללמוד, אחד שהוא נהנה ממנו ואחד שהוא לא נהנה ממנו, במה עליו לבחור?

תשובה:

כולם יודעים את התשובה. כלל נקוט בידינו: לעולם ילמוד אדם תורה במקום שליבו חפץ (עבודה זרה יט, א). אבל כל זאת רק בתנאי שאתה לומד. אם השאלה היא ללמוד או ללמוד - בזה הבחירה כבר אינה בידך, ואתה חייב ללמוד גם אם אינך חפץ כעת בלימוד הזה.

אולם עלי להבהיר נקודה חשובה. גניח שאדם צריך לבחור בין לימוד גמרא ללימוד חומש. לעתים קרובות מאוד, גם אז הבחירה אינה בידו. הסיבה לכך היא, שהוא אינו באמת חפץ ללמוד חומש. זה לא שהוא רוצה להבין את דברי התורה וללמוד מה מבקש הקב"ה ללמד אותו. לא, לא זו הסיבה שהוא מעדיף ללמוד חומש. ליבו אינו חפץ בחומש, אלא שהוא חפץ פחות בלימוד גמרא. הוא מתעצל, ומחפש את הדרך הקלה. לא מתחשק לו להשקיע את המאמץ הדרוש ללימוד גמרא, אז חומש הוא התירוץ שלו להתחמק מהעבודה הקשה.

אך אם אכן שני הלימודים שווים במידת הקושי שלהם, אז אמת המידה צריכה להיות "מה שליבו חפץ", ועליו לבחור בלימוד שמעניין אותו יותר. וזאת משום שכל אדם יצליח יותר כאשר הוא לומד נושא

שמעניין אותו, ואין דבר חשוב יותר מאשר להצליח להבין את דבר ה'.

“פלפלת בחכמה?”

שאלה:

כתוב שלעתיד לבא ישאלו את האדם “פלפלת בחכמה” (שבת לא, א) - האם עסקת בעניינים הדקים שבחכמת התורה? האם זה אומר ששאלה זו תישאל לכל אדם?

תשובה:

צריך לדעת שהשאלה הזו תישאל לכל אחד ואחד, וגם העם-הארץ יצטרך להשיב עליה. וזאת משום שלכל אדם יש את האפשרות וההזדמנות להפוך למשהו.

ואת הנשים שאינן לומדות פלפול ישאלו: “האם דאגת לכך שבעלך ילמד מספיק על מנת שיוכל לענות על שאלות מסוג זה?” עליה לדרבן את בעלה להמשיך ולגדול בלימודו. כל איש צריך להרגיש שהוא מסוגל להבין דברים בצורה יותר ויותר עמוקה. כמובן שאין סוף לתורה שאפשר ללמוד, אבל צריך לכל הפחות לעשות צעדים בכיוון הזה; כל אחד צריך לעשות צעדים.

וכך, כאשר בבוא הזמן ישאלו אותך בבית דין של מעלה: “פלפלת בחכמה? האם עסקת בנקודות ובעניינים הדקים שבתורה?” תוכל לענות: “ריבוננו של עולם, אני מוכרח להודות שלא הצלחתי לעשות זאת, אבל הייתי בדרך לשם. אילו היית מניח לי לחיות עוד כמה שנים, יתכן והייתי מגיע. יתכן ועוד חמישים-ששים שנה היו מספיקים לי כדי להגיע לשם”. אבל מי שלא עשה אפילו את הצעד הראשון לכיוון הזה, אין לו שום אליבי. ומי שפוסע בכיוון הנגדי, בוודאי שאין לו שום אליבי. רק אלו שמשתדלים ללמוד יוכלו לענות על השאלה הזו.

מחשבות של סיום

שאלה:

מה עלי לחשוב כאשר אני זוכה לסיים מסכת?

תשובה:

כאשר אדם זוכה לסיים מסכת, עליו להרגיש שמחה עזה. לא רק שמחה - שמחה **עזה**! ולאחר מכן, עליו להרגיש אחריות עזה. למדת מסכת - כעת עליך להקפיד לחזור עליה! אחרת היא תלך לאיבוד, ואז, בפעם הבאה שתיגש ללמוד אותה, היא תהיה כמו מסכת חדשה לגמרי עבורך. חזור על המסכת שוב ושוב ושוב. תנעל אותה בתוכך! הדבר דומה לאדם שנותרן לך כסף. אם מישהו היה נותרן לך כסף, האם היית משאיר אותו מחוץ לדלת?! האם היית מניח לזה ללכת לאיבוד? אם כן, כשאתה מסיים ללמוד מסכת, כשאתה משלים איזה לימוד, עליך להרגיש שני דברים: שמחה עזה ואחריות גדולה. הקפד לחזור ולחזור ולחזור, ולנעול בתוכך את המסכת.

לשכוח את מה שלמדת זו טרגדיה. יש לך כעת שני מבטים על מצבך: ראשית - ברוך ה', למדתי מסכת שלמה! איזו שמחה עצומה! אך זו גם אחריות אדירה. כאשר נולד לך ילד, זו שמחה גדולה, הלא כן? האם אתה מתכוון להשאיר את ילדך על מדרגות הכניסה לבית!?

שאלות ותשובות
בנושא עולם הישיבות

L'ilui nishmas my father
Mr. Herman Gardner z"l
1921-Chai Teves 2021
Windsor-Detroit-Baltimore
**whose lifelong love was
attending shul and learning Torah**

M. Samsonowitz

31 YEARS OF UNSURPASSING TRANSLATIONS

Studio Har Chotzvim

Translation from Hebrew to English

5 Shtruk Ramot Gimmel Jerusalem 9729824

T: 02-5870790 F:02-5870950, 054-7791840

ms45143@protonmail.com

h-hstudio.net

שאלות ותשובות בנושא עולם הישיבות

תוכן העניינים

83	-----	אווירה של ישיבה
85	-----	חברים בישיבה
87	-----	חברים רעים בישיבה
88	-----	חברים רעים מאוד בישיבה
89	-----	כיצד לבחור ישיבה
89	-----	הישיבות באמריקה
90	-----	שכר לימוד
91	-----	הכנה ל'זמן' החדש
92	-----	סיוע למתקשים בלימוד הגמרא
92	-----	להבין את הגמרא
93	-----	הכנה ללימוד הגמרא
95	-----	דרך הלימוד בישיבות
95	-----	לימוד מוסר
96	-----	לימוד נ"ך
97	-----	לימוד בבין הזמנים
98	-----	גמילות חסדים עבור בחור ישיבה
98	-----	קירוב רחוקים עבור בן ישיבה
99	-----	לבוש של בן ישיבה
100	-----	לאכול כמו בתורה
101	-----	לימודי חול
102	-----	לימודים במכללה

שאלות ותשובות בנושא עולם הישיבות

אווירה של ישיבה

שאלה:

הבחור הזה שעליו הרב דיבר - אם הוא היה יושב חמש שנים בישיבה בלי ללמוד כלום, האם הוא היה מאבד את שפיותו? [שאלה זו נשאלה בקשר לסיפור שהרב זצ"ל סיפר במהלך אותה שיחה.]

תשובה:

לא, הוא לא איבד את שפיותו; הוא הפך לשפוי. האווירה בבית המדרש היא קודש קדשים. אני יכול לומר לכם - אני נמצא באווירה הזו כל כך הרבה שנים. זה משפיע על האדם. לא משנה כמה אדם הוא טוב, הוא הופך לעוד יותר טוב כשהוא נושם את האוויר של בית המדרש. צריך להבין ש"תהלתו בקהל חסידים" (תהילים קמט, א) - עצם התאספותם של החסידים כ"קהל" - היא תהילה לה'. לשם מה כולם התאספו יחד בבית המדרש? הם כולם נמצאים כאן כדי להפגין שלימוד התורה הוא דבר חשוב. בכל יום, בית המדרש מלא במפגינים. יש שמפגינים על ידי לימוד גמרא, יש שמפגינים על ידי לימוד משניות, ויש שמפגינים בעצם ישיבתם בבית המדרש. אבל כולם מפגינים שלימוד התורה הוא דבר חשוב.

אתם מבינים את משמעותה של ההפגנה הזו?! צאו לרחוב, מה תראו שם? אפילו לרחוב של שומרי תורה. כסף זה דבר חשוב. אוכל זה דבר חשוב. בגדים זה דבר חשוב. מי יודע מה עוד חשוב?! נמצא שבית המדרש הוא 'תיבת נח' של ממש - **ובפרט בימינו.**

הבחור שעליו סיפרתי היה יהודי מאוד טוב, ואני בטוח שהוא קיבל הרבה דברים טובים בישיבה. כל כך הרבה הנהגות וחומרות ומושגי גדלות שעליהם הוא מעולם לא חלם. אמנם כשהוא עזב את הישיבה הוא לא היה

מורה הוראה וגם לא ראש ישיבה, אבל השנים שלו בישיבה כן הפכו אותו ליהודי טוב מאוד וירא שמים מרבים.

פעם הלכתי בשדרות 'איסטערן פארקוו', וניגש אלי אדם בעל זקן עבות, וקרא לעברי: "הרב מילר!" "מי אתה?" שאלתי, והוא אמר לי את שמו. אווווו! למדנו יחד בישיבה, שנים רבות קודם לכן - והוא היה כלום. ממש לא כלום. לא היתה לו שום תקוה. וכעת הוא יהודי שומר תורה, בעל זקן ארוך. זוהי תוצאה של בית המדרש. אני יכול לספר לכם אינספור סיפורים כאלו, כיצד הנקודה הזו באה לידי ביטוי שוב ושוב.

עלינו לתמוך אפוא בישיבות, ולהרגיש חוב של הכרת הטוב כלפיהן. הם מכשירים, בכל יום - בכל יום! את משפחות בני התורה העתידיות של כלל ישראל. איך? רק בגלל שהם נמצאים בסביבה טובה. ישיבת תורה ודעת. ישיבת רבינו חיים ברלין. ישיבת מיר. עוד ישיבות. שהקב"ה ישלח לכולם הצלחה מרובה וממון רב. שיחיו לאורך ימים ושנים. מה שהם עושים זה דבר עצום ביותר. הישיבות עושות דבר עצום ביותר. אתם לא מעלים בדעתכם כמה שפיות אנחנו זוכים לה בזכותן של הישיבות. אלו שאינם בישיבות - אלו שלא לומדים תורה - הם הבלתי שפויים.

אני רוצה לספר לכם - אני רוצה להסביר. ישנו ארגון - ארגון אורתודוקסי, שמוציא לאור כתב-עת חודשי. פעם ראיתי את אחד הגיליונות, שבו הכתבה הראשית נכתבה בידי בן גוריון - מכל האנשים, בן גוריון הוא זה שכתב את הכתבה. ומה היתה הכותרת של הכתבה? "שש מאוד יהודים יצאו ממצרים". שש מאות בלבד! בן גוריון, עם הראש הנפלא שלו, ישב יחד עם חבריו, וזו היתה המסקנה שלהם. "להלן הכותרות מפי בן גוריון: שש מאות יהודים בלבד יצאו ממצרים". התקשרתי אפוא למנכ"ל הארגון כדי לשאול אותו כיצד הוא אפשר דבר כזה. אז ראשית כל הוא בישר לי שאני קנאי. הבנתם? מי שמאמין ביציאת מצרים הוא קנאי. אני קנאי בגלל שאני חולק על אפיקורוס זקן. למעשה, הוא מלמל איזה שהוא משפט שזו היתה טעות. טעות. קיוויתי אפוא שבגיליון הבא תופיע איזושהי התנצלות או הסתייגות מהדברים; אחרי הכל, מדובר בארגון

אורתודוקסי. אבל לא, הנושא מעולם לא הוזכר בשנית. כשהתקשרתי לחלק מבכירי הארגון - הם הלא אורתודוקסים - הם התרגזו עלי. "למה אתה מפריע לנו עם הנושא הזה?" הם ביקשו לדעת.

כדי להבין את התופעה הזו צריך לדעת שיהודים אורתודוקסים שאינם תלמידי חכמים - שלא לומדים - הם למעשה גויים. הם אמנם מצופים בשכבה דקה של ציפוי אורתודוקסי, אבל מספיקה שריטה קטנה בציפוי כדי לחשוף את העובדה שמתחתיה נמצאים גויים. מי שלא למד בישיבות, למעשה הוא כמו גוי. מי שלא גדל בישיבה, בלתי אפשרי שיהיה לו תוכן פנימי שנאמן לה' ולתורתו.

גם הבנות צריכות ללמוד בבתי ספר טובים. לכן אני אומר שצריך לבחור את המוסדות הטובים ביותר - הן עבור הבנים והן עבור הבנות. אל תבחרו מוסד לימודים בהתאם למיקום שלו, בגלל שהוא נמצא בשכונה שלכם. תבחרו את המוסדות הטובים ביותר! זהו דבר חשוב מאוד! אי אפשר לשער עד כמה הנושא הזה הוא קריטי, עד כמה חשוב לבחור את המוסדות הטובים ביותר עבור ילדיכם.

חברים בישיבה

שאלה:

חברי בישיבה עושים כל מיני דברים לא טובים, אבל הם אינם מזכנים לשמוע דברי מוסר. בכל פעם שאני מנסה להעיר להם, הם עושים צחוק מהעניין, וזה מפריע לי. מה עלי לעשות?

תשובה:

קודם כל עליך לחפש לעצמך חברים אחרים. ואם אין לך חברים אחרים, אז תהיה אתה החבר של עצמך. אני מתכוון לכך במלוא הרצינות! לאף אחד לא אכפת ממך כפי שלך אכפת מעצמך. הצלחתך בעולם תלויה אך ורק בכך. אז תהיה החבר הטוב ביותר של עצמך, ותתחיל להשיג דברים.

אתה רוצה לדחות בשנה שלמה נוספת את הצלחתך בעולם הזה?!
מעניין לציין שהיו מבין גדולי ישראל שמעולם לא היו להם חברים.
לחפץ חיים לא היו שום חברים. אנשים היו מגיעים אליו הביתה, והוא היה
מכבד אותם וגומל עמם חסד, אבל הוא לא התרועע עם אף אחד.

שאלה:

למה לא?

תשובה:

למה לא?! כי זה בזבוז זמן. עם חבר תצטרך להתרועע. אתם תשבו
ותדברו ותיכשלו בלשון הרע. אתם תיכשלו בביטול זמן. אתה משליך את
החיים שלך מנגד. החפץ חיים עסק בגמילות חסדים. הוא עסק כל הזמן
בהכנסת אורחים. אבל הוא לא התרועע עם איש לשם חברות. הוא לא
הלך לחברים. הוא לא התחבר עם איש יותר מכפי הצורך. אינך זקוק
לחברים. הקב"ה הוא החבר שלך. אתה בעצמך החבר הטוב ביותר של
עצמך.

אכן, אם תמצא את האדם הנכון - מישהו שיעזור לך ללמוד מסילת
ישרים - אז כמובן, למה לא? "עשה לך רב וקנה לך חבר". אבל אחרת,
תשכח מחברים. אנשים באים ומתלוננים בפני שאין להם חברים. אז מה
אם אין לך חברים?! לי עצמי אין חברים. מעולם לא הייתי זקוק לחברים.
מי צריך חברים?! אם אתה רוצה חבר טוב, קח לך את המסילת ישרים.
המסילת ישרים הוא חבר טוב מאוד. אני ערב לך.

אכן, אדם שמרגיש עצוב ומיואש, שימצא מישהו אחר שינחם אותו.
מישהו, אבל לא חבר. אם תרוץ לחבר, אתה עלול לקבל עצה בלתי נכונה.
לך לחכם, לבעל תורה. לך לבעל עצה שיתן לך עצה טובה. כדאי מאוד
לאמץ מישהו שיהיה הרב'ה שלך. רבי ישראל סלנטר זצ"ל אמר שיכול
להיות לאדם רב'ה אחד להלכה, רב'ה אחר לפלפול, ורב'ה נוסף למוסר. זה
לא חייב להיות אותו הרב'ה.

קבל על עצמך קבלה לקראת ראש השנה הקרב ובא. אתה רוצה לחיות,

נכון? כולנו נהנים לחיות. אתה רוצה להצליח - הלא כן? אז בחר לך רב'ה למוסר. בחר לך רב'ה ליראת שמים. בחר לך רב'ה להלכה. בחר לך רב'ה לפסוק שאלות בהלכה. בחר לך רב'ה לפלפול. כל אחד הוא בית מדרש בפני עצמו. דאג אפוא לנצל את כולם.

חברים רעים בישיבה

שאלה:

כיצד יוכל בחזר ישיבה להימנע מלשמוע לשון הרע בחדרו בפנימיה?

תשובה:

עליו לצאת מהחדר עד שהמדברים ילכו לישון. שישב בבית המדרש עד שחבריו ילכו לישון. ואם הם לא הולכים לישון עד שעה מאוחרת, שיאמר להם כך: "חברים, במחילה. אני צריך ללכת לישון, והדיבורים שלכם מפריעים לי לישון. אנא, תעשו לי טובה". בקש מהם שירחמו עליך, ואז תלך לישון. כך גם לא תשמע לשון הרע, וגם תצליח לקום מחר בזמן לתפילת שחרית.

רבינו יונה מעניק לנו עצה כזו. הוא כותב שאדם ששומע לשון הרע, ומאיזושהי סיבה הוא אינו יכול להוכיח אותם על כך שהם מספרים לשון הרע, אז לכל הפחות עליו להקפיד לא להראות שהוא מתעניין בדבריהם. תראה להם פנים עצובות, פנים משועממות וחסרות ענין, וזה ירפה את ידיהם. הוא מביא פסוק כמקור לכך: "וּפְנֵימֵי נְזַעְמִים לְשׁוֹן סִתָּר" (משלי כה, כג) - אם תראה לבעל הלשון פנים נזעמים, זה עשוי להשתיק אותו. לעומת זאת, אם תראה לו פנים מעוניינות - הוא מדבר אתך ואתה מראה לו פנים מעוניינות וחינניות - אתה בעצם מחזק את ידו ומעודד אותו: "תמשיך, תמשיך לדבר". והוא ימשיך לשפוך לשון הרע אל תוך אוזניך. אבל אם הוא יראה שאתה לא מעוניין, הדבר ימנע ממנו מלהמשיך ולדבר לשון הרע.

אז נניח ויש מישהו בבית שמשוחח על נושא שאתה לא מעוניין לשוחח עליו. הוא מבזבז את זמנך; אפילו אם זה לא לשון הרע, אבל אלו דברים בטלים. אם תוכל להראות לו שאתה לא מעוניין בזה, מבלי לפגוע בו, זה יעזור לעצור אותו.

חברים רעים מאוד בישיבה

שאלה:

מה דעת הרב על בחורים שמעירים הערות של ליצנות בבית המדרש?

תשובה:

צריך להבין שזהו מושב לצים של ממש. אין כל ספק בכך. בפרט בחורים צעירים שנמצאים בסיכון גבוה ליפול אל תוך הליצנות. צריך לדעת שבכל בית מדרש יש 'עולם תחתון'.

כשלמדתי בסלבודקה, אמרו שיש שם 'עולם תחתון'. כמובן שב'עולם התחתון' של סלבודקה ישבו ולמדו כל היום, אבל יחסית לטובים ביותר, הם נחשבו ל'עולם תחתון'. הם לא עברו שום עבירות, אבל הם היו מהסוג שהיו יושבים ביחד בשעות בין הסדרים ומתבדחים. היו אנשים מכל מיני סוגים. בסלבודקה לא היו אנשים עצובים. כל בני הישיבה היו אנשים שהבינו שבחיים יש משימות שעליהם להצליח בהם. הם שמחו במה שהם עשו. הם היו נחמדים אחד לשני. כולם רצו להתעלות. אף אחד לא היה עצוב.

מי שעצוב, אות היא שהוא גם כן לץ, כי אין לו את שמחת התורה והמצוות. זהו לץ.

אבל גם בישיבות יש לצים שיושבים ומתבדחים - אין ספק בכך - ועליך להיזהר מהם. בכל ישיבה יש את הקבוצה הפחות טובה, ועליך להתרחק מהם ולחפש את הטובים יותר, ועמם להתחבר. כמובן שקבוצה זו היתה נחשבת לעילית שבעילית בכל מקום אחר מלבד הישיבה, אבל

בתוך הישיבה עצמה, באופן יחסי, הם נחשבים לזיבורית.

כיצד לבחור ישיבה

שאלה:

באילו מקרים יש לעודד בחור לנסוע ללמוד בישיבה שהיא מחוץ לעיר?

תשובה:

”דביש ליה בהאי מתא, לזיל למתא אחרינא” - מי שלא טוב לו כאן, שילך למקום אחר (ראה ב”מ עה, ה).

אבל בחור שמצליח בישיבה שנמצאת ממש על יד ביתו, אם הוא לומד טוב, מדוע שיחפש ישיבה במקום אחר?

אלא אם כן הוא צריך לחפש רב'ה אחר, מאיזושהי סיבה. לפעמים יש רב'ה מאוד טוב בישיבה מסוימת שיכול לסייע לבחור להצליח. עלי לומר לכם זאת - נדיר למצוא רבה'ס טובים מאוד. מי שיכול למצוא בעל-מסביר טוב מאוד - זהו יהלום! ובשביל ללמוד אצלו, שווה אפילו לנסוע ליבשת אחרת.

אבל השאלה היא, האם אכן זהו המצב? צריך לדעת האם אכן זוהי המציאות שבמקרה שלפניך. רב'ה טוב הוא יהלום. קשה מאוד למצוא רבה'ס מצוינים מהרמה הגבוהה ביותר.

הישיבות באמריקה

שאלה:

האם כדאי שבחור יסע ללמוד בישיבה בארץ ישראל?

תשובה:

איני יודע האם הדבר הזה תמיד מצדיק את עצמו. יש לנו ישיבות

טובות כאן באמריקה, ואפשר להפוך לגדול בישראל בישיבות כאן. אני לא אומר שלא צריך לנסוע, אבל אני לא חושב שיש בזה צורך כל כך גדול. אני מכיר תלמידי חכמים שמעולם לא עזבו את ארה"ב. הם השיגו גדלות, וכיום הם עומדים בראשות הישיבות הגדולות ביותר באמריקה. והם מעולם לא נסעו לשום מקום אחר, אלא למדו רק באמריקה.

שכר לימוד

שאלה:

עד כמה מוטל על המנהל הכספי של הישיבה לברר אודות המצב הכלכלי של משפחתו של בחור בישיבה, וזאת כדי לדעת כמה שכר לימוד לדרוש מהוריו לשלם?

תשובה:

זוהי שאלה שאין לי את היכולת לענות עליה, אבל זאת כן אומר - אני לא מקנא בתפקיד שלו. כי האמינו לי, כמעט אין הורה שמשלם את מה שהוא צריך היה לשלם - ואני בכלל זה. התמזל מזלי והייתי פטור מלשלם עבור ילדיי מפני שהייתי בישיבה כל חיי. אבל אין ספק שמנהלי הישיבות נמצאים במצב לא פשוט, וחובתם של ההורים היא לשלם, כי אין דבר חשוב יותר מזה שאפשר לקנות עם כסף.

אתה שואל כמה כח הוא צריך להפעיל? עליו לנקוט בכל תחבולה שרק יוכל. אכן, יש אנשים שלא אומנו כראוי לתפקיד זה; שיבצו אותם במשבצת שאינה מתאימה להם. כי אדם כזה חייב להשתמש בטקט. עליו להיות נימוסי וזהיר. אבל גם אם הוא אינו כזה, אין לך כל זכות לתקוף אותו או לגנות את הישיבה, שכן הוא גובה מס שאותו אתה מחויב לשלם. העובדה שגובה המיסים אינו חובש כפפות משי בבואו לגבות מס מהנכס שלך, אינו קשור למחויבותך. אתה חייב לשלם למרות הכל. כמובן שאם הדבר מתאפשר, הישיבה צריכה למנות לתפקיד הזה אדם בעל כושר

דיפלומטי, כי הדבר יביא תועלת לישיבה ויקנה לה ידידים. אבל גם אם הוא אינו דיפלומט, אל תשמור טינה לישיבה בגלל זה.

הכנה ל'זמן' החדש

שאלה:

מהי הדרך עבור בן ישיבה להתכונן לזמן החדש בישיבה?

תשובה:

ראשית - תפילה. עליך לבקש עזרה מאת ה'. תאמר: "ריבוננו של עולם, יהי רצון מלפניך שתעזור לי בזמן הזה ללמוד תורה מתוך הצלחה, וגם קצת לשמה". בקש ממנו! ואגב, לא רק בתחילת הזמן; כדאי לבקש ממנו במשך הזמן כולו. בכל בוקר, לפני שאתה מתחיל את הסוגיא, פתח את הגמרא ובקש מה: "עזור לי". זה רעיון בכלל לא רע.

שנית, תתבונן בכך שהחיים הם קצרים. יש לך רק מאה ועשרים שנה לחיות, ולכן אינך יכול להרשות לעצמך לבזבז את הזמן. קבל על עצמך לדבר בבית המדרש אך ורק בדברי תורה. בית המדרש צריך להיות מקום אך ורק ללימוד.

שלישית, תדאג להסתדר עם החברותא שלך. כתוב בפרקי אבות (א, ו): "קְנֵה לָךְ חֶבֶר וְהָיִי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת". אי אפשר לשמור על חבר אם לא דנים אותו לכף זכות. אנשים רבים נפרדים מחבריהם בגלל מידות רעות. תדון את חברך לכף זכות, ותנסה להסתדר אתו. מאוד חשוב להסתדר עם החברותא. גם אם הוא לא מביא תועלת רבה כל כך בלימוד, דע לך שהוא מביא לך תועלת רבה בתיקון המידות, ולפעמים הוא עוזר לך בשניהם גם יחד. להסתדר עם אנשים - ובכלל זה עם האשה - היא שלמות המידות גדולה ביותר, והישג גדול ביותר.

סיוע למתקשים בלימוד הגמרא

שאלה:

כיצד ניתן לעזור מוטיבציה אצל ילד שאינו מגלה כל ענין בלימוד הגמרא בכיתה?

תשובה:

לאחר סיום השיעור, תקרא לילד, תלטף את לחיו ותאמר לו: "חיימ'ל, אתה בחור טוב. אני רואה שיש לך נשמה טובה, ואני יודע שאתה יכול לעשות מעצמך משהו גדול. הנה, בוא נלמד יחד שורה אחת של גמרא - רק שורה אחת. ואז תחזור בפני על השורה הזו".

אתה לומד איתו את השורה, והוא חוזר עליה בפניך. כעת חיימ'ל יודע שורה אחת של גמרא. כעת תאמר לו: "חיימ'ל, היום בלילה, בבית, תחזור על השורה הזו - רק על השורה הזו - חמש עשרה פעמים".

הוא חוזר למחרת אחרי שהוא חזר על השורה חמש עשרה פעמים; הוא יודע אותה, והוא מרגיש טוב עם זה. כעת תן לו שורה נוספת, וכך, לאחר חמישה עשר יום, חיימ'ל יודע חמש עשרה שורות של גמרא. אתה מבין את משמעות הדבר?! אתה מעמיד אותו על הרגלים! אתה יכול להציל את הילד הזה - אבל חייבים לעשות את זה. שורה אחת מדי יום זה לא משהו מסובך, וגם ליטוף על הלחי זה לא משהו מסובך. לפעמים צריך גם לתת לו איזה משהו. תן לו משהו. תן לו חצי דולר בכל פעם. "דבר תורה מעות קונות". כסף עוזר. אתה יכול לשנות את חייו של הילד הזה אם רק תשתמש בדיפלומטיה. דיפלומטיה עובדת.

להבין את הגמרא

שאלה:

איזו עצה נוכל לתת לבחור ישיבה, שבכל פעם שהוא יושב מול הגמרא, הוא

מתחיל לחלום?**תשובה:**

אף אחד אינו חולם כשהוא אוכל גביע גלידה. אתם מכירים את מה שאני רגיל לומר, שאף אחד לא מפהק בזמן שהוא אוכל. מתי מתחילים הפיהוקים? אתה נכנס לבית מדרש בבוקר, פותח את הגמרא, ואז, דבר ראשון - אתה מפהק.

אם האדם מעוניין במידת-מה במה שפתוח לפניו - הוא לא חולם. אם הוא חולם - סימן שהוא משועמם. השאלה אפוא היא, מה גורם לבחור לחלום כשהוא לומד גמרא? בדרך כלל הסיבה נעוצה בכך שהגמרא קשה מדי עבורו. אולי הוא נמצא ב'שיעור' שהוא ברמה גבוהה מדי עבורו, או אולי המגיד שיעור אינו מבאר את הגמרא בצורה ברורה. לפעמים המגיד שיעור הוא יהודי עם שאיפות גדולות. הוא רוצה למסור שיעור ברמה גבוהה ביותר, שיעור מלא בפלפולים, ובינתיים הנער המסכן הזה סבור שאין לו ראש טוב. אבל האמת היא שזו אינה אשמתו אלא אשמת המגיד שיעור. הבחור הזה אינו מקבל את מה שהוא זקוק לו!

אפשר להבחין בשינוי פלאי שכל בן ישיבה עובר ברגע שהוא מבין את דברי הגמרא. אם תסביר לו את דברי הגמרא בצורה שהוא מבין, אתה תבחין בשינוי מופלא ומיידי אצלו - מיד הוא מתחיל להתעניין בדברי הגמרא.

הדבר היחיד שגורם לו לחלום הוא תסכול. חשוב למצוא מישהו שיוכל לדבר אתו ולהבין מדוע הוא לא מעוניין בלימוד, ומה אפשר לעשות כדי לעזור לו. כל אחד מסוגל להיות בן ישיבה וללמוד גמרא, אלא שחובה לגשת לנושא ולטפל בו בצורה הנכונה.

הכנה ללימוד הגמרא**שאלה:**

כיצד נוכל ללמד נערים צעירים לקרוא להסביר קטע של גמרא בכוחות עצמם, מבלי לחזות את עגמות הנפש שממנה סובלים ילדים והורים רבים?

תשובה:

לעזור לנערים צעירים לדעת לקרוא ולהסביר קטע גמרא, הייתי אומר כך. כשנער צעיר מתחיל ללמוד גמרא כשהוא עוד לא מוכן לכך, זה כמו אדם שצריך לטפס על הר גבוה כשהוא נושא תיק כבד על גבו. קודם כל צריך להקל מעליו את המשא.

הייתי אומר שהשלב הראשון הוא לתת לילד ללמוד את כל פרקי אבות. ושידע לתרגם כל מילה ומילה. זה לא קשה, אבל זה לוקח זמן. והוא חייב לדעת לתרגם כל מילה. ברגע שהוא יכול לקרוא את כל פרקי אבות בשטף ללא היסוס, תנו לו כרך ישן של משניות, ללא ניקוד, שיקרא את פרקי אבות. וכשהוא יודע לקרוא בשטף את פרקי אבות ללא ניקוד, כעת הוא מוכן ללמוד אלו מציאות. קחו את ה'אלו מציאות' של הרב לומנער, עם תרגום לאנגלית - זהו ספר שקל מאוד ללמוד בו. שילמד אלו מציאות. גם אם הוא אינו מבין את המושגים ואינו קולט את המחלוקות, בכל זאת, עליו לדעת לתרגם את אלו מציאות מתחילתו ועד סופו.

ברגע שהוא עושה כך, כעת הוא מוכן ללמוד גמרא. כן, אני מבטיח לכם נאמנה שילד שפועל לפי תכנית זו, ומסוגל, כעבור זמן מה, לקרוא בשטף את כל פרק אלו מציאות, מתחילה ועד הסוף, הוא מוכן. הוא יתחיל לקלוט את הגמרא.

מעתה, אין לו כבר בעיה עם הסגנון של הגמרא והלשונות שלה, כי את זה הוא כבר מכיר. כעת הוא ניצב בפני הבנת הנידונים, השקלא וטריא בגמרא. ועם הנושא הזה הוא יצליח להתמודד. אבל בלי ההכנה הנ"ל - אם יהיה עליו להתמודד בבת אחת גם עם הבנת השקלא וטריא וגם עם תרגום המילים וגם עם הסגנון של הגמרא - זה מדי הרבה בשבילו. ורוב הילדים נתקלים בבעיה הגדולה הזו. מעולם לא הכינו אותם כראוי ללימוד הגמרא. ואני ערב לכם שתכנית זו תוביל את מי שפועל על פיה - להצלחה.

דרך הלימוד בישיבות

שאלה:

כמה דפים צריך ללמוד בזמן אחד?

תשובה:

זו שאלה טובה. בימים עברו, השתדלו ללמוד 30 דפים בזמן; אבל כיום מתנהלת תחרות בין הישיבות - ככל שהישיבה לומדת פחות דפים, כך היא נחשבת לשיבה טובה יותר. זוהי עובדה. "אצלנו למדו רק ארבעה דפים בזמן שעבר!" ככה בחורים אומרים כשהם רוצים להוכיח כמה הישיבה שלהם טובה ומוצלחת.

והנה, עבור בחור עילוי ששומע את כל השיעורים וזוכר אותם, אז אולי. אבל אצל בחור רגיל, הזמן שלו מתבזבז. בישיבה צריך ללמוד איך ללמוד! ולכן הבחור צריך ללמוד סוגיות בפנים, להרגיל את עצמו למהלך של הגמרא, לביטויים, ללשונות - וזה אומר שצריך להספיק.

מה שהם עושים זו טעות גדולה - הם לא ישמעו בקולי, אבל טעות גדולה היא ללמוד ארבע או חמש דף בזמן אחד. ניסו לפצות על כך באמצעות שני סדרים, אחד לבקיאות ואחד לעיון. אבל גם זו טעות. השיעורים ארוכים מדי, והם תופסים חלק גדול מדי מהזמן. והם רוצים שהבחורים ישבו ויחזרו על השיעורים במשך שעות על גבי שעות [א.ה. כמקובל בישיבות באמריקה]. אני לא מאמין בזה, אבל אל תגלו לראשי הישיבות שאמרתי כך, כי הדבר יביא לי אויבים. תשמרו בסוד את הדברים.

לימוד מוסר

שאלה:

כמה מוסר צריך ללמוד בכל יום? ואיזה סוג מוסר הוא הטוב ביותר ללמוד?

תשובה:

כמה מוסר ללמוד תלוי במי מדובר. אם מדובר בתלמיד ישיבה, אזי עליו לשמור על סדרי הלימוד בישיבה. אינך יכול ללכת לבד לאיזה מקום ולהזניח את מה שהישיבה דורשת ממך. אבל יש זמן. יש מספיק זמן ללמוד מוסר. יש זמן בין הסדרים. יש זמן ביום ששי בצהריים. לאחר שמסתיים הסדר בישיבה, אתה יכול להישאר בבית המדרש וללמוד מוסר. יש זמן.

כמה מתוך הזמן הפנוי כדאי להקדיש ללימוד מוסר - זה גם כן תלוי מי אתה. אבל זאת אני יכול לומר לך. הזמן שאתה משקיע בלימוד מוסר, הוא זמן שאתה משקיע בעתיד שלך. אתה לא מוותר על זמן, אלא מרוויח גדלות!

ובנוגע לשאלה איזה ספרי מוסר ללמוד, הייתי אומר שבראשית הדרך צריך להשקיע בעיקר במסילת ישרים וכן ברמב"ם - הלכות יסודי התורה, הלכות תשובה והלכות דעות. וכן בשערי תשובה ובחובות הלבבות. בשלב מאוחר יותר אפשר ללמוד ספרים אחרים, אבל נראה לי שהספרים שהזכרתי צריכים להיות ספרי היסוד שאותם יש ללמוד.

לימוד נ"ך

שאלה:

האם כדאי לבן ישיבה להקצות מזמנו כדי ללמוד נ"ך?

תשובה:

התשובה היא שאין כל חסרון ברצון ללמוד נביאים וכתובים, בכלל לא. העניין הוא שלימוד הגמרא דורש זמן רב. הגמרא היא נשמת חיינו וזה לא כל כך קל ללמוד גמרא באופן הנכון.

אז ביום ששי אחר הצהריים, לאחד שנגמר הסדר בישיבה, תוכל ללמוד נ"ך במשך חצי שעה. אם תתמיד בזה ותלמד כך באופן קבוע - אתה תתקדם בצורה אדירה! חצי שעה בשבוע של לימוד נ"ך - ואתה תרכוש

ידיעות נכבדות בנ"ך. אבל לא מספיק לשמוע אותי אומר את זה, צריך לקום ולעשות את זה!

לימוד בבין הזמנים

שאלה:

האם יש בעיה בכך שבחור ישיבה יעבוד בימי בין הזמנים?

תשובה:

בוודאי שיש בזה בעיה, משום שיש לו דברים טובים יותר לעשות. בחור ישיבה פיקח, מנצל את ימי בין הזמנים כדי לחזור על מה שלמד במשך הזמן, ומי שאינו עושה זאת - זוהי טיפשות שאין כדוגמתה. הלא הוא ישב ולמד במשך חדשים על גבי חדשים, וכעת הכל יתאדה. כל עבודתו תרד לטמיון.

עליו לחזור שוב ושוב על הדפים שלמד, גם אם הוא עושה זאת בצורה שטחית. צריך לחזור על הגמרא שוב ושוב ולנעול אותה בתוכנו. "כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה, דומה לאדם שזורע ואינו קוצר" (סנהדרין צט, א). מה שווה העמל שהשקעת במהלך הזמן? מה יהיה עם כל העבודה הזו, אם לא תחזור על מה שלמדת?

בחור הולך לעבוד בבין הזמנים - הוא מסדר מוצרים על המדף בצרכניה, עובד קשה כדי להרוויח מעט כסף - בשביל מה? מה המטרה? אם הוא זקוק לכסף כדי לפרנס את עצמו, אז מה אפשר לעשות, אבל אם יש לו אפשרות לשבת וללמוד ולחזור על מה שלמד, זו צריכה להיות העבודה שלו בבין הזמנים! תציל את עצמך! כל הלימוד שלך עומד ללכת לאיבוד! זו טרגדיה! עליך לשבת ולחזור ולחזור. השקעת כל כך הרבה זמן ומאמץ - אסור לך לאפשר להשקעה הזו ללכת לאיבוד!

ולכן אני אומר שבבין הזמנים, כל בחור ישיבה צריך להיות עסוק כל היום כולו בלימוד, תוך שהוא דואג לשמר את כל מה שלמד ועמל עליו

במשך הזמן.

גמילות חסדים עבור בחור ישיבה

שאלה:

עד כמה צריך בחור ישיבה לעסוק בגמילות חסדים?

תשובה:

אסור לבחור ישיבה לאפשר לשום דבר להפריע לו בלימודו. אם הוא יכול לעסוק בחסד בזמן שהוא אינו לומד, למה לא? אולם אין לעזוב את בית המדרש כדי לעשות חסד, כי תלמוד תורה כנגד כולם. וגם אם מדובר במצוה, כל עוד זהו בכלל "אפשר לעשותו על ידי אחרים" - הנח להם לעסוק בזה.

חייבים לדעת כי לימוד התורה היא משימת החיים שלנו. כי הם חיינו! זה כל כך חשוב! תפקידו הראשון במעלה של בן ישיבה הוא להצליח בלימודו. אם הוא יכול לשלב את זה עם שלמות, עם דעת, עם מוסר, עם יראת שמים - בהחלט, אלו הם גם כן דברים חשובים מאוד, אולם הוא חייב לדעת שעליו להצליח בלימוד הגמרא.

הגמרא היא לחם חיינו. ועל אף ששאר העניינים הם כמו החמאה וריבה שמורחים על הלחם - הכל טוב ויפה, אבל הלחם קודם לכל! לכן אני מורה תדיר לבני ישיבה - לעולם אל תזניחו את הלימוד עבור שום דבר אחר בעולם!

קירוב רחוקים עבור בן ישיבה

שאלה:

כמה זמן צריך בן ישיבה להקדיש לקירוב יהודים לחיי תורה ומצוות?

תשובה:

זוהי שאלה שאני מתחבט בה כבר למעלה מארבעים שנה, ומעולם לא מצאתי לה תשובה.

אולם בהיסוס-מה אומר כך: כל עוד אתה מעוניין בלימוד ויש לך שעה שאתה רוצה להשקיע בלימוד, שמור אותה לעצמך. נצל את השעה הזו ללימוד.

אך אל תשכח שישנם שעות שאותם אתה בין כה וכה מבזבז. ישנם רבים הזקוקים להתרעננות, והעיסוק בקירוב רחוקים הוא דבר מהנה ומספק, ויש זמן רב שבין כה וכה הולך לאיבוד.

אתן לך דוגמא: אם אתה בן ישיבה, ואתה מאותם אלו שיושבים בבית המדרש ביום ששי אחר הצהריים, ובעוד המנקה מטאטא את בית המדרש, אתה יושב בתוך האבק וממשיך ללמוד - אגב, יש יהודים שעושים את זה; הם לומדים עד הרגע האחרון, וממש לפני שבת הם רצים הביתה כדי להתרחץ - אם אתה מאלו, אז אל תשנה כי הוא זה מכפי שאתה עושה. אבל אם אתה מתכוון לבזבז את זמנך ביום ששי בצהריים, אז עדיף ש"תבזבז" אותו על קירוב רחוקים, וכך תזכה לעולם הבא בזמנך הפנוי. לכל אחד ואחד יש זמן רב שהוא מבזבז. יש אנשים שזקוקים למעט מנוחה מהלימוד, או להחליף אווירה, אז עדיף לבזבז את הזמן הזה בצורה הנכונה.

אבל הכלל הוא - וזה אולי נשמע אנוכי, אבל לא אזוז מדברי - אם יש לך שעה ללמוד, נצל אותה, ואל תוותר עליה עבור שום מטרה אחרת.

לבוש של בן ישיבה

שאלה:

האם ראוי לבן ישיבה ללבוש בגדים נאים גם באמצע השבוע? ומה עם ענייבה?

תשובה:

השאלה היא במקומה. בן ישיבה צריך תמיד להיות בעל הופעה מכובדת, כי הוא נושא את אחריות התורה על כתפיו. הוא מייצג את התורה, וזוהי אחריות כבדה. כמו שאומרת הגמרא (שבת קיד, א) על הפסוק "כָּל מְשַׁנְּאֵי אָהָבוּ מְוֹת" (משלי ח, לו). הקב"ה אומר: "כל אלו ששונאים אותי, אוהבים את המוות". אבל חכמינו הוסיפו רובד נוסף של משמעות לפסוק הזה, ואמרו: "אל תקרי מְשַׁנְּאֵי אלא מְשַׁנְּאֵי" - אלו שמשניאים אותי על אחרים. אם אתה נראה כבן ישיבה - לדוגמא, אתה חובש מגבעת שחורה, עליך להקפיד שהמגבעת לא תהיה מאובקת. אחרת, תלבש מגבעת אפורה. בוודאי שאנשים המייצגים את התורה, כגון בעלי זקן וכדומה, חייבים לעשות רושם טוב.

לגבי עניבה? תלוי לאיזה חוג אתה משתייך. יש חוגים שבהם לא לובשים עניבות.

לאכול כמו בן תורה

שאלה:

האם זה מתאים שבן תורה יאכל בחנות פיצה או מסעדה?

תשובה:

אני רוצה להסביר לך משהו. אם אתה בחור ישיבה, אברך כולל, או אדם עובד שרוצה לעשות את הדבר הנכון, אז תכין לך כריך לפני שאתה יוצא מהבית בבוקר, ותאכל את הכריך לארוחת צהרים. למה לבזבז כסף על מסעדה? אני לא מבין את זה! במשך שנים על גבי שנים נהגתי לאכול כריכים שהייתי מביא אתי לישיבה מדי יום. למה לא?! לאכול במסעדה עולה הון תועפות. האם אינך חס על ממונם של ישראל?! אתה עוד תצטרך את הכסף הזה עבור הצרכים שלך, עבור דברים חשובים יותר מפיצה ואוכל של מסעדות.

שנית, אם אתה אוכל במקומות שבהם יושבים לצים, לזה אין כל תירוץ. זהו מושב לצים, ואין כל תירוץ לשבת ולאכול במקום כזה! "וּבְמוֹשֵׁב לְצִים

לא יִשָּׁב" - אסור לשבת שם! ובמיוחד לא במסעדות ופיצריות שבהם יש נערות - נערות שומרות תורה ומצוות. נערות חרדיות בשולחן אחד, ובחורי ישיבה בשולחן אחר. זה בכלל לא טוב. בכלל לא טוב!

ולכן הטוב ביותר הוא שתביא אתך משהו לאכול, ותאכל ארוחת צהרים איפה שהוא, לבד, במשרד או במקום אחר. כך לא תצטרך לבזבז שום כסף. ולא תצטרך להתחבר לאנשים הלא נכונים.

לימודי חול

שאלה:

האם ראוי לבחור ישיבה ללמוד לימודי חול ב'היי סקול' [מקביל לישיבה קטנה, ועל פי רוב נלמדים שם לימודי חול - העורך]?

תשובה:

את השאלה הזו אשאיר לך, לאביך, ולתלמיד חכם שמכיר אותך, לענות עליה.

אם קיימת אפשרות להימנע מכל לימודי חול, אזי עליך לדאוג לעשות זאת באופן שלא תפסיד מכך. אתה חייב שיהיה לך איזה שהוא לימודי חול. אתה צריך לדעת חיבור וחסור. אתה זקוק לידע מסוים. ולכן איני רוצה לומר דבר. זה תלוי בנסיבות.

האמת היא, שפעמים רבות, לימודי חול - אם מלמדים אותם בצורה הנכונה, יכולים להביא תועלת גדולה בעבודת ה'. פעמים רבות, אילו תלמידי ה'היי סקול' היו לומדים לימודי חול מהרבה'ס הנכונים, הייתם נדהמים מה יכול היה לקרות. מורה לאלגברה יכולה להחדיר יראת שמים בתלמיד או תלמידה. אתם תופתעו. מורה להיסטוריה או לביולוגיה יכולים לנטוע זרעים של אמונה - אין כל ספק בכך. בגרמניה היו בתי ספר של יהודים שומרי תורה ומצוות שבו היתה מערכת כזו. אך למרבה הצער, כאן אין לנו מערכת כזו, ולכן המקצועות הללו אינם מנוצלים כראוי.

אבל מה בדיוק לעשות במקרה ספציפי, לזה יש צורך להתייחס באופן פרטני. אתה חייב לשאול בעצתם של תלמידי חכמים, כגון רב בית הכנסת שבו אתם מתפללים.

לימודים במכללה

שאלה:

בחור ישיבה בן עשרים שחפץ להמשיך וללמוד בישיבה, אולם הוריו רוצים שיתחיל ללמוד לימודי חול - מה הרב מייעץ לו?

תשובה:

זה תלוי. הוא יכול לומר כך: "אבא ואמא, תארו לעצמכם שהייתי כמו כל בחור אמריקאי ממוצע, שרוצה לצאת ולעשן סמים. האם הייתם יכולים למנוע זאת ממני? הרי זה מה שכולם עושים, לא? הם עושים מה שהם רוצים והופכים לבטלנים, וההורים שלהם נותנים להם כסף גם כדי לקנות חומרים מסוכנים! והנה, יש לכם בן נחמד והגון שרוצה לשבת וללמוד בישיבה; מדוע שגם הוא לא יקבל את מה שהוא רוצה? כמו שכל הבטלנים באמריקה זוכים ליחס מיוחד מאת הוריהם - בנים ובנות יושבים בטל, והוריהם נותנים להם רכבים כדי לעשות בהם כל מיני מעשי רשע; הם גם נותנים להם כסף די והותר. ואני לא מבקש כלום. כל מה שאני רוצה זה לשבת בישיבה וללמוד במשך כמה שנים". ויש הורים שיקבלו טענה כזו. "זו הדרך שבה אני נוהג כילד מפונק. אני רוצה לשבת וללמוד".

ואם ההורים מתעקשים, הבחור יכול לומר להם כך: "תראו, אני בסך הכל בן עשרים. החיים לפני עוד ארוכים, אז תנו לי ללמוד עוד כמה שנים, ואז נדבר שוב על הנושא". כעבור שנתים ההורים יפנו אליו: "נו?" והוא יענה: "תראו, אני רק בן עשרים ושתיים. נדבר בעוד כמה שנים". עד אז הם כבר יתייאשו. אגב, זה קורה כל הזמן. וזה עובד שוב ושוב. ראיתי את זה. בסוף ההורים התייאשו. הם ראו שהבן שלהם לוקח את הלימוד ברצינות והם התייאשו, והוא הפך לגדול בתורה. אני מכיר סיפורים כאלה.

שאלות ותשובות
בנושא גדולי ישראל ודעת תורה

לעילוי נשמת
הרב פסח יוסף בן שלמה יהודה
אקרמן

שאלות ותשובות
בנושא גדולי ישראל
ודעת תורה

תוכן העניינים

105	מיהם ה'גדולים'?
106	אמונת חכמים
107	שפתם של גדולי ישראל
110	גדולי הדור
112	גדולי ישראל - המומחים בתחום
113	חכמת החיים של גדולי ישראל
114	האדמו"ר מסאטמר זיע"א
117	מחלוקת בין גדולי ישראל
118	הנהגתם של חכמי התורה
120	התנגדות לגדולים
122	קשה מיתתן של צדיקים

שאלות ותשובות בנושא גדולי ישראל ודעת תורה

מיהם ה'גדולים'?

שאלה:

מי קובע מי הם גדולי ישראל?

תשובה:

גדולי ישראל הם הקובעים מי הם גדולי ישראל.

כלומר, איננו שואלים את דעתם של 'איגוד נשות המזרחי', וגם לא את דעתם של בוגרי צבא יהודיים. צריך להיכנס לשיבות - אלו הם המקומות שבהם מבינים בנושאים הללו - ולשאל אותם. אם תיכנס לשיבות ותשאל אותם את השאלה הזו, הם יאמרו לך: "מי אנחנו שנענה על שאלה כזו? לכו לשאל את ראשי הישיבה - הם יודעים יותר מאיתנו". זאת אומרת שחבורות הענק של בחורי הישיבות מכירים בראשי הישיבות כמי שמוסמכים לענות מי הם גדולי ישראל. עלינו להיכנס אפוא אל ראשי הישיבות והם יאמרו לנו מי הם מנהיגי התורה של הדור. אז כעת אנחנו יודעים היכן למצוא את מנהיגי הדור.

אל תשאלו את ה'רבנים' המקומיים, כי זה כמו לשאול את ארגוני הנשים. מדוע? כי ארגון הנשים המקומי היא זו שבחרה ברב הזה מלכתחילה. זוהי עובדה. כאשר הרב מגיש את מועמדותו למשרת הרבנות, נשיא בית הכנסת אומר: "עלינו לבחור באדם שימצא חן בעיניהן של נשות הקהילה, כדי שאלו תסייענה לגייס את הכסף הנדרש לתשלום משכורתו של הרב". אז כשהרב מגיע, לאחר שהוא מוסר את נאום הבכורה שלו, נשיא בית הכנסת נפגש עם נשיאת איגוד הנשים, והוא שואל אותה: "נו, ג'ני, מה את אומרת עליו?" וג'ני עונה שהרב הזה

הוא בעל מראה טוב.

אני מכיר אדם שהיה בלונדיני, ולכן אמו אמרה: "הריני מקדישה אותו להיות רב בישראל". הוא בלונדיני - זה אומר שהוא נראה יותר כמו גויים. זהו הרב המוצלח ביותר. זוהי עובדה. ככל שהוא נראה יותר כמו גוי, כך הוא יהיה פופולרי יותר. אתם יודעים למה? כי מי שקובעות את זהותו של הרב הן נשות הארגון. נמצא שאם אתה שואל את הרבניים מהמקומיים, למעשה אתה שואל את הנשים.

אז עדיף שתלך למומחים. היכנס לשיבת מיר - ולכל הישיבות - ושאל אותם מי הם גדולי ישראל, והם כבר יענו לך: "ראשי הישיבה יודעים את התשובה". אז גש אליהם, והם יאמרו לך.
אם למישהו יש רעיון מוצלח יותר - אני מוכן לשמוע.

אמונת חכמים

שאלה:

מדוע אנחנו חייבים להאמין לחכמים בכל הנוגע לעניינים תורניים?

תשובה:

נאמר בתורה: "כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם" (דברים יז, ח) - אם יש נושא שהוא מסובך מדי עבורך, עליך לגשת לחכמים היושבים בלשכת הגזית בירושלים, והם יורו לך מה לעשות. ועליך לציית למה שהם יאמרו לך, גם אם נראה לך שהם טועים. אם הם אומרים לך לפנות ימינה - פנה ימינה, גם אם אתה חושב שצריך לפנות שמאלה, ואם הם אומרים לך לפנות שמאלה, אזי עליך לשמוע בקולם.

להבין את הענין הזה בצורה פשוטה - כמובן שהדין של הסנהדרין בלשכת הגזית תלוי בתנאים ובפרטים מסוימים שאין לנו אותם כיום,

אבל עדיין, העיקרון הכללי הוא שהחכמים קרויים "עיני העדה" בכל התורה כולה.

אלא מה? כל יהודי, ולא משנה עד כמה הוא נבער, חושב שהוא מבין כמו כל אחד אחר. מי שמכיר בני אדם, יודע שזוהי המציאות. אין יהודי, נבער ככל שיהיה, שאינו חושב שהוא מבין לא פחות מכולם.

אך נשאל נא: מדוע כשזה מגיע לנושאים רפואיים, האנשים הללו מודים שיש מומחים בתחום? הם הולכים לאנשים המוחזקים כמי שמומחים בתחום הרפואה, משלמים להם כסף, ושומעים בקולם. האם נושאים רוחניים הינם חשובים פחות מבריאות הגוף? התשובה היא שאכן, התורה אינה באמת חשובה בעיניהם.

זאת עליכם לדעת, כי התורה אינה ענין פשוט. אי אפשר ללמוד תורה על רגל אחת. לימוד התורה הוא משימה רצינית. ישנם ענפים רבים לתורה. ולכן, כאשר חכמי התורה, אלו שרכשו דעת תורה, אומרים לנו דבר מה, השכל הישר אומר שעלינו לקבל את דעתם. לא צריך שום הוכחות לקביעה הזו.

עלינו לסמוך אפוא על שיקול דעתם של המומחים. ומי שמזלזל בדעתם, מצהיר בזאת שהתורה אינה חשובה בעיניו. כשיש לו שאלה רפואית - הוא יודע למי ללכת, אבל בנושאים רוחניים, הוא בטוח שאפשר לדעת מה נכון ומה לא גם בלי התורה. הוא חושב שהתורה אינה חשובה - זו האמת הפשוטה.

שפתם של גדולי ישראל

שאלה:

הרב חוזר ואומר באוזנינו תמיד שחובה עלינו לבטל את עצמנו לגדולי ישראל, שיש להם דעת תורה כתוצאה מלימוד התורה; אם כן,

מדוע מוטל עלינו לטרוח וללמוד גמרא בעיון ולהפוך ללמדנים?

תשובה:

תקשיב לי טוב. אם אתה רוצה להבין את דבריו של הרופא שעמו אתה מדבר, אתה חייב להיות בעל חינוך מינימלי. אתה לא צריך להיות מלומד גדול, אבל אתה כן צריך לדעת לדבר אנגלית. אם הרופא מדבר אנגלית - לכל הפחות ברמה בינונית, תצטרך להבין את מה שהוא מדבר אתך.

בדומה לכך, כשגדולי ישראל מדברים עמנו, עלינו להיות מסוגלים להבין את מה שהם אומרים לנו. ומי שאינו מתמצה בלימוד התורה, לדבריהם של גדולי ישראל אין כל משמעות אצלו, כי הם מדברים בשפה אחרת. השפה של עם הארץ היא שפה אחרת משפתם של תלמידי חכמים. זהו יסוד חשוב ביותר.

מי שלא למד מסכת גיטין, אין לו באמת מושג לשם מה נחוץ הגט. הוא יטען שהוא יודע, הוא יודע שיש גירושין אזרחיים ויש גירושין יהודיים. לא, אין לזה כל משמעות כלפיו. מבחינתו הגירושין היהודיים הם עוד משהו, עוד טקס. מי שלומד מסכת גיטין מפנים את העובדה שגירושין אזרחיים הם שום דבר, ושאשה שלא קיבלה גט היא אשת איש גמורה, בדיוק כפי שהיתה בעומדה מתחת לחופה. גם אם היא לא ראתה את בעלה כבר ארבעים שנה, היא עדיין אשת איש גמורה, ואם היא הולכת עם איש אחר היא חייבת עונש מוות.

כל הנושא הזה הוא מעורפל מאוד אצל עם הארץ. הוא אמנם יכול להבין את זה במידה מסוימת, אבל אם הוא לא למד את זה, זה מעורפל מאוד אצלו. לעומת זאת, מי שלומד מסכת גיטין, האמת הפשוטה הזו מכה בו.

אם לא למדת מסכת יבמות, אזי מבחינתך חליצה היא לא יותר מטקס. זה כמו לומר 'אב הרחמים' בשבת בבוקר - לפעמים מדלגים על זה. אם

לא למדת מסכת יבמות זה מאוד מעורפל. יש יהודים רבים שלא למדו, וכל הנושא הזה מאוד מעורפל אצלם. אני זוכר שבבית הכנסת שבו שימשתי בעבר כרב, היתה אשה שבעלה מת. אשה זו היתה פעילה בארגון הנשים של הקהילה, ולאחר פטירת בעלה, היא התחתנה עם אחיה של בעלה המנוח. היו לה ילדים מבעלה הראשון, והיא התחתנה עם אחיה של בעלה! ו - כלום, שום דבר. בכל ארגון נורמלי היו צריכים לזרוק אותה מכל המדרגות. אשה שיש לה בנים, אסור לה להתחתן עם אחי בעלה! זה כמו להתחתן עם אח שלה! כרת! אבל לכו תסבירו את זה לעמי הארץ - הם שומעים את זה במעורפל - נכון - אבל האשה הזו ממשיכה עד היום להיות חברה בארגון הנשים.

פירושו של דבר הוא שהם בהמות. הם לא מדברים את שפת התורה. צריך ללמוד - אחרת, אי אפשר להבין את השפה הזו. חייבים ללמוד. וחייבים ללמוד גמרא. לא כמו שאחד פעם טען לי: "אנחנו לא חובבי גמרא". חובבי גמרא!? מה!? אתה חושב שללמוד גמרא זה תחביב, כמו לאסוף בולים!? הגמרא אינה תחביב. הגמרא היא נשמת חיינו. אנחנו לומדים גמרא כי זהו האויר שאותו אנחנו נושמים. אם אתה לא לומד גמרא, אתה יודע מה אתה? אתה שור! אתה בהמה של ממש! זה מה שאתה בלי לימוד הגמרא. ואל תספר לי סיפורים שאתה לומד דברים אחרים - כל מיני ספרי מוסר ומחשבה. מי שלא לומד גמרא, הוא ובני משפחתו נקראים בהמות. והגמרא אומרת שמי שנושא את בתו של אדם כזה, נאמר עליו "אָרוֹר שְׁכָב עִם כָּל בְּהֵמָה". מי שמתחתן עם בת עם הארץ, חי עם בהמה. נשיהם ובנותיהם נקראים נשים ובנות של בהמות. חשוב לדעת את זה. יהודים תמיד ידעו את זה! חייבים לנשום גמרא. זה החיים שלנו!

איך אתה רוצה שה'גדול' ידבר אתך, אם אתה עדיין נמצא בתוך האורווה? אתה עומד שם באורווה, אוכל שיבולת שועל ונוער, וה'גדול' דופק בדלת האורווה ואומר לך: "שמע נא" - אתה נוער והוא מדבר; זה

שתי שפות שונות בתכלית. יש לי ניסיון עם הדבר הזה. דיברתי עם אנשים, שלא התחילו להבין על מה אני מדבר. רק מי שהוא למדן, לפחות בגמרא, מסוגל לתקשר עם גדולי ישראל, ולהבין ולהעריך את מה שהם אומרים לו.

גדולי הדור

שאלה:

הגמרא אומרת שכשנפטר רבי יהודה הנשיא, כל אלו שהשתתפו בהלווייתו זכו למקום מיוחד בעולם הבא. מה היה כל כך מיוחד בהשתתפות בהלווייתו של רבי?

תשובה:

כשרבי יהודה הנשיא נפטר, נערך מפגן אדיר של כבוד והערכה לגדולי הדור. בעודו שוכב על ערש דווי, קהל עצום התאסף סביב ביתו, וכולם עסקו בתפילה. הם התחננו בפני הקב"ה שלא יקח מהם את רבינו הקדוש.

צריך לדעת, כאשר אנשים מבינים את גודל ערכם של חכמי התורה שבכל דור - זוהי אחת הצורות המובחרות ביותר של עבודת ה'. בכל דור ודור, ניתנה למנהיגי הדור סמכות מאת הקב"ה, כמעט כמו למשה רבינו. בעבר היה נהוג לכנות את חכמי התורה "משה", וכמו שמוזכר בגמרא, שהאמוראים היו אומרים זה לזה: "משה, שפיר קאמרת" - "משה, אתה אומר טוב!" הציבור העריך את מנהיגי התורה, והביט בהם כעל משה רבינו. חלק מעבודת ה' שלנו היא להעריך את גדולי הדור.

לכל דור יש את המנהיגים שלו, וחשוב עד למאוד שנהיה נאמנים למנהיגים אלו. זה חשוב עד למאוד! שלא תהיה לכם כל טעות בענין! יש אנשים שטועים טעות חמורה ואומרים: "היום זה לא כמו שהיה בעבר;

הגדולים של היום הם לא כמו הגדולים של פעם". לא! זהו הדור שלנו, ואלו הם הגדולים שלנו.

והנה, בימיו של רבי יהודה הנשיא - הוא היה בן אדם; הם ראו אותו. הוא הלך, אכל, דיבר, וישן כמו בן אדם, ועדיין - כולם היו ערים ומודעים לגדלותו של גדול הדור. ולכן הם בכו והתחננו לה'.

וכאשר לבסוף הוא נפטר, יצאה בת קול מן השמים והכריזה: "כל דהוה באשכבתי דרבי מזומן הוא לחיי העולם הבא" (כתובות קג, ב) - כל מי שהשתתף במאמץ העולמי האדיר הזה - להציל את חייו של רבי, מזומן לחיי העולם הבא. איזה דבר מדהים! מי שמתפלל, מי שרוצה שגדולי ישראל ימשיכו לחיות, עליו לדעת שבמידה מסוימת גם הוא יזכה לשכר עצום.

עלינו לחשוב תמיד על שלומם של גדולי ישראל! אחנו זקוקים להם. איננו יכולים לאבד ח"ו אפילו אחד מהם.

אכן, אני יודע שאנחנו חיים בעולם של קלות ראש, ויש לאנשים נטיה לומר שזה לא כמו שזה היה פעם, ושה'גדול' הזה אינו כמו הגדולים של פעם. אבל הם טועים טעות טרגית. זה מה שאמרו אחרי פטירת משה רבינו, כשראו שיהושע מילא את מקומו. היו חלק מזקני הדור שהביטו ביהושע ואמרו: "אוי, ראו מה היה לנו! מי הוא יהושע יחסית למשה רבינו?!"

והקב"ה אמר על זה: "לא ולא! כפי שהייתי עם משה, כך אהיה גם עם יהושע". כמובן שיהושע לא היה כמו משה רבינו, אבל גם בחייו של משה - האם כולם העריכו אותו? לא, לא כולם. הגמרא אומרת דבר נורא. משה רבינו היה בעל בשר, והגמרא אומרת שהיו אנשים שהביטו בו ואמרו: "כמה עבים שוקיו". ככה מסתכלים על משה רבינו?! אבל אחרי הכל הוא בן אדם, בן אדם אמיתי, חי ונושם. הוא דומה לנו. יכול להיות שהוא אפילו השתעל מדי פעם...

אולם עם פטירתו של משה רבינו, היו אנשים שאמרו: "איבדנו את משה, הגדול מכולם, ויהושע הוא שונה. מיהו יהושע הזה?"
 "לא ולא", אמר הקב"ה, "כְּאִשֶּׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ".
 ולכן, כל אלו שנכחו באשכבתיה דרבי, זכו לדבר גדול ועצום, כי הם הראו שהם משתוקקים בכל ליבם שרבי יחיה. הם זעקו ובכו, כולם יחד - וזה היה מפגן אדיר של כבוד התורה, שהוא כבוד שמים.

גדולי ישראל - המומחים בתחום

שאלה:

האם יתכן שגדולי ישראל שמזורים ומייעצים לנו, מקבלים מידע מוטעה?

תשובה:

זה בהחלט יתכן. אבל הרבה יותר מסתבר להניח שהאחרים הם אלו שמקבלים מידע מטעה מאשר להניח שגדולי ישראל מקבלים מידע מטעה.

גם רופא עלול לקבל מידע מטעה. גם המומחה הגדול ביותר עלול לטעות. אבל זה לא יגרום לך לגשת לכל בחור'ציק שלמד באוניברסיטה וסיים בהצלחה את לימודי הרפואה - ואולי הוא נכשל במבחנים ונזרק מהלימודים, עד שלבסוף הצליח לעבור את המבחן בקושי רב. לא היית עושה דבר כזה. אתה תנסה ללכת למומחה הגדול ביותר בתחומו, כי אתה מעוניין למצוא את הרופא המוכשר והמתאים ביותר שתוכל למצוא. ולכן צריך לדעת שבתחום ששמו "להבין את החיים", חכמי התורה הם המומחים ביותר.³

3. א.ה. ז"ל ספר החינוך (מצוה תצו): "ועל דרך האמת והשבח הגדול בזאת המצוה אמרו זכרונם לברכה לא תסור ממנו ימין ושמאל אפילו יאמרו לך על ימין שהוא

חכמת החיים של גדולי ישראל

שאלה:

כיצד גדולי ישראל זוכים לידיעותיהם הנרחבות? הרי הם לא קוראים ספרות כללית?

תשובה:

התשובה היא, שיש מושג שנקרא 'סברא'. לא צריך שום דבר מלבד סברא. התורה נותנת לנו מספיק אינפורמציה, כך שאם מיישמים כלפיה את השכל הישר, היא אומרת לנו את כל מה שאנחנו זקוקים לדעת.

אני לא אומר שמי שיודע חובות הלבבות או טור בית יוסף, ידע איך לתקן מקרר ישן. אני לא אומר כך. כל אומנות צריכה להילמד בפני עצמה. אבל באופן כללי, חכמת הנפש, חכמת החיים, איך להתנהג כראוי, כיצד לחיות בהצלחה, כל זה מגיע מהתורה.

"כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה" (אבות א, יז) - ידיעה זו לבדה היא עושר גדול. אתם שומעים מה שכתוב כאן? יש משהו שהוא טוב יותר מוויטמינים, יותר טוב מ'ג'וגינג', יותר טוב מכל דבר אחר. לשתוק! אם תשמור על פה סגור - אתה תחיה חיים ארוכים יותר. תנסו את זה בעצמכם ותראו עד כמה זה נכון. אין כל ספק בענין. זוהי חכמת חיים. אי אפשר לתאר כמה צרות האדם מביא על עצמו על ידי דיבורו!

לדוגמא - יהודי הולך לו ברחוב, ובפינת הרחוב עומד גוי בטלן ואומר

שמאל לא תסור ממצותם, כלומר, שאפילו יהיו הם טועים בדבר אחד מן הדברים אין ראוי לנו לחלוק עליהם, אבל נעשה כטעותם, וטוב לסבול טעות אחת ויהיו הכל מסורים תחת דעתם הטוב תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו, שבזה יהיה חורבן הדת, וחילוק לב העם, והפסד האומה לגמרי".

איזו מילת גנאי על יהודים. אם היהודי יסתובב ויענה לו - זו תהיה טעות!
לא רק שזו תהיה טעות, אלא הוא יתחרט על הטעות הזו! תשתוק
ותמשיך ללכת! בסופו של דבר הגוי הזה יקבל את שלו! אל תדאג! הוא
עוד יידרס למוות על ידי רכב חולף! אל תענה לו! אם לא תענה - אתה
תחיה חיים ארוכים יותר. זה כלל ברזל - לא לענות.

אם אתה רוצה שמחה בחיי הנישואין שלך - אל תענה! הטיפשים
עונים חזרה! כל מילה מלבה את האש, ואז מתחילות הבעיות! אל תענה
בחזרה - וזהו!

אם הבוס שלך פוגע בך - תשתוק! זה התפקיד שלך: לשתוק. תשתוק,
פשוט תשתוק! "לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה!"

כשאנשים מסתכלים עליך, הם אוהבים אותך מיד. ברגע שאתה פותח
את הפה - הם כבר לא אוהבים אותך. אתה רוצה שאנשים יאהבו אותך?
אל תדבר. נניח ואתה הולך לחתונה ופוגש שם את המחותנים החדשים
שלך, תיכנס ואל תאמר מילה. רק תחייך, ואל תאמר מילה. אל תאמר
מילה! אם תמשיך להסתובב איתם ולשוחח איתם, מיד הם ידעו שאתה
לא שווה כלום. בכל פעם שאתה עובר על ידם ופותח את הפה, אתה
מכריז: "אני לא שווה כלום! אני לא שווה כלום! אני לא שווה כלום!"

כמה עצות כאלו יש בתורה? אלפים! יש בתורה אלפי עצות! מי
שיודע איך ללמוד תורה, ימצא שם את כל החכמה שהוא זקוק לה כדי
לחיות חיים מוצלחים.

האדמו"ר מסאטמר זיע"א

שאלה:

האם האדמו"ר מסאטמר הוא גדול בתורה?

תשובה:

בוודאי שהוא גדול בתורה. בוודאי!

שאלה:

אז מדוע הוא חיבר ספר כזה - "על הגאולה ועל התמורה", שבו הוא יוצא כנגד הלחימה במלחמת ששת הימים, וכן נגד דברים אחרים שמדינת ישראל עושה?

תשובה:

מה בעיה עם הספר הזה? הבה נשמע.

שאלה:

אסור לכתוב דברים כאלו. ניסיתי לקרוא את הספר הזה, ולא הצלחתי לקרוא יותר מחמש דקות. זרקתי את הספר מהיד אחרי חמש דקות.

תשובה:

אז אתה מביא ראיה מעצמך? למי אכפת מה אתה חושב? האם אתה גדול בתורה? אתה בסך הכל אומר את דעתך, זהו. השאלה היא, האם אנחנו אמורים לשאול אותך, אדם בלתי מוכר; האם אנחנו נשאל אותך לדעתך בדברים הנוגעים לכלל ישראל?! או שמא עלינו לשאול את גדולי התורה, בעלי דעת תורה, אלו שמנהיגים את אומתנו? את מי עלינו לשאול - אותך או את גדולי התורה?

שאלה:

עלינו לשאול את גדולי התורה.

תשובה:

אז תשתוק. תשתוק! הדעה שלך אינה דעת תורה, ולכן לא אכפת לנו ממנה. דעת תורה פירושה ללכת לגדולי ישראל ולשאול את דעתם. אם תדון עם גדולי ישראל והם יסכימו לדעתך, אז אתה צודק. אבל אינך

יכול לומר משהו מעצמך! לזרוק ספר?! מדוע שלא יחבר ספר כזה? אולי הגדולים מסכימים שהוא יכתוב ספר כזה. האם שאלת אותם?! לא, אתה שאלת את הראש הקטן שלך, ואתה לא אוהב את הספר. אתה לא אוהב את הספר?! בדיוק בגלל זה אנחנו צריכים לקרוא אותו.

שאלה:

אז מדוע אין לספר הזו שום הסכמה?

תשובה:

האדמו"ר מסאטמר הוא אדם גדול. הוא אינו זקוק להסכמות. הוא כותב לאחרים הסכמות.

שאלה:

אבל בכל מה שנוגע לפוליטיקה ודברים אחרים, אי אפשר לשאול את ה'גדולים'. אי אפשר פשוט להקשיב לכל מה שהם אומרים.

תשובה:

בוודאי שאנחנו שואלים אותם ושומעים בקולם! בוודאי ובוודאי! מי שהוא יהודי - כך הוא עושה. אסור לשתוק אל מול הדברים שאמרת כעת. זה ההבדל בין יהודי למי שאינו יהודי. יהודי מקשיב לגדולים. נקודה. ואם אתה לא מקשיב לגדולים, אתה לא יהודי. אין כאן שתי דרכים; אין כל ספק בענין הזה. ואל תצביע לי על מקרה זה או אחר כהוכחה לכך שלא צריך להקשיב לגדולים. זה לא יעזור כי זהו יסוד בתורה, שחייבים להקשיב בקול הגדולים⁴. ואם אתה לא עושה כן, מקומך אינו כאן. מקומך הוא בבית הכסא "רודף שלום". [א.ה. ככל הנראה שמו של 'טמפל' רפורמי.]

4. א.ה. ראה לשון ספר החינוך בהערה הקודמת.

אני מצטער שאני חייב לענות לך בצורה כזו. במקרים אחרים הייתי יכול לתת לזה לעבור, אבל לא במקרה דנן. מי שסוטה מדרך דעת התורה, אפסה תקוותו! חובה עלינו להקשיב לגדולים - נקודה. לעולם אני לא אסוג מדברי אלו. יש נושאים שעליהם אפשר להתווכח עם עמדתי, אבל בשאלה מי המנהיגים שלנו, למי אנו פונים - התשובה היא שאנחנו שואלים אך ורק את גדולי ישראל, ואין כאן שתי דרכים. מי שלא רוצה לשאול את גדולי ישראל, מקומו אינו כאן, נקודה. בנוגע לשאלות של הנהגת הכלל, אנחנו לא שואלים את הילדים, או איש פלוני או ארגון פלוני. אנחנו שואלים רק את גדולי ישראל. זו אינה רק שאלה של מדיניות, אלא שאלה של להיות יהודי. יהודי יודע היכן נמצאת ההנהגה. ומי שמחפש אותה במקום אחר, אינו חלק מהעם היהודי.⁵

מחלוקת בין גדולי ישראל

שאלה:

האם יש מנהיג מרכזי אחד לכלל ישראל כיום?

תשובה:

זה לא בשבילי לקבוע. אבל מה שאני כן יכול לומר הוא שיש לנו מנהיגים כיום. ברוך ה', יש לנו מנהיגים.

אבל אני מוכרח לומר לכם שאינני מסכים עם הגישה הזו של לבטל

5. א.ה. זה לשון החינוך (מצוה תצה): "ובכלל המצוה גם כן לשמוע ולעשות בכל זמן זמן ומצוות השופט, כלומר, החכם הגדול אשר יהיה בינינו בזמנינו, וכמו שדרשו זכרונם לברכה (ר"ה כה, ב) ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, יפתח בדורו כשמואל בדורו, כלומר, שמצוה עלינו לשמוע בקול יפתח בדורו כמו לשמואל בדורו. והעובר על זה ואינו שומע לעצת הגדולים שבדור בחכמת התורה ככל אשר יורו, מבטל עשה זה וענשו גדול מאד, שזה העמוד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת".

את הגדול של השני. לא; אני חולק על הגישה הזו. גדולים יכולים להיות גם פה וגם שם, ועלינו להעריך את כולם. הגדול שלך לא חייב להיות הגדול היחיד.

וגם אם אולי יש מחלוקת ביניהם; כן, יתכן ויש מחלוקת ביניהם, אבל עלינו להישאר מחוץ למחלוקת. זה אש! זה גרוע יותר מאש! אסור לנו לומר מילה. מילה לא! אם יש סכסוכים בין גדולים; אני לא יודע אם יש ביניהם סכסוכים, אבל אם יש ביניהם סכסוכים, זה לא העסק שלנו. לפתוח את הפה זה אש הגיהנם. תשאירו את הפה סגור. טעות טרגית היא להתערב.

הדבר החכם ביותר הוא לא לומר מילה, ולרכוש דרך ארץ מופלגת וכבוד עצום לכל מי שמחזיקים ממנו. עלינו צריכים לשמור על שתיקה ולהחזיק מכל הגדולים. זו הדרך שבה עלינו לנהוג.

מדוע פתחה האדמה את פיה הגדול ובלעה את קורח? כי הוא פתח את פיו הגדול ודיבר נגד משה רבינו. אז אל תפתחו את הפה! כי גם היום האדמה פותחת את פיה וקוברת בני אדם. אנשים רבים נבלעים אלי קבר בגיל צעיר בגלל שפתחו את הפה. ומה שעוד יותר גרוע הוא, שיש רבים שנבלעים אל הגיהנם כמו שקרה לקורח. אז אל תפתחו את הפה. אם תעשו כן, תמיטו על עצמכם רק צרות.

הנהגתם של חכמי התורה

שאלה:

אילו הרב היה ראש ממשלת ישראל, איזו מדיניות הוא היה מקדם?

תשובה:

הייתי מכנס יחד את כל חכמי התורה, ומבקש מהם: "אנא, התוו עבורי את המדיניות הנכונה", ומה שחכמי התורה היו אומרים לי, הייתי מבצע.

הייתי מכנס את כל חכמי התורה, כי הם יודעים מה צריך לעשות ואיזו מדיניות צריך להנהיג בכל נושא וענין. יש להם ניסיון.

הגמרא מלאה בעצות טובות ובניסיון רב. הגמרא מלמדת אותנו איך להתנהל מול עשיו. היא מלמדת אותנו כיצד להתנהל מול אומות העולם, בערמה ובפקחות, ואיך לכבוש את ליבם. הגמרא מלמדת אותנו איך להתעסק עם הערבים. הגמרא מלאה בעצות. הש"ס הוא גדול ועצום, אלא שרבים לומדים רק את חלק ההלכה. חלק האגדה, המהווה אחד חלקי שבע מהש"ס, מלא בחכמה, ומלמד אותנו איך להתמודד עם משימות ואתגרי החיים.

הייתי מכנס א"כ את חכמי התורה, שהיו שוקלים היטב את הנושאים השונים, ודנים עליהם בכובד ראש. הם היו חושבים והופכים בדברים במשך שבועות וחודשים, ולבסוף היו מעניקים את עצתם והדרכתם. לו היינו זוכים לממשלה כזו, זה היה הדבר הטוב ביותר עבור כולם.

על זה אנחנו מתפללים בכל יום בתפילת שמונה עשרה: "השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה, והסר ממנו יגון ואנחה". כל הצרות מתחילות מכך שהאנשים הלא נכונים הם אלו שמנהיגים אותנו - אנשים שאין להם כל זכות להעניק עצות לעם ישראל. הם בורים ורשעים, ומלבד זאת הם בהמות. וה'מנהיגים' הללו גורמים לנו כל כך הרבה צרות.

לכן מבקשים אנו מהשי"ת, "הסר ממנו יגון ואנחה" - השב לנו את מנהיגינו, את גדולי התורה, מנהיגי הדור. אמנם הם לא נביאים, אבל הם אלו שצריכים להנהיג אותנו. ואז, "זמלוך עלינו אתה ה' לבדך". מה הכוונה בזה? מה הפירוש שה' לבדו ימלוך עלינו? הפירוש הוא כך: הפוליטיקאים הם אנשים אגואיסטים ושאפתניים, שכל מה שמעניין אותם זה רק הכבוד שלהם. לא אכפת להם כלל מהעם; הם פועלים אך ורק למען המפלגה שלהם וההצלחה שלהם. משכך, הם מהווים מחיצה

בינינו לבין השי"ת, ומסתירים את הקב"ה מעינינו. אולם כשהמנהיגים הם צדיקים ותלמידי חכמים, שכל מה שמעניין אותם הוא אך ורק רצון ה', הם רוצים לעשות אך ורק את הדבר הנכון, הם הופכים ל'שקופים', הם בכלל לא קיימים. כך היה אצל גדולי אומתנו מאז ומעולם - הם הרגישו שהם אינם כלום, ולכן הם לא היוו מחיצה בינינו לבין בוראנו. בימים עברו, כאשר גדולי התורה היו מנהיגי העם, לא היתה מחיצה בינינו לבין השי"ת, וה' לבדו הוא זה שמלך עלינו.

זאת אמורה אפוא להיות המדיניות של כל מי ששכל בקדקדו. מי שמעוניין שהממשל שלו יצליח, חייב לקבל את המדיניות מאת חכמי התורה.

ולא רק בארץ ישראל. כך הייתי מייעץ גם לנשיא החדש שלנו, ג'ורג' בוש (האב), על אף שכמובן אין לו מספיק שכל כדי להבין זאת. הלא מה הוא בסך הכל? האם יש לו את השכל כדי לקבל החלטות? הוא היה צריך לכנס יחד את גדולי ישראל - בצורה חשאית כמובן, כדי לא להרגיז את הגויים - ולומר להם: "רבותי, אנא התוו עבורי את המדיניות הנכונה". הם גם היו עוזרים לו לגבור על הקונגרס שנשלט על ידי הדמוקרטים. יש דרכים לעשות זאת, וחכמי התורה היו מצליחים בכך.

ברגע זה אני יכול למנות בפניכם רשימה של חכמי התורה, והיא תכלול את עולם התורה כולו, על כל גווניו; ואין ספק שהם היו חושבים על רעיונות מעולים ומתווים מדיניות מצוינת, שהיתה מסייעת לממשל בוש להצליח. אבל מה לעשות? בוש לא מעוניין בעצות שלי.

התנגדות לגדולים

שאלה:

הרב אמר ש'אותו האיש' היה פחות או יותר יהודי שזמר תורה

ומצוות, ורק הנוצרים שבאו מאוחר יותר הם אלו שהקימו דת חדשה. מדוע אם כן הגמרא מכנה אותו "מסית"?

תשובה:

הוא נחשב למסית משום שהוא זלזל בחכמים ועודד אחרים לעשות כן, ומי שמזלזל בחכמי התורה חייב מיתה. אנחנו יודעים ש"כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה" (ברכות ד, ב). חכמי התורה הם מאור עינינו; הם עיני העדה, ויהודי נאמן רואה את העולם דרך עיניהם. אז אם מסתובב לו איזה בן-אדם ברחוב יחד עם כמה בטלנים שהולכים אחריו, ומתלוצץ על חשבון חכמי התורה, מזלזל בהם, ומעודד אחרים לזלזל בהם, הוא מאבד את זכותו לחיות. אדם כזה הוא מסית.

אבל האם 'אותו האיש' בעצמו עבד עבודה זרה? לא ולא. הוא לא היה מעלה על דעתו אפשרות כזו כלל וכלל. צריך להבין שהוא היה יהודי. ואם מוצאים ציטוטים שמיוחסים אליו שמשמע מהם אחרת, זה כנראה הגיע מהמחברים המאוחרים יותר שהכניסו מילים לפיו כדי לומר שהוא אמר אותם; אבל לא מסתבר שהוא אמר כך. לא, זה לא הגיוני שהוא אמר דברים כאלו, כי אנחנו יודעים שהוא היה יהודי. הוא אמר את המילים הבאות - אני אומר לכם כעת מה שכתוב ב'ברית החדשה': "אדם שיתנגד לקוצו של יו"ד ממה שכתוב בתורה, לאדם כזה אין מקום בעולם".

בימי קדם, כל היהודים חיו כך; אלא שהוא התנגד לחכמי התורה. זה אנחנו יודעים; אנחנו יודעים שהוא התנגד לחכמים וניסה לגייס אנשים למטרה זו. וזוהי עבירה חמורה ביותר, שהיא לבדה הספיקה לו לאבד את זכותו לחיות. לכן אנחנו קוראים לו "מסית".

קשה מיתתן של צדיקים

שאלה:

בפתח השיחה הרב אמר שאל לנו להישבר כאשר צדיקים מסתלקים מהעולם. אבל האם אין לנו להצטער על כך שאיבדנו את עצתם והנהגתם, וכן את כח השמירה שהם העניקו לדור בעצם קיומם?

תשובה:

זוהי שאלה טובה. האם לא היינו צריכים להצטער כאשר החפץ חיים, לדוגמא, נפטר מן העולם? האם אין לנו להצטער על כך שאדם גדול הסתלק מאיתנו?

התשובה היא שבהחלט עלינו להצטער. הגמרא אומרת: "ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקיננו" (ר"ה יח, ב). ואל תחשבו שזהו משל בעלמא. למען האמת, מיתתו של צדיק קשה עוד יותר משריפת בית המקדש, כי הצדיק בונה בתוכו את כל המעלות הגדולות של התורה, את כל הגדולה בתורה ובהכרה חושית בהשי"ת. הוא חינוך את עצמו לחשוב על הקב"ה ולאהוב אותו וללכת בדרכיו; ולכן, האיש הזה הופך לבית המקדש בשכלו. הוא בנה בית המקדש ממש כאן - בתוך ראשו! וכשהוא נפטר, זה כמו בית המקדש שנחרב. אז כמובן שאנחנו בוכים על כך! בוודאי. בוודאי!

אבל האם אנחנו בוכים בגלל שאיבדנו את עצתו ואת חכמתו? מה היה קורה אילו הצדיק היה מכריז: "אני פורש מתפקידי. אני מפסיק לייעץ עצות, והולך לחיות בבדידות במקום נידח"? אף אחד לא היה בוכה כפי שאנחנו בוכים כשצדיק נפטר. עיקר הבכי שלנו נובע מהצער שלנו על עצם סיום חייו של אדם גדול.

כמובן שכאשר הצדיק אבד מן הארץ, באמת זהו הפסד עבורנו. הפסד עצום! עצם העובדה שהוא חי, הביאה לנו תועלת. גם אם הוא לא אומר

מילה, הצדיק, בעצם קיומו עלי אדמות, מביא לנו תועלת מרובה. בוכים אנו אפוא על אובדן זה; על חורבן בית המקדש כמו גם על אובדן הצדיק שהועיל לנו בעצם קיומו. עם זאת, יש גבול ושיעור מסוים לאבלותנו, ולאחר השיעור הזה אנחנו מתנחמים בכך שאנחנו יודעים שהצדיק נמצא כעת בגן עדן. איננו מסוגלים אפילו לדמיין את האושר הגדול של השכר בגן עדן. כל מילים שבהם ננקוט כדי לתאר את זה - תהיה לשון המעטה. הצדיק חווה כעת הנאה נצחית, הנאה שהיא כל כך עזה ומלהיבה, שבלתי אפשרי עבורנו להרגיש צער עבורו.

ניקח לדוגמא את החפץ חיים זיע"א; אני זוכר את פטירתו. נכחתי בהספד שנערך לכבודו בעיר קובנה. אתם חושבים שאני אבכה כעת את דבר סילוקו, אחרי שעברו כל כך הרבה שנים? הלא ברור שהוא לא היה עתיד לחיות לעד. כעת הוא נמצא בעולם הבא. כל מה שאני יכול זה לקנא בו; לקנא באושר שלו ובהצלחתו לנצח נצחים.

איזה מבט צריך להיות לנו כלפי כל הדברים הללו המתרחשים בעולם? את המבט של הקב"ה. וכל דבר בעולם הזה אינו אלא הכנה לחיים הנפלאים בעולם הבא. הצדיק הכין את עצמו לעולם הבא במשך כל חייו, וזוהי נחמתנו - שאנחנו יודעים שכעת הוא יושב בגן עדן.

